

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI**

**BİR YAZARIN PENCERESİNDEN SAVAŞ:
BALKAN SAVAŞLARI VE ÖMER SEYFETTİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
OSMAN DOĞRAMACI**

VAN/2018

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

**BİR YAZARIN PENCERESİNDEN SAVAŞ:
BALKAN SAVAŞLARI VE ÖMER SEYFETTİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
OSMAN DOĞRAMACI

Danışman
Dr. Öğretim üyesi Abdullah EROL

VAN/2018

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı
Uluslararası Politik Ekonomi Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Mehmet Salih MERCAN
ÜYE (Danışman) : Dr.Öğr.Üyesi Abdullah EROL
ÜYE : Dr.Öğr.Üyesi Erkan AFŞAR
ÜYE : Doç.Dr. Haluk YERGIN
ÜYE : Dr.Öğr.Üyesi Fatih GENCER

İmza:
İmza:
İmza:
İmza:
İmza:

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../201....
Enstitü Müdürü

(Yüksek Lisans Tezi)

Osman DOĞRAMACI

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran-2018

**BİR YAZARIN PENCERESİNDEN SAVAŞ:
BALKAN SAVAŞLARI VE ÖMER SEYFETTİN**

ÖZET

Dünya tarihinin bilinen en önemli dönüm noktaları savaşlardır. Savaşlar ise trajik ve dramatik karakteri ile edebiyatın ana kaynaklarından biridir. Savaş olgusu üzerinden savaşın edebiyatla olan ilişkisi üzerinde duran çalışmamızda, Osmanlı İmparatorluğunun en uzun yüzyılının sonunda, Balkan savaşları özelinde, savaşa ve edebiyatına şahit bir yazarın gözünden savaşın siyasi ve sosyal yansımaları incelenmiştir.

Savaş olgusunun dünya ve Türk edebiyatındaki yansımaları ve Türk savaş edebiyatının varlığı tartışmaları çalışmamızın birinci bölümünü oluşturur. İkinci bölümde ise Asker bir aileden gelen ve kendisi de bir asker olan, özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra görev yaptığı Rumeli/Balkan coğrafyasında yaşanan siyasî gelişmelerin, çatışmaların yakın tanığı modern Türk hikâyesinin öncü isimlerinden Ömer Seyfettin'in Hayatı, Balkanları konu alan hikâyelerinden yola çıkarak Balkan savaşları öncesi ve sonrası balkanların durumu ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Balkan savaşları üzerinde durularak hikayeden gerçeğe bir geçiş yapılmıştır. Bu bölümde Ömer Seyfettin'in Balkan Savaşları Hatıratından da yararlanılarak savaş yıllarında balkanlar ve ordunun durumu üzerinde durulmuştur. Balkan savaşları sonucu yaşanan hezimetin Osmanlı İmparatorluğunun fikri ve siyasi yapısındaki bir yansıması olan göç ve "öteki" üzerinden oluşan, milli bir benlik inşası sürecinin Ömer Seyfettin'in eserlerindeki yansımaları ışığında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Savaş Edebiyatı, Ömer Seyfettin, Balkanlar, Balkan Savaşları, Göçler, Milliyetçilik

(M. Sc. Thesis)

Osman DOĞRAMACI

YÜZÜNCÜYIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
June-2018

**THE WAR FROM VIEWPOINT OF AN AUTHOR:
THE BALKAN WARS AND ÖMER SEYFETTİN**

ABSTRACT

The most important milestones in the history of the world have been known are war. The war with tragic and dramatic character is one of the main sources of literature. War in our plant work on the relationship with war literature over the case at the end of the long centuries of the Ottoman Empire, in particular the Balkan war. War and war through the eyes of a writer's witness literature and political and social implications were examined.

The phenomenon of the war in world and the reflection or discussions of war literature on Turkish literature constitutes the first part of this study. In the second chapter, came a soldier from a military family and himself, especially II. Tenure Rumeli after the Declaration of constitutional monarchy/political developments in the Balkan geography, the conflict of the story, Omer seyfettin witness the close of one of the leading names of modern Turkish storytelling, the subject area based on the stories of the Balkans and the Balkan wars of pre-and post-the situation in the Balkans was discussed.

In the third part, is made the transition from the story to reality, with an emphasis on the Balkan wars. In this section, the memories of the Balkan wars of the Ömer Seyfettin by benefiting from the Balkans and focuses on the status of the army during the war years. The result of the defeat of the Ottoman Empire, the Balkan wars living which is a reflection of migration and the intellectual and political structure of “the other” formed over a national self-reflections are discussed in the light of the works of Omer seyfettin in the construction process.

Keywords: War, War Literature, Ömer Seyfettin, the Balkans, the Balkans War, Migration, Nationalism

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
GİRİŞ.....	vii

BİRİNCİ BÖLÜM SAVAŞ VE EDEBİYAT

1.1. SAVAŞ	1
1.1.1. Savaşın Tanımı.....	1
1.1.2. Savaş Olgusu.....	3
1.2. SAVAŞIN EDEBİYATI.....	6
1.2.1. Dünyada Savaş Edebiyatı.....	6
1.2.2. Türklerde Savaş Edebiyatı.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

ÖMER SEYFETTİN, BALKANLAR, SAVAŞ VE EDEBİYATI

2.1. ÖMER SEYFETTİN VE SAVAŞ EDEBİYATI.....	12
2.1.1 Ömer Seyfettin'in Hayatı.....	12
2.2. ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE BALKANLAR.....	19
2.2.1. Ömer Seyfettin'in Penceresinden Balkanlar.....	19
2.2.1.1 Nakarat Hikayesi.....	20
2.2.1.2. Primo Türk Çocuğu Hikayeleri (1-2).....	21
2.2.1.3. Beyaz Lale	29
2.2.1.4. Mehdi.....	32
2.2.1.5. Hürriyet Bayrakları.....	34
2.2.1.6. Bomba Hikayesi.....	35
2.2.1.7. Tuhaf Bir Zulüm Hikayesi.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞLARI VE ÖMER SEYFETTİN'İN HATIRATI

3.1.	BALKAN SAVAŞLARI.....	42
	3.1.1. Balkan Savaşlarına Götüren Sebepler.....	43
	3.1.2. Balkan İttifakının Oluşması.....	46
3.2.	BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI.....	51
	3.2.1. Ömer Seyfettin'in Hatıratından Balkan Harbi Günleri	53
	3.2.2. Bâb-ı Alî Baskını	60
3.3.	II. BALKAN SAVAŞI.....	62
3.4.	BALKAN SAVAŞLARI VE GÖÇ	63
3.5.	BALKAN SAVAŞLARINDAN MİLLİ BENLİK İNŞAASINA.....	67
	SONUÇ.....	71
	KAYNAKÇA.....	77

KISALTMALAR

Türkçe	Bibliyografik Bilgiler
Bakınız	Bkz.
Karşılaştırınız	Karş.
Karşı görüş	k.g.
Aynı eser/yer	a.e.
Adı geçen eser	a.g.e.
Yazara ait son zikredilen yer	a.y.
Eserin kendi içinde yukarıya atıf	bkz.: yuk.
Eserin kendi içinde aşağıya atıf	bkz.: aş.
Eserin bütününe atıf	b.a.
Basım yeri yok	y.y.
Basım tarihi yok	t.y.
Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler	vd.
Sayfa/Sayfalar	s.
Editör/Yayına hazırlayan	Ed. veya Haz.
Çeviren	Çev.

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızda bir savaşın anatomisini yapmak üzere yola çıktık. Ancak öyle bir savaşı kaleme almalıydık ki Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en önemli savaşı olmalıydı. Ve bu savaş sadece istatistiksel verilerden, sosyolojik tahlillerden oluşmasın da istedik. Aynı zamanda savaşın içinden kalemi güçlü bir yazarın şahitliğini de eserleriyle çalışmamıza katarak savaşın edebiyatından da yararlandık. Böylece ‘Bir Yazarın Gözünden Savaş; Balkan Savaşları ve Ömer SEYFETTİN’ adlı tezimiz ortaya çıktı.

Balkan Savaşlarını birçok farklı kaynağı tarayarak, Ömer SEYFETTİN’in edebiyat dünyasındaki ete ve kemiğe bürünmüş balkanları konu alan hikayeleriyle ve balkan savaşına bizzat katılarak savaş anılarını yazdığı hatıratıyla uzun ve meşakkatli bir süreçte ele aldık. Osmanlının en uzun yüzyılında yaşanmış en dramatik ve dünya tarihini tamamen değiştirmiş bir savaşı ele alarak aslında dünü, bugünü ve yarınları daha farklı bir açıdan algılama imkanı bulduk.

Tezimin olgunlaşmasındaki fikirleri ile katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Sanem Yamak ATEŞ’e, Tezimi okuyarak ve tezin teknik açıdan değerlendirmesini yaparak katkısını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Erkan AFŞAR’a, savunmamda bulunan Doç. Dr. Mehmet Salih MERCAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazımı sürecinde katkılar sunan ve bu tezi bitirmemde her türlü desteği esirgemeyen tez danışmanlığımı yapan çok değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Abdullah EROL’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca bu süreçte çoğu zaman benim eksiklerimi tamamlayan, yazdığım kısımları okuyarak redaksiyonunda ciddi katkılar sunan ve maddi manevi her zaman yanımda olan Eşime ve ayıramadığım zamanlar nedeniyle çocuklarıma da çok teşekkür etmem bir hakkın helal talebidir.

Osman DOĞRAMACI
VAN-2018

GİRİŞ

Savaşlar milletlerin karşı karşıya kaldığı en önemli felaketlerden biridir. Birçok yönüyle savaş olgusu farklı disiplinler tarafından ele alınmış ve ortaya çıkan sonuçları itibariyle kimi zaman uluslararası ilişkilerin, kimi zaman siyaset biliminin, bazen tarihin ve bazen de edebiyatın konusu haline gelmiştir. Bu tezde Osmanlı İmparatorluğunun en zorlu döneminde meydana gelen Balkan Savaşlarının öncesini, savaş esnasını ve sonrasını, Balkanları ve Rumeliyi iyi bilen, hem asker hem de modern Türk edebiyatının ünlü hikâyecisi Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden ve hatıratından yola çıkarak bir savaşın sebep ve sonuçlarının bir edebiyatçıdaki yansımaları üzerinde durulacaktır.

Balkan harbi sadece Osmanlı imparatorluğunun değil tüm dünyanın geleceğini değiştiren çok önemli bir kırılma noktası olması nedeniyle, I. Dünya savaşının provası olarak adlandırılan çok önemli bir savaştır. Bu nedenle, tezde 20. Yy. başındaki Osmanlı İmparatorluğunun son on yılında asker olarak tüm yönleriyle savaşın sıkıntılarını yaşamış bir yazarın gözünden Balkan savaşlarının hikâyeden gerçeğe yansıyan boyutları üzerinde durulacaktır. Ömer Seyfettin'in Balkan savaşlarında bizzat bulunması nedeniyle yaşanan tecrübenin savaş edebiyatına yansımaları, savaş olgusunun edebiyattan yola çıkarak incelenmesi, böylece savaşın ve savaş sürecinin, toplum ve siyaset üzerindeki etkilerinin belirlenmesi tezin temel amaçlarıdır.

Bu çalışmamızda, “Savaş edebiyatı açısından Ömer Seyfettin'in Balkan Savaşlarındaki rolü ve önemi nedir? Bir yazarın kaleminden savaş nasıl ele alınmıştır? Balkanların sosyo-politik yapısı Ömer Seyfettin'in eserlerinde nasıl ele alınmıştır? Balkanlardaki kozmopolit yapı nasıldır? Türkler ile diğer Balkan etnik yapıları arasındaki ilişki nedir? Balkan savaşları savaş olgusu açısından cephede ve cephe gerisinde ne gibi etkiler meydana getirmiştir? Savaşın siyasi ve toplumsal değişiklikleri cepheden nasıl görülmektedir? Savaşın toplum düzeninde meydana getirdiği sarsıntıları, acıları, yıkıntıları nelerdir? Balkan savaşları sonucu Balkanlardaki demografik yapıdaki değişiklikler nelerdir?” gibi sorulara cevap aranacaktır.

II. Meşrutiyetten sonra bir asker olarak Balkanlarda göreve başlayan Ömer Seyfettin'in Balkanları konu alan hikâyeleri ışığında bölgenin genel yapısı, sosyo-kültürel durumu ve Balkan Savaşlarına giden sürecin hikâyeden gerçeğe yansımaları üzerinde durulacaktır. Birinci bölümde Savaşın tanımından savaş olgusuna geçiş yapılarak savaşın siyasal bir gerçeklik olarak edebiyatta ete kemiğe bürünmesi üzerinde durulacaktır. Savaşın, tarihin ve siyaset biliminin soğuk ikliminden sıyrılarak adeta edebiyat ile yeniden insani bir ruh kazanması süreci üzerinde durulacaktır. Bu noktada, dünya savaş edebiyatının yanında Türk savaş edebiyatının da var olup olmadığı tartışmalarına yer verilecektir. Milli bir bilincin var olması halinde, milli bir savaş edebiyatının var olabileceğini iddia edenlerin Türk savaş edebiyatının olmadığını savunurken, Türk savaş edebiyatını Dede korkut hikâyelerine, Kutadgu Bilig'e bağlayanların ise Türk savaş Edebiyatının kadim ve zengin olduğunu savundukları görülecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Savaş olgusu, savaşı bizzat yaşamış olan Ömer Seyfettin'in hayat hikâyesi ve onun Balkanları konu alan hikâyeleri üzerinden ele alınacaktır. Bu bölümde Ömer seyfettin'in Nakarat, Primo Türk Çocuğu, Beyaz Lale, Mehdi, Hürriyet Bayrakları, Bomba, Tuhaf Bir Zulüm adlı hikâyelerinin incelemeleri yapılırken, savaş öncesi, savaş esnası ve savaş sonrası bölgenin ve dönemin siyasi, sosyal ve kültürel hali resmedilecektir. Bütün bu hikâyelerden yola çıkarak, Balkan Savaşlarına götüren nedenler; siyasal ve sosyal yozlaşmayla beraber milli bir bilinç eksikliğinin, Balkanlarda yaşanan acıların en önemli sebebi olduğu üzerinde durulacaktır. Ancak, Ömer seyfettin'in hikayelerinde, üzerinde durduğu milli bilinç kavramının, özellikle Bulgar milliyetçiliği baz alınarak ortaya atıldığı, ötekine göre şekillenmiş bir kavram olarak Milliyetçiliğin karşımıza çıktığı görülecektir.

Üçüncü bölümde ise ilk iki bölümde üzerinde durduğumuz Savaş olgusu ve hikâyelerle resmedilen Balkanların yerini Balkan Savaşları gerçeği alacaktır. Bu bölümde Balkan Savaşlarına götüren süreçler ve Balkan Savaşları, hem Ömer Seyfettin'in Balkan Harbi Hatıraları hem de döneme şahitlik eden diğer tanıkların ifadeleri ile ele alınacaktır. Harp sırasında yaşanan zorluklar, yapılan hatalar, ordunun ve bölgenin durumu ve savaşın sonuçlarınının siyasi, sosyal ve fikri

hayattaki yansımaları üzerinde durulacaktır. Bu bölümde kısa da olsa Balkan Savaşları sonrası meydana gelen, Türkiye'nin ve bölgenin demografik yapısını değiştiren, arkasında çok sayıda dram bırakan Göç'ten de bahsedilecektir. Ve Balkan savaşlarının siyasi fikir döngüsü açısından Osmanlı aydınının Osmanlılık düşüncesinden Milliyetçilik fikrine geçişi görülecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞ VE EDEBİYAT

1.1. SAVAŞ

1.1.1. Savaşın Tanımı

Savaş kavramı farklı disiplinlerde farklı şekilde tanımlanmaktadır. Örneğin, Türk Dil Kurumu, Savaşı “devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele”¹ olarak tanımlarken, 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hâli Kanunun’da ise savaş “Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askerî güç olmak üzere Devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.” biçiminde tanımlanmıştır.²

Uluslararası ilişkilerde savaşı farklı şekillerde ele alan tanımlar mevcuttur. Leviathan’da Thomas Hobbes “insan insanın kurdudur” diyerek savaşın en temel sebebi olarak insan doğasına dikkatleri çekmeye çalışmaktadır. Tabii ki bu düşünce uluslararası ilişkiler bağlamında Realist görüşü benimseyenlerin yaklaşımıdır. “Bu nedenle genellikle uluslararası politika ‘güç siyaseti’ modeli olarak tanımlanır. ...Güç siyaseti modeli iki ana var sayıma dayanır: İnsanlar temelde bencil ve rekabetçidir, yani insan doğasının tanımlayıcı niteliği egoizmdir. Devletler sistemi, egemen devlet üzerinde hiçbir otorite bulunmadığı için uluslararası anarşi bağlamında işler.”³

Modern dönem siyaset felsefesinin realist yaklaşımı, aynı şeyi aynı anda isteyen iki insanın sonunda düşman haline geleceği ve sürecin devamında birinin diğerini yok etmesi ile sonuçlanacağı üzerinden savaşın temel unsurunu ortaya koyar. Bu yaklaşım realist görüşün ‘hayatta kalma refleksi’ olarak tanımladığı insan doğasının kaçınılmaz bir yönüdür. Realist öğretisi ihtiyaçları sonsuz,

---

¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara-2011

² Seferberlik Ve Savaş Hali Kanunu, Kanun Tertip:5, Kanun No: 2941 Resmi Gazete Tarihi: 08.11.1983, Sayısı: 18215, (Mevzuat.gov.tr)

³ Andrew Heywood, Küresel Siyaset, Adres Yay. 1. Baskı, Ankara, 2013, s.86

kaynakları kısıtlı olarak tanımladığından, insanoğlunun en iyiyi elde etmek için çatışmaya yöneleceği ve nihayetinde galip gelenin yaşayacağı, mağlup olanın öleceği veya köle olacağı bir dünya düzeni öngörür.⁴

Realizmin önde gelen savaş kuramcılarında Clausewitz “Savaşı”, devletlerarası arenada diplomatik görüşmelerin tamamen kilitlendiği durumlarda son bir çözüm aracı olarak görür. Yine gelenekselci yaklaşım savaşı politik süreçten başka ve otonom olarak görmüyor; aksine problemlerin bertaraf edilmesinde bir vasıta, “politikanın devamı”dır. Bu durum savaş üzerine yapılan kurgulamayı amaç ve sonuç olarak siyasal açıdan şu şekilde betimler: Ona göre “Savaş, siyasetin başka araçlarla devamıdır” ve “Savaş rakiplerimizi kendi arzularımızı yerine getirmeye zorlamak amacıyla girişilen bir şiddet eylemidir.”⁵

Birçok uluslararası ilişkiler kuramcısı da savaş hususunda aynı görüşü paylaşmakta ve savaşı “örgütlü” bir şekilde ve “meşru aktörlerle” devletlerin “şiddet” yoluyla birbirlerine üstünlük kurarak isteklerini kabul ettirme eylemi olarak tanımlamaktadır. Bu paralelde İngilizlerin ünlü kuramcısı Hedley Bull ise savaşı siyasal birimlerinin karşılıklı gerçekleştirdikleri örgütlü bir şiddet eylemi olarak tanımlamaktadır.

NeoRealist görüşün kuramcısı Kenneth Waltz, İnsan, Devlet ve Savaş (Man, the State and War)⁶ adlı yapıtında savaşı üç ana etken üzerinden tanımlamaya çalışır. Kenneth Waltz’a göre, savaşın birinci etkeni “insan doğası”, ikinci etkeni ise “devletin iç politik yapıları”dır. Ancak, savaşı sadece bu iki etkenle ele almak, savaşın sebeplerini izah etmede zorlanmaktadır. Waltz, üçüncü etkenin uluslararası sistem ve sisteme baskın olan anarşinin olduğunu ve savaşın sebeplerini izah ederken üçüncü etkenin üzerinde durmaktadır. Waltz’a göre kimi

---

⁴ Gürçan, Metin, Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi” Bilge Strateji, Cilt: 3 Sayı: 5, s. 127, Güz 2011

⁵ Carl Von Clausewitz, Savaş üzerine, Çev. Selma Koçak, Doruk Yay., 3. Baskı İstanbul, 2015, s.29

⁶ Kenneth N. Waltz, İnsan, Devlet ve Savaş, Çev. Enver Bozkurt / S. Kanat / S. Yalçiner, Asil Yayın Dağıtım, İstanbul, 2009

zaman devlet adamları harp istese de veya bir devlette yaşanan iç siyasi aktiviteler harbin “görünür” sebebi olsa da harbin asıl nedeni uluslararası ortamda devleti sınırlayacak bir üst otoritenin/gücün mevcut olmamasıdır. “Devletler kendi sınırları içinde şiddet kullanma tekeli elinde tutan en üst politik otorite iken, uluslararası sistemde böyle bir politik otoritenin yokluğu, dolayısıyla anarşi, savaşın kaçınılmazlığının asıl nedenidir.”⁷

1.1.2. Savaş Olgusu

Savaş olgusundan bahsetmek, aynı zamanda savaşın tarihsel boyutunun da ele alınmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Balkan savaşları özelinde, tezin ilerleyen bölümlerinde tarih ile savaşın çok boyutlu analizi, üzerinde durulacaktır. Bu bölümlere geçmeden önce teorik olarak da olsa savaş olgusu üzerinde durmamız ve açıklamamız gerekmektedir.

Olgu, aynı türden olayların bir araya getirilip soyut bir yaklaşım içerisinde anlatılmasıdır. Bu durum tarih biliminin bilimsel bir yaklaşımı olarak olayların bir bütün olarak açıklanmasını amaçlar. Bu noktada savaşın tarihi bir gerçeklik olarak incelemesini yapan Prf. Dr. Erhan Büyükkakıncı şu soruları sorar:

“Savaş, tarihsel anlamda bir olgu mudur, yoksa kendi özellikleri içerisinde, salt bir olay mıdır? Tarih ya da tarihe dayanan yöntemler, savaş gibi uluslararası çaptaki olay ya da olguların anlaşılması ve açıklanması için nasıl bir analiz aracı olarak değerlendirilebilir? Tarih ile bilimin ortaklığı, savaş gibi bir temada nasıl yorumlanabilir? Her ne kadar tarih ile bilim tam olarak karşılaştırılmaz ve uzlaştırılmaz gibi görünseler bile, aralarındaki metodolojik farklılıklar buna engel olarak yorumlanabilir.”⁸

---

⁷ Gürçan, Metin, a.g.m. s,129

⁸ Prof. Dr. Büyükkakıncı Erhan, Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde “Tarih”in Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış, (<http://www.erhanbuyukakinci.com/uluslararasi-İlişkilerdeki-savas-incelemelerinde-tarihin-metodolojik-arac-olarak-kullanimina-bir-bakis/> 8Mart2014)

Aynı şekilde Arıboğan, Uluslararası İlişkiler disiplininin, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmelerle ve hatta bu disiplinin gelişiminin bizzat savaşlarla ortaya çıktığını ifade eder.

“İkinci Dünya Savaşı sonrasında Uluslararası ilişkiler disiplini ciddi bir gelişme kaydetmiştir. Bu gelişmenin en önemli sebeplerinden birisi de; savaş, uluslararası ilişkiler disiplininin, ampirik verilerin ışığında bile olsa, ortaya çıkışını sağlayan temaların başında gelmektedir. Bu nedenle savaş gibi çok boyutlu bir olgu üzerine farklı analizlerin ortaya çıktığını da görürüz. “Nitekim eski çağlarda toplumlar/halklar arasındaki ilk ilişki/etkileşim modellerinin başında yer alan savaş ve barış gerçeklikleri, her zaman tarihin akışını yönlendiren ve evrelendiren (ya da döngüsel kılan) olaylar olarak sunulagelmıştır.”⁹

Savaşın tek bir nedensellik zinciri içerisinde açıklanamayacağı gerçeğinden yola çıkarak, savaşı var olan sistem gerçekleri içerisinde vuku bulan bir takım kurumsal yaklaşımların bir bütünü ve bunların bir açılımı olarak yorumlayabilir ve savaşı aslında inançlar, değerler, resmi veya gayri resmi kurallarla çerçevesi belirlenmiş gelenekselleşmiş bir olgu olarak tanımlayabiliriz. J. Vasquez ‘Savaş Bulmacası’ adlı eserinde; savaşı sadece sistematik şartların oluşturduğu bir sonuç değil, aynı zamanda uzun bir süreç içerisindeki etkileşimin ürünü olan siyasal karar alma yöntemini gösteren bir olgu olarak tanımlar.¹⁰

Savaş üzerine yapılan incelemelerin çoğu birçok yönüyle tarih disiplinin hareket sahası içerisinde yer almaktadır. Ancak, tarihin verileri kadar hatta daha etkin bir şekilde dönemin yazılı ve sözlü edebiyatı da tarihe ışık tutmaktadır. Nitekim bu tezin temel amacı da tarihi bir gerçeklik olan Balkan Savaşlarının edebi yönden nasıl ele alındığı ve edebi eserler ışığında tarihe nasıl bir kaynak olduğu üzerinde durmaktır. Savaş olgusunu bir yazar ve bir olay üzerinden incelerken savaşın çok boyutlu yönlerini görmek de mümkün olacaktır.

---

⁹ Arıboğan, D. Ülke, Kableden Küreselleşmeye:Uluslararası ilişkilerdüşüncesi.: Sarmal Yay. İstanbul, 2000, s:122

¹⁰ John A. Vasquez, Savaş Bulmacası, Çev: Haluk Özdemir, Uluslararası ilişkiler Yay., 1. Baskı, İstanbul, 2015.

Son iki asırdır savaşların meydana gelmesindeki en önemli etkenin ulus devlet anlayışı olduğu, “devlet çıkarlarının” tüm ilişkilerin belirleyicisi ve bu nedenle hâlen ulus-devlet merkezli bakış açısının savaş olgusunu tanımlarken en önemli parametre olarak ele alındığı söylenebilir. Özellikle ilerleyen bölümlerde Balkan Savaşları bağlamında Osmanlı Devletinde ve yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti’nin temellerinde “milliyetçilik” ya da “ulus devlet” algısının oluşumunun edebiyattaki yansıması üzerinde durulurken, aynı zamanda savaş olgusuna edebiyatın bakış açısı da yansıtılacaktır.

Balkan Savaşları, sadece İmparatorluğun 450 yıldır vatan olarak kabullenilmiş coğrafyasının el değiştirmesini değil, aynı zamanda dünya tarihinin şekillenmesi bağlamında savaş olgusunu da sebep ve sonuçları ile en iyi şekilde ortaya koyar. Balkan Savaşlarını aynı zamanda I. Dünya savaşının provası olarak adlandıran Richard C. Hall bu konuda kaleme aldığı ‘Balkan Savaşları’ adlı kitabında ampirik bir olgu olarak savaşı birçok boyutuyla ele alırken “Ulusal kimliğin doğuşu adına milli mücadele 1919’da değil 1912’de başlar.”¹¹ demekle, Osmanlı devletinin ulus kimliği üzerinden uzun yıllar sürecek savaş serüveninin başlangıç noktasına vurgu yapmaktadır.

Tüm uluslararası ilişkiler kuramcılarının hemfikir oldukları nokta savaşın bir şiddet eylemi olduğudur. Siyaset bilimi açısından tamamen teorik olarak ele alınan “Savaş” olgusunun edebiyatın sınırlarına girmeden ete kemiğe bürünemeyeceği ve tam olarak anlaşılamayacağı için daha toplumsal ve insani bir olguya dönüştürmek, bilimsel bilginin soğuk ve duygusuz atmosferinden sıyırmak için savaşın edebiyatı, savaşı daha iyi anlamak adına gereklidir.

---

¹¹ Richard. C., Hall. Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı’nın Provası, (Çev: M. Tanju Akad) Homer Kitapevi. 2003, s. VIII

1.2. SAVAŞIN EDEBİYATI

Savaş ve edebiyat her ne kadar teorik olarak birbirinden farklı görülse de, aslında dünya tarihini okurken, medeniyetlerin köşe taşlarını, tarihin dönüm noktalarını incelerken hep karşımıza çıkan en önemli ve belirleyici olgu “Savaş” ve “Edebiyatı” olmuştur. Bu yönüyle dramı da trajediyi de kahramanlığı da en yoğun şekilde içerisinde barındıran “Savaş”, edebiyatın en önemli kaynaklarından biri olmuştur. Ayrıca tarihçiliğin olmazsa olmaz yol arkadaşlığını da edebiyat yapmaktadır. Aslında savaş olgusu disiplinler arası bir alanda bulunması nedeniyle birçok noktadan incelenmektedir. Ancak, “Savaş” olgusu, hayata dönük yüzüyle gerçeğe en yakın şekliyle yani en insani yönüyle gelecek nesiller için edebiyatın duygulara dokunma marifetiyle ete ve kemiğe büründürülebilmektedir. Aksi takdirde yaşanan her şey ya tarih biliminin ya da siyaset biliminin bir konusu olmaktan ileriye gidemeyecektir.

1.2.1. Dünyada Savaş Edebiyatı

Dünyada savaş edebiyatı denilince savaşı konu alan ilk edebi eser antik çağdan Homeros’un ‘*İliada*’ adlı eseridir. Savaş, eski destanlarda hayatın doğal seyri içerisinde ele alınırken, savaşın edebiyatı ile bireysel ahlakın olgunlaşması, bir bilinçlendirme çabası ve kahramanlar üzerinden devletin sürekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu yönüyle savaş edebiyatı, savaşın yarattığı değil edebiyatın yarattığı bir savaşı ve bilinçlendirmeyi gözler önüne sermektedir.

“Yunanlılarla Troyalılar arasındaki savaş, Homeros'un ölümsüz diliyle günümüzde bile dehşetini korumaktadır. Troya savaşı bir zafer olarak belirir "İliada"da. Aynanın öteki yüzünü ise beş yüzyıl sonra Euripides göstermiştir. Troyalı kadınların tragedyası, savaş karşıtı en önemli oyunlardan "Troyalı Kadınlar"ın konusunu oluşturur. Ortaçağ destan devridir. Batı ile Doğunun güç savaşıdır. Tam anlamıyla bir savaş edebiyatıdır. Almanların "Nihelungenlied"i ile İskandinavların "Grettir", "Laxdaela", "Volsunga" destanları savaşlarla, kanla örülmüştür. Şairi bilinmeyen "Nibelungenlied" çağlara direnmiş, yazılışından yedi

yüzyıl sonra Hitler Almanya'sının başucu yapıtlarından biri olarak belirlemiştir. Battal nâmeler, Köroğlu destanları bu savaş gücümüzü artıran destanlardı.”¹²

Ancak mevcut nesillerin geçmişle bağlantılarını kurma ve günümüz dünyasını daha iyi anlama ve anlamlandırma çabasına edebiyatın duygu yoğunluklu karakteri yön vermektedir. Bu yönüyle birçok savaş beraberinde binlerce edebi eser meydana getirmektedir. Örneğin “Balkan Savaşı'nın basın ve edebiyattaki yankıları üzerine yapılmış mufassal bir çalışmada, bu savaş için yazılmış 300'den fazla şiir tespit edilmiştir. Hakeza, aynı savaşla ilgili öykü, roman, tiyatro eseri ve anı kitapları da ayrıntıları ile gösterilmiştir.”¹³ Bütün bu örnekler bize savaş ve edebiyat arasındaki ilgiyi vurgulaması açısından önemlidir. “Savaşların yalnızca cephelerde yapılan askerî çatışmalardan ibaret olmadığını; zafer ve yenilgi dışında, acıları, zulümleri, göçleri ve ölümleri ile insanları derinden etkilediğini gösterir. İşte konunun bu insani boyutlarını daha yakından tanımak açısından, edebi eserlerin vazgeçilmez birer kaynak olduğunu belirtmek yararlı olacaktır.”¹⁴

Savaş ve edebiyat özellikle savaş dönemlerinde hiçbir zaman olmadığı kadar birlikte hareket ederler. Çünkü edebiyat her ne kadar bugünkü nesillere bir gerçeklik içerisinde geçmişte yaşanmış trajedilerin aktarımını yapıyorsa da, savaş zamanında da devletin elindeki en önemli propoganda aleti haline gelmektedir. Duyguları yönlendirmede veya milli bilinci yüksek bir millet inşaa etmede en önemli devlet aygıtı edebiyat olmuştur. Bu aygıt her devirde her devlette kullanılmış ve işe yaramıştır. Edebiyat, özellikle savaş dönemlerinde toplumu belli bir yöne kanalize ederek, belli bir ideal etrafında toplumu birleştirmek amacıyla kullanılan en meşru propaganda aracıdır ve hatta kullanıldığı yere göre bir savaş aletinden daha etkili bir silahtır.

---

¹² Eyüp AZLAL, Savaşta Edebiyat, Edebiyatta Savaş, Ay Vakti / Düşünce-Kültür ve Edebiyat Dergisi, Sayı 69, İstanbul-2006

¹³ Halûk Harun DUMAN, Balkanlara Veda, Duyap Yayınları, İstanbul 2005, s. 306,

¹⁴ Salih Koralp GÜREŞİR Halûk Harun DUMAN, Yeni Türk Edebiyatı'nın Kaynakları: Savaş ve Edebiyat (1828-1911), Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009

Özellikle 19. ve 20. yy. savaşlarında propaganda aracı olarak edebiyatın bütün kolları aktif şekilde kullanılmıştır. Örneğin, “Kurtuluş savaşına gelindiğinde yine savaş yapılacak ve propaganda yine edebiyat olacaktır. Ve edebiyat ilhamını başta belirttiğimiz İslami mesajlardan, şehitlik, gazilik, ılayı kelimetullah, kızıl elma döngüsünden alacaktır.”¹⁵

Savaşın tarafları kendi saflarını sıkı tutmak amacıyla kendi kutsallarının, ideallerinin ve hakikatlerinin en iyi şekilde topluma aktarılması ve benimsetilmesi için “Savaş” gibi tarihin şahit olduğu en dramatik olgudan bir savaş edebiyatı yaratmışlar ve bundan da yararlanmışlardır. Milletlerin kendi meşru argümanlarını taraftarları nezdinde edebi bir dille savunma adına edebiyatı tercih etmeleri, sadece savaş zamanı değil, yüzyıllar boyu sürecek bir ikna ve bir millet inşaa çabasıdır. Bu da savaş kadar doğal ve edebiyat kadar insani bir durumdur.

1.2.2. Türklerde Savaş Edebiyatı

Türk savaş edebiyatına bakıldığında birbirinden zıt iki görüş karşımıza çıkmaktadır. Bazı yazarlar Türklerde savaş edebiyatının olmadığını savunurlar. Bu görüşü savunanlar, Avrupa’daki savaş edebiyatı örnekleri ile karşılaştırdıkları Türk savaş edebiyatını yetersiz ve ilgisiz bulurlar. Ancak bazı yazarlar ise Türklerde savaş edebiyatının varlığını Orhun abidelerine kadar geriye götürerek ve halk edebiyatının bir dalı olan sözlü edebiyat içerisindeki örneklerle ispatlamaya çalışırlar.

Türklerde savaş edebiyatının olmadığını ileri süren Donanma Dergisi’nde yer alan “Harp Edebiyatı” başlıklı bir yazıda bu durum:

“Nitekim Kahraman Türk askerleri Kafkas hudutlarında, Sina ve Irak çöllerinde, Çanakkale’de nihayetsiz bir iman ve heyecanla çarpışırken, onların kahramanlıklarını anlatan şiirler yazılmamıştır. Bu acıları işleyen bir bestekâr veya

---

¹⁵ Eyüp AZAL, a.g.d.

onları tasvir eden bir ressam çıkmamıştır. Bu nedenle Türk edebiyatı'nda böyle bir savaş edebiyatından söz etmek mümkün değildir. Bunun nedeni aydın zümredeki ilgisizlikte aranmalıdır. Halkla aydınlar arasında asırlardır süren ayrılık devam ettiği; aydın halkın dilini, zevkini, ahlâki niteliklerini bilmediği müddetçe, savaş edebiyatı vücuda gelemez.”¹⁶ sözleri ile dile getirilmektedir.

Cihan harbi yıllarında çıkan Yeni Mecmua adlı dergide yer alan imzasız bir makalede de, memleketimizdeki edebiyatın nihayetinde yapay olduğu, bu nedenle de edebiyat içinde bir savaş edebiyatının vücuda gelemeyeceğini, harbin şartlarını bizzat yaşamamış olanların, onun edebiyatını da yapamayacaklarını dile getirmiştir. Makale halka, halkın fikirleriyle gitmek gerektiği, savaş edebiyatımızın kaynağının da bu fikirler olduğu ve Duman ve Güreşir'in aktardığı üzere söz konusu makalede, Halkın tarihten ibret almak istemesi halinde öncelikle Dede Korkut hikâyelerinden ziyade, ‘Osmanlı Türkü’nün tarihini’ öğrenmesi gerektiği üzerinde durulmakta ve makale şu cümlelerle bitmektedir. “Bir gün gelecek, müsabakagâh-ı medeniyette, savaş edebiyatı da teşrih edilecektir. Bu imtihanda kazanamayacağımıza, edebiyatın şimdiki hâli kadar muknî, fakat müessir bir delil olabilir mi?”¹⁷

Savaş edebiyatı konusunda birkaç makale yazan Süleyman Nazif, farklı farklı dergilerdeki yazılarında, Duman ve Güreşir'in aktardığı söz konusu makalelerde, Türklerde savaş edebiyatının neden batıdaki gibi olamayacağını bizim aydınlarımızın bizzat savaşa katılmamasına ve onun acısını yaşamamasına bağlar. Ancak Süleyman Nazif aydınların sipariş üzerine yazılar yazmalarını da tenkit eder ve savaşın sadece milyonlarca insanımızı ve şehirlerimizi yok etmediğini aynı zamanda bizden gençliğimizi, edebiyatımızı, ahlakımızı ve maneviyatımızı da alıp götürdüğünü ileri sürer. Aynı çalışmada, Peyami Safa'nın da (1899-1961) Tasvir'e yazdığı bir makalede Türklerin savaş edebiyatları “tamtakır”dır dediği üzerinde durulur. Bunun sebebini Peyami Safa da Süleyman

---

¹⁶ Harp Edebiyatı, Donanma, S. 164-165, (2 Mayıs 1334/ 1918), s. 1837.) Aktaran: Halûk Harun, DUMAN, Salih Koralp GÜREŞİR, a.g.m.

¹⁷ Harp Edebiyatı”, Yeni Mecmua, S. 5, (9 Ağustos 1917). Aktaran: Halûk Harun, DUMAN, Salih Koralp GÜREŞİR, a.g.m.

Nazif gibi, yazarların cepheye gitmemelerine bağlar. Ve ayrıca Peyami Safa askerlerin hadiseleri yaşamış olmalarına rağmen yazmadıkları için de askeri edebiyatın zayıf kaldığını ileri sürer.¹⁸

Buraya kadar ileriye sürülen savlar neticesinde Türk Savaş Edebiyatının olmadığı veya yetersiz olduğu ve bu yönüyle o günün şartları altında da Türk savaş edebiyatından söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Hâlbuki aynı mesele hususunda yazılmış ve bu görüşün tamamen zıddını savunan yazarlar da vardır. Bunlardan biri olan Fuad Köprülü'dür. Köprülü bir makalesinde "Türklerin, tarih boyunca eskimiş milletleri yıkıp, onlara yeniden can verdiklerini belirtir. Bunun için, böyle büyük hadiseler Türk edebiyatında önemli bir yer tutar. Ancak bunlar arasında günümüze kadar gelebileni pek azdır. Onlar da, eski zafer destanlarından kalan bazı parçalarla, Türk beylerinin methine ayrılmış bazı şiirlerdir. Arap ve Fars edebiyatları tesirinde gelişen Türk edebiyatında, savaş edebiyatı mahsulü olarak gösterilebilecek metinlere de rastlamak mümkün değildir. Çünkü bu dönem edebiyatına hâkim olan ruh, tasavvuf ruhudur ve edebiyat belirli bir zümrenin malıdır. Onun için, dönemin savaş edebiyatı ürünleri, daha çok padişahların, vezirlerin ve kumandanların muharebeleri etrafında toplanır. Bütün bunların yanında, Türk milletinin savaşçı ve kahraman ruhunu vâsfeden millî eserler de vardır. Bunlar, millî hece vezni ve sâde lisanla yazılmış şiirlerdir. ..."¹⁹ şeklinde ifade eder.

Ayrıca Türk edebiyatının çok kadim bir geçmişe yaslandığı düşünülürse, Türklerin yazılı edebiyattan önce sözlü edebiyat ile destanlarını dile getirdikleri ve savaşçı bir topluluk olan Türklerin, bütün kahramanlık hikâyelerini bu destanlarla dilden dile kulaktan kulağa aktardıkları bir gerçektir. Özellikle halk edebiyatında

---

¹⁸ "Bizim Harp Edebiyatımız" Tasvir-i Efkâr, (16 İkinci Kânun / Ocak 1941). Aktaran: Halûk Harun, DUMAN, Salih Koralp GÜREŞİR, a.g.m.

¹⁹ Orhan Fuad KÖPRÜLÜ (Haz.) Köprülüden Seçmeler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2.Baskı, Ankara 1990, s. 23

savaş konulu çok sayıda şiir ve türkü bulunmaktadır. Bunların içerisinde en iyi bilinenleri de ‘Çanakkale Türküsü’ ve ‘Hey Onbeşli Onbeşli’... gibi türkülerdir.

Türk savaş edebiyatının batıdaki savaş edebiyatı kriterleri ile ele alınması durumunda, böyle bir edebiyattan bahsetmenin mümkün olmadığı sonucuna varmak mümkündür. Ancak Türklere Savaş edebiyatının varlığı hususundaki tartışmaların geldiği son nokta bizi böyle bir edebiyatın boyutları itibariyle yetersiz de olsa var olduğu sonucuna götürmektedir. Bütün bu tartışmaların ışığında balkan savaşlarını hem edebiyatçı hem de asker olan Ömer Seyfettin’in kaleminden ele alarak ‘Savaşı’ ve ‘Edebiyatı’ farklı bir noktadan inceleyeceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖMER SEYFETTİN, BALKANLAR, SAVAŞ VE EDEBİYATI

2.1. Ömer Seyfettin ve Savaş Edebiyatı

Ömer Seyfettin bir asker ve yazar olarak yaşadığı dönemin en çok edebi ürün ortaya çıkartan şahıslarından biridir. Yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik değişimleri üzerine kaleme aldığı hikâyelerle o dönemi günümüze taşımaktadır. Özellikle balkanlarda görev yapmış olmasının verdiği tecrübe ile balkanların savaş öncesi ve sonrasını hikâyelerinde çok net yansıtmaktadır. Bu yönüyle Ömer Seyfettin’de balkan savaşlarını incelemeye önce O’nun hayat serüvenini bilmemiz gerekmektedir.

2.1.1. Ömer Seyfettin’in Hayatı:(11 Mart 1884 - 6 Mart 1920)

Yeni Lisan ve Millî Edebiyat akımının ve Türk milliyetçiliğinin öncülerinden, değerli hikâye yazarlarımızdan olan Ömer Seyfettin 11 Mart 1884 yılında Balıkesir’in Gönen ilçesinde doğdu. Babası aslen Kafkas Türkleri’nden Binbaşı Ömer Şevki Bey’dir. Annesi Ankaralı Topçu Kaymakamı (yarbay) Mehmed Bey’in kızı Fatma Hanım’dır. “Ömer Seyfettin, ikisi küçük yaşlarda vefat eden dört çocuklu bir ailenin çocuğudur.”²⁰

Ailesi İstanbullu olmakla beraber, o dönemde babası Ömer Şevki Bey’in resmî görevi nedeniyle Gönen’de bulunmaktadır.²¹ Öğrenim yıllarına 4 yaşında iken Gönen’de Reşid Efendinin Mahalle mektebinde başlamıştır. Ömer Şevki Bey’in görevinin nakli nedeniyle Gönen’den ailece önce İnebolu’ya daha sonra oradan da Ayancık’a taşınır. “Buralarda okul hayatının tamamen çığrından çıktığını gören Fatma Hanım, kocasının tayinin Ayancık’a çıkmasını fırsat bilerek

---

²⁰ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, Haz: Tahsin Yıldırım, 2.Baskı, DBY Yayınları 2013, İstanbul, s.12

²¹ Müjgan Cunbur, Ömer Seyfettin’in Hayatı ve eserleri, doğumunun yüzüncü yılında ömer Seyfettin, AKDTYYK Yayını, ankara 1992, s.1

Ömer Seyfettin'i alıp İstanbul'a gelmiştir"²² Dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağına yerleşen Ömer, Falaka adlı hikâyesinde tasvir ettiği Yusufpaşa'daki Özel Mekteb-i Osmânî'ye kaydedilir.²³ Ancak 1893 yılında babası Ömer Şevki Bey oğlunun subay olmasını istediğinden oğlunu Eyüp Baytar Rüştüyesine yazdırır.²⁴

Bu okulu 1896'da tamamlayarak Kuleli Askeri İdadisi'ne yazılan Ömer Seyfettin daha sonra Edirne Askerî İdadîsi'ne naklolarak eğitimine arkadaşı Enis Avni (Aka Gündüz) ile birlikte burada devam etmiştir. İlk edebi çalışmaları olan şiirlerini Edirne'deki öğrenciliği sırasında yazmıştır. "Edebî hayâtı, daha doğrusu edebiyata karşı ilgi ve merakı Edirne Askerî İdadîsi'nde başlamıştır. Tanzîmat ve Servet-i Fünûn'un başlıca yazar ve şâirlerini bu yıllarda tanımış, beğenerek ve etkilenerok okumuştur. İlk heveslerinin ilk ürünleri olan denemeleri ki şiirdir, bu yıllara aittir."²⁵

Ömer Seyfettin 1900'de idâdîden mezun olarak İstanbul'da Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne'ye (Kara Harb Okulu) başlamıştır. 1903 yılında Makedonya'nın karışması üzerine, 1310'lular "Sınıf-ı Müstacele" sayılarak sınavsız mezun olmuştur. Bu arada Harbiye'yi bitiren Ömer Seyfettin 22 Ağustos 1903'te Piyade Asteğmeni rütbesiyle kura çeker ve merkezi Selanik'te bulunan III. Ordunun İzmir Redif Fırkasına atanır. Bir süre sonra da Kuşadası'ndaki Redif Taburu'na nakl olunur. Ömer Seyfettin'in edebî, fikrî ve estetik ilgisi bu atama sonucu İzmir'de gelişerek devam eder. "1906'da İzmir Jandarma Okulu'na öğretmen olarak atandı. Bu, Ömer Seyfettin için önemlidir; zira bu vesileyle İzmir'deki fikrî ve edebî faaliyetleri takip edecek ve bunlar içerisinde yer alan gençlerle tanışacaktır. Nitekim batı kültürünü tanıyan Baha Tevfik'ten Fransızca bilgisini artırmak için teşvik gördü; Necip Türkçü'den ise sade Türkçe ve millî bir dille

---

²² M. Fatih Andı, Ömer Seyfettin, Şule Yay. İstanbul, 1999, s.15.

²³ M. Fethi Gözler, Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin, Çağdaş Yay. İstanbul, 1976, s.12

²⁴ Andı, a.g.e., s.15.

²⁵ Müjgan Cunbur, a.g.e., s.6

yapılan millî edebiyat konusunda önemli fikirler alır. Edebiyat ve sanat meraklılarından kendine göre bir çevre de edinir.”²⁶

Yâkub Kadri’ye göre Ömer Seyfettin "İzmir'in daracık irfan muhâtinde epeyce şöhretli bir muharrir"²⁷ sayılıyordu. Ayrıca İzmir sadece edebiyatta değil, aynı zamanda siyasi geleceği noktasında Ömer Seyfettin'in hayatında bir dönüm noktasıdır. "İzmir onun için yazarlıkta bir olgunlaşma yeri olmuştur. İlerde öncülüğünü yapacağı "Dilde Türkçülük" fikrinin ilk tohumlarını da bu çevreden almıştır.”²⁸

Meşrutiyetin ilânı (23 Temmuz 1908) üzerine III. Ordunun Selanik'teki nizamiye taburlarına nakledilir. Selanik merkezinden Serez Mutasarrıflığına bağlı Menlik kazasının Razlık kasabası yakınlarındaki Yakorit Köyü (Bulgaristan) sınır bölüğüne komutan olarak görevlendirilir.²⁹ "Ömer Seyfeddin'in edebî şahsiyet ve faaliyeti, Balkanlar'da bulunduğu süre içinde iyice gelişmiş, olgunlaşmıştır. Selanik ve İstanbul'da çıkan çeşitli dergilerde takma isimle şiir, hikâye ve yazıları yayınlanmaktadır. Edebiyat ve san'at muhitleri ile devamlı temas ve muhabere halindedir. "Yeni Lisan" hareketinin başlamasına vesîle teşkil eden, arkadaşı Ali Cânib'e yazdığı meşhur mektup da Yakorit'te kaleme alınmıştır.”³⁰

Bir süre Manastır'ın Pirlepe kazasında görevlendirilir. Cavit Paşa'ya maiyet subaylığı yapar. Köprülü, Velmefçe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cumayı Bâlâ gibi yerlerde kısa kısa görevlerde bulunur. "31 Mart olayları üzerine hazırlanan Hareket Ordusu ile beraber 17 Nisan 1909'da Rumeli'den İstanbul'a gelmiştir.”³¹

---

²⁶ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, s.17

²⁷ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, c. 3. Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 82

²⁸ Tahir Alangu, Ömer Seyfeddin Ülkücü bir Yazarın Romanı, Yapı Kredi Yay. 2010, s. 81

²⁹ Alangu, a.g.e., s.99

³⁰ <http://www.otuken.com.tr/index.php?p=Writers&view=213> (28.01.2016)

³¹ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, a.g.e. s.18

1909'da Köprülü'de Askerî Rüştîye'de üsteğmen rütbesiyle Beden Eğitimi öğretmenliği yapar. Sınır boylarında geçirdiği iki yıl, Balkan kavimlerinde gördüğü uyanış ve bağımsızlık hareketleri onun kişiliğini ve görüşlerini oldukça etkiler. “Balkan çetecilerinin Türk düşmanlığını dile getirdiği ‘Bomba’, ‘Beyaz Lâle’, ‘Tuhaf Bir Zulüm’ adlı hikâyeleri bu görevleri sırasında edindiği izlenimler sonucu yazdı.”³²

Ömer Seyfettin 1911 yılında mecburi hizmet karşılığı olarak okuduğu için tazminatı Ziya Gökalp'in aracılığı ile ödendikten sonra ordudan ayrılır. Ordudan ayrılan ve Selanik'e yerleşen Ömer Seyfettin yazı faaliyetlerine ağırlık verir. “Burada millî uyanış ve bağımsızlık hareketlerinin nedenlerini araştırır, bundan sonra kendisi de “yeni Türk milliyetçiliği düşünce akımı”nın mensupları arasında yerini alır. Selanik'teki yayın hayatını da yakından takip eder, Bahçe, Kadın, Hüsün ve Şiir (daha sonra Genç Kalemler adıyla çıkar) dergilerinde yazı ve şiirler yayımlar. Bu arada İtalyanlar Trablusgarp'ı işgal eder, ardından Balkan Savaşları çıkar.”³³

Ömer Seyfettin 14 Ekim 1912 tarihinde yeniden orduya çağrılır. Garp ordusu 39. Alay 3. Taburunda Sırp ve Yunan cephelerinde savaşırken 20 Ocak 1913'te Yanya Savunması esnasında Yunanlılar'a esir düşer. Ömer Seyfettin 10 ay kadar süren esaretin ardından 28 Kasım 1913 yılında serbest bırakılır. “Yunanistan'da Nafliyon kasabasında geçirdiği esaret günlerinde yaşadıklarından ve okuduklarından önemli tecrübeler elde eden Ömer Seyfettin ‘Bir Çocuk Aleko’ ‘Mehdi’ ‘Piç’ ‘Hürriyet Bayrakları’ gibi hikâyeleri bu dönemde kaleme almış ve ‘Halka Doğru’ ‘Türk Yurdu’ ve ‘Zeka’ dergilerinde yayınlanmıştır.”³⁴

Her ne kadar bazı kaynaklarda Ömer Seyfettin'in 1913'te esareti bittikten sonra İstanbul'a dönüp, Enver Paşa'nın organize ettiği Bâb-ı Âli Baskını'na katıldığı yönünde bilgiler olsa da tarihi gerçeklik açısından mümkün

---

³² Alangu, a.g.e., s.99

³³ Müjgan Cunbur, a.g.e., s.6-10

³⁴ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, a.g.e. s.19

görülmemektedir. Nitekim Bab-ı Ali baskını yapıldığında Ömer Seyfettin Yunanistan'da esir olarak bulunmaktadır.

Daha sonra askerlikten ayrılan ve hayatının sonuna kadar nesilleri ürettiği edebi ürünlerle eğitmek ve kimlik inşasını eserleriyle meydana getirmek isteyen Ömer Seyfettin yazarlık ve öğretmenlikle hayatını kazanmaya başlamıştır. “Türk Sözü dergisinin başyazarlığına getirildi ve burada Türkçü düşüncenin sözcülüğünü yapan yazılar yazdı. 1914 yılında Kabataş Sultani'sinde öğretmenliğe başlayan Ömer Seyfettin bu görevini ölümüne kadar sürdürmüştür.”³⁵ İstanbul Erkek Muallim Mektebi'nde de edebiyat öğretmenliği yapan Ömer Seyfettin'in birçok dergi ve gazetelerde de yazıları ve hikâyeleri yayınlanmıştır.

Birinci dünya savaşı devam ederken Çanakkale cephesi üzerinden bir savaş edebiyatı oluşturulmak istenmiştir. Bu nedenle Ömer Seyfettin bir heyetle Çanakkale cephesini ziyarete gönderilir.

“Çanakkale Muharebesi devam ederken; Karargâh-ı Umumî İstihbarat Şubesi Müdürlüğü, İstanbul'da bulunan ihtiyar-geçmiş yirmi otuz kadar şair ve güzel sanatlar mensubuna 1915 yılı Haziran ayında, bir tezkere gönderir. Enver Paşa bu tezkere; davetlilere harp sahalarını gezerek hislerini halka ve gelecek nesillere anlatmalarını teklif eder. Vücuda getirilecek eserlerde, şahıslara ve makamlara ait medhiyeler değil, askerinin cevherine ve milletin kabiliyetine dair hakikî şe'nî tasvirler istenmiştir. Tefik Fikret'in sağlık durumu sebebi ile katılmadığı bu seyahate giden edebiyatçılarımız şunlardır: Ağaoğlu Ahmed, Ali Cânib (Yöntem), Orhan Seyfi (Orhon), Enis Behiç (Koryürek), Celâl Sâhir (Erozan), Hakkı Süha (Gezgin), Ömer Seyfeddin, Mehmed Emin (Yurdakul) ve İbrahim Alâeddin (Gövsâ)... 11 Temmuz 1915'te İstanbul'dan ayrılan heyet, Çanakkale cephesini gezdikten sonra, 23 Temmuz 1915'te İstanbul'a döner. Heyet mensupları, İstanbul'a geldikten bir gün sonra, 24 Temmuz 1915 tarihli Sabah gazetesinde, orduya, “Hitâbe-i Şükran”

---

³⁵ Alangu, a.g.e., s.239

başlıklı bir beyanname neşrederler. Bu beyanname, Çanakkale'nin cesur müdâfilerine karşı milletin ebedî bir şükran duyduğu dile getirilir.”³⁶

Ömer Seyfettin 1915'te İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenlerinden Doktor Besim Ethem Bey'in kızı Calibe Hanım'la evlenir. Fransız okulunda eğitim görmüş, İstanbul'un Moda sosyetesinden zarif bir kişi olan Calibe hanımla Ömer Seyfettin'in evliliği 6 Aralık 1916'da Fâhire Güner adında bir kızları dünyaya gelmesine rağmen uzun sürmez. “5 Eylül 1918'de Calibe hanımdan boşanan Ömer Seyfettin, ölünceye kadar acı, ıstırap, yalnızlık ve hastalıklarla boğuşarak yaşamıştır.”³⁷

Bozulan evliliği ve I. Dünya Savaşı yenilgisi Ömer Seyfettin'i derinden etkiler. Ancak, bu dönem Ömer Seyfettin için çok sayıda hikâyenin kaleme alındığı edebi verimliliğin arttığı bir dönem olmuştur. Ömer Seyfettin 1917'den ölüm tarihi olan 6 Mart 1920'ye kadar geçen dönemde 10 kitap ve 125 de hikâye yazmıştır. “Hikâye ve makaleleri Yeni Mecmua, Şair, Donanma, Büyük Mecmua, Yeni Dünya, Diken, Türk Kadını gibi dergilerle Vakit, Zaman ve İfham gibi bazı süreli yayınlarda yayımlanmıştır.”³⁸

Calibe Hanımdan boşandıktan sonra Kalamış'ta Cevat paşanın konağını kiralayan Ömer Seyfettin burada iyice içine kapanmıştır. Yalnızlığını ve boşanmanın acısını, yazarak ve evine gelen dönemin önde gelen edebiyatçı dostlarıyla (Ali Canip, Ahmet Rasim, Salih Zeki(Aktay), Yusuf Ziya, Fuad Köprülü, Reşat Nuri, Faruk Nafiz gibi...) yaptıkları edebi sohbetlerle unutmaya çalışır.

Ömer Seyfettin'in yalnızlık ve maddi imkânsızlıklar yüzünden hastalıkları artmıştır. Romatizma, zaman zaman yüksek ateşle seyreden teneffüs yolları

---

³⁶ Ömer, Çakır. Çanakkale Muharebelerinin Türk Şiirindeki Yeri ve Önemi” Üzerine Bir Tasnif Denemesi, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-34/canakkale-muharebelerinin-turk-siirindeki-yeri-ve-onemi-uzerine-bir-tasnif-denemesi>, (29.01.2016)

³⁷ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, a.g.e. s.20

³⁸ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, a.g.e. s.22

rahatsızlıklarının artması sonucunda Ömer Seyfettin, 4 Mart 1920'de hastaneye yatırıldı. 6 Mart 1920'de hayata gözlerini yumdu. Daha önce teşhis edilememiş olmakla beraber, yapılan otopsi sonucunda hastalığının "şeker" olduğu anlaşılmıştır. Naaşı önce Kadıköy Kuşdili Mahmut Baba Mezarlığı'na defnedilmişti. 23 Ağustos 1939 yılında ise buradan yol geçeceği veya araba garajı yapılacağı gerekçesiyle mezarı Zincirlikuyu Mezarlığı'na nakledildi.³⁹

---

³⁹ Alangu, a.g.e., s.494

2.2. ÖMER SEYFETTİN'İN HİKAYELERİNDE BALKANLAR

2.2.1. Ömer Seyfettin'in Penceresinden Balkanlar

Ömer Seyfettin, Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlardaki topraklarını yitirmesini hem asker hem de yazar olarak gözlemler. “Balkanlarda asker ve esir olarak bulunan Ömer Seyfettin'in, Balkanlardaki etnik ve siyasî çatışmaları konu alan hikâyeleri ve hayatı arasında ilişki vardır.”⁴⁰ Hikâyelerinde Balkan topraklarındaki sosyal değişimin farklı gözlerden ele alınışına şahit oluruz. Örneğin, Nakarat hikâyesinde bir subayın, Bomba hikâyesinde komitacılara karşı bir bulgar ailenin ve diğer hikâyelerinde de farklı kahramanların üzerinden Balkanlardaki sosyal dönüşüm ve savaşın etkisi açık bir şekilde hikaye edilmektedir.

Ömer Seyfettin balkanlar üzerine kaleme aldığı hikâyelerinde dönemin ve mekânın ruhunu okuyucusuna vermek ve okuyucusunda bir bilinçlenme sağlamak amacıyla şiddet ve milliyetçilik unsurlarına yalın bir şekilde yer vermiştir. Çünkü “Balkanlardaki yüzyıllardır devam eden Türk hâkimiyeti kaybolmuş, Türkler azınlık konumuna düşmüş ve tarihin kaydettiği en büyük bir göç ile Balkan Türkleri, ecdad yadigari toprakları kitleler halinde terk etmişlerdir.”⁴¹

1911 ile 1918 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımlanan hikâyelerinde net bir şekilde görülür ki Ömer Seyfettin Balkanlarda yaşadığı tecrübeleri bir edebiyatçı hassasiyetiyle kaleme almıştır. “Yazarın milli ve tarihi özellikleri taşıyan hikâyeleri, daha önce Yakorit sınır bölüğündeki görevi sırasında edindiği intibalardan hareket ederek yazdığı Bomba, Nakarat, Beyaz Lâle, Hürriyet Bayrakları, Primo Türk Çocuğu”... gibi hikâyeler fazilet örnekleri bakımından yeni bir toplum inşaa etme çabalarının bir göstergesi olarak ele alınabilir.

---

⁴⁰ İbrahim TORUN, “Ömer Seyfettin'in Askerlik ile İlgili Görüşleri ve Öykülerindeki Asker Tipleri”, Türk Dili, İstanbul, S. 634, Ekim 2004, s. 477

⁴¹ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, s.42

Ömer Seyfettin'in Balkanlarda vuku bulan siyasî, etnik karmaşayı işleyen hikâyelerinde; Balkanlarda çıkan savaş ve hengâme karşısında halkın durumunu, Balkan milletleri ile Türkler arasındaki münasebeti, Balkan coğrafyasındaki göçler ve yerleşim birimlerinin demografik açısından değişimlerini ve bunlara benzer konuları ve savaşın bölge, toplum, siyasi düşünceler üzerindeki etkilerini konu edinmiştir.

Ömer Seyfettin'in Balkanları, savaşın fiziki ve siyasi etkilerini ve zihinsel dönüşümlerini konu alan belli başlı hikâyeleri şunlardır.⁴²

- “Bomba”, Genç Kalemler, C:2, S: 9, 1327/1911.
- “Nakarat”, Yeni Mecmua, C:3, S: 63, 3 Ek. 1918.
- “Hürriyet Bayrakları”, Türk Yurdu, S: 8, 26 KE 1329/ 1914.
- “Beyaz Lâle”, Donanma II. Seri, Nu: 5(53), 14 Temmuz 1330/ 27 Temmuz 1914'ten 22 Eyl. 1330/5 Ekim. 1914'e.
- “Tuhaf Bir Zulüm”, Yeni Mecmua, C:3, Nu:66, 26 TE 1918/ 26 Ek 1918.
- “Mehdi”, Türk Yurdu, C:5, Nu:60/12, 20 Şb. 1330/ 3 Mt. 1914.

2.2.1.1 Nakarat

“Gençliğini Makedonya'da geçirmiş eski bir zabitin hatırat defterinden... 30 Teşrin-i sani 1319(13 Aralık 1903), Pirbeliçe”⁴³ diye başlayan bu hikayede Ömer Seyfettin, bir şiir ya da müzikte tekrarlanan kısımlara verilen isim olan nakarat kelimesini, genç bir zabitin sevdiği kızın söylediği şarkıdan yola çıkarak yaşadığı tecrübeyi aktarmak için kullanmıştır.

Hikayenin kısa özeti şöyledir: Küçük bir Bulgar köyünde yaşayan güzel bir Bulgar kızına aşık bir Türk zabıt, kızın da kendisine aşık olduğunu

---

⁴² Dr. Nesime Ceyhan, Osmanlı Dağılırken Ağlayan Hikâyeler 1. Balkan Savaşı Hikâyeleri, Selis Kitaplar, 3. Baskı, İstanbul, 2009

⁴³ Ömer Seyfettin, Bütün Hikayeleri 6. kitap, Üç Harf Yay.2013., s.54

zannetmektedir. Kızın ““Naş, naş, Çarigrad naş...” nakaratlı şarkısını, kız tarafından kendisine söylenen aşk nağmeleri olduğunu sanan genç zabitin, şarkının gerçek anlamını öğrenmesi üzerine yaşadığı hayal kırıklığı ve milliyetçilik duygularının uyanışı anlatılmaktadır.

“Naş, naş, Çarigrad naş...

“Bizim olacak, bizim olacak, İstanbul bizim olacak...”⁴⁴

Gerçeği öğrenen zabitin iç muhasebesi ile milliyetçilik bilincinin artmasını, Bulgar halkında ve onların örneğinde hatta genç kızlarda bile bütün Balkanlarda milliyetçiliğin uyanmasına bağlar. Biz de ise okumuş ve eli silah tutan kimselerde bile böyle bir bilincin olmadığını vurgular.

“Yazarın Makedonya anlarından çıkardığı ve 3 Ekim 1918 tarihli Yeni Mecmua’da yayımlanan ‘Nakarat’ adlı öyküsü, Bulgar milliyetçiliğinin nasıl bütün Bulgar halkında milli bilinç uyandırdığını gösterirken, güzel bir Bulgar kızının söylediği ‘Olacak, olacak, İstanbul bizim olacak’ anlamına gelen şarkının nakaratını kendine ilan-ı aşk olarak yorumlayan Osmanlı zabitanın içine düştüğü komik durumu da vurgular. ‘Nakarat’, Türk toplumunda milletleşmenin gerçekleşmemesinin ironi yüklü, acı bir hicvi olarak değerlendirilebilir.”⁴⁵

2.2.1.2. Primo Türk Çocuğu (1-2)

“Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir Turan...”⁴⁶

Hikâyeye bilinçli bir tercih olarak Ziya Gökalp’in Turan adlı şiirinin son iki dizesiyle başlayan Ömer Seyfettin’in, mekan olarak seçtiği Selanik, siyasi, sosyal ve dini olarak Osmanlı devletinin belkide en kozmopolit şehri

---

⁴⁴ Ömer Seyfettin, Bütün Hikayeleri 6. kitap, Üç Harf Yay.2013., s.74-75

⁴⁵ Mustafa Apaydın, Ömer Seyfettin’in Hikayelerinde Hiciv ve Mizah Öğeleri, “Ömer Seyfettin’i Yeniden Okumak”, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2006. S.28

⁴⁶ Ömer Seyfettin, Bütün Hikayeleri 6. kitap, Üç Harf Yay.2013., s.78

durumundadır. Bu durum, hikâyenin anlam bütünlüğü içerisinde, kendini aydın ve ilerici görenlerin mekânsal aidiyeti açısından sembolik bir anlam ifade etmektedir. Ömer Seyfettin Selanik şehrini, Türk kimliğinin yok olduğunu aynı zamanda Balkanların kimlikle beraber zihni olarak da elden çıktığını vurgulamak için özellikle seçmiştir.

Ömer Seyfettin'in bu hikâyesinde, kendine, tarihine ve değerlerine yabancılaşan, her yönüyle kendini aydın ve hümanist Avrupa değerlerinin savunucusu olarak gören Selanik'te mukim Kenan Bey'i bize betimler. "Bu zavallı mütefekkir gölge gayet muhterem bir genç, mühendis Kenan Bey'di... Ecnebi ve Levanten mahfillerinde, taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefretiyle, Türklüğe yani medeniyetsizliğe karşı olan garazıyla, Avrupa muaşeret kaidelerindeki vukuf ve maharetiyle, nazikliğiyle, şen ve şuhluğu ile meşhurdu. Tahsilini Paris'te bitirmişti. On, on bir sene evvel memleketine dönünce –her Paris'ten gelen gibi o da- dolgun bir maaşla İzmir'e gitmiş, orada aşık olduğu güzel bir İtalyan kıızıyla izdivaç etmişti..."⁴⁷

Ömer Seyfettin "Primo Türk Çocuğu" hikâyesinde Balkanlarda çıkan çatışmalar neticesinde Türklerin maruz kaldığı sarsıntıları işlemektedir. "Primo Türk Çocuğu" hikâyesinde millî değerlerine ve geleneklerine oldukça yabancılaşan Mühendis Kenan, Balkan kavimlerinin ayrılıkçı tavır ve politikalarına tanık olunca millî benliğini hatırlayıp "kendi kültürüne dönmeye" karar verir.⁴⁸

Ömer Seyfettin, kimliksiz, kendi değerlerine bigâne olan insanları kıymetsiz cesetler ve kölelere benzettir. Bu insanlar içlerinden çıktıkları toplumlara bilerek yahut bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek hizmet etmedikleri gibi, işgalcilerle işbirliğine girerek ihanet de edebilirler.

---

⁴⁷Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, 4.Baskı, İstanbul-2015, s. 232.

⁴⁸Kemal H, KARPAT. "Sosyal Ortam ve Edebiyat: Ömer Seyfettin'in Edebî Eserlerinde Jön Türk Döneminin (1908-1918) Yansıması", Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum, Timaş Yayınları, İstanbul-2009, s. 204.

“Bütün hayatında ne kadar yanlış ve çürük fikirlerle aldandığını, kavmiyetsizliğin, milliyetsizliğin, ‘beynelmileliyetçilik ve masonluk’ hulyasının biraz düşünebilen bir adamı hüngür hüngür ağlatacak derecede gülünç bir budalalık olduğunu anlıyor, istemeyerek, içinden:

-Ben neyim?...diye kendi kendine soruyor, fakat:

-Türküm!.. demeye cesaret edemiyor, şimdiye kadar ruhu zaptolunmuş kıymetsiz bir cesetten başka bir şey olmadığını idrak ile hiddetinden ve utanmasından ağlamak istiyordu. O da Türkleri dünya yüzünden kaldırmak için birbirleriyle tamamıyla ittifak etmiş olan Avrupalıların naçiz bir kulu, muti bir hizmetçisi, memlûk bir kölesi değil miydi? Avrupalılara, Avrupalıların adetlerine, an’anelerine, terbiyelerine, muaşeretlerine, muhitlerine, cemiyetlerine tapmıyor muydu? Ecnebilere aldıkları ehemmiyetsiz bir nişan, bir madalya onu nasıl deli gibi sevincinden çıldırtır ve iftihar ettirirdi?...”⁴⁹

Ömer Seyfettin “Primo Türk Çocuğu” adlı hikayesinde Avrupanın önde gelen ülkelerinin Osmanlı toprakları üzerindeki niyetlerinden yola çıkarak ferdi olarak Kenan bey’in ve Oğlu Primo’nun kendi asıl kimliğine dönme serüveni üzerinde dururken, aynı zamanda dönemin Selanik’ini, Balkanları, Avrupayı siyaset açısından da tasvir etmektedir.

“Tercüman sır olarak söylemişti; bu sene içinde Şark meselesinin en mühim noktaları hallolunacaktı. İngiltere, Almanya, Fransa, hasılı bütün Avrupalılar birbirleriyle tamamıyla anlaşmışlardı. Fas Fransa’nın oluyor, Almanya’ya Afrika’dan başka bir müstemleke verilmekle beraber Anadolu’da serbest bırakılıyor, İngiltere İtalya’ya Trablus’un acele zaptını tavsiye ediyordu. Trablus İtalya’nın olurken Acemistan da Rusya ve İngiltere tarafından taksim edilecekti. Birkaç ay sonra Rumeli’nin her tarafından bombalar patlamaya başlayacak; Girit Yunanistan’a bağışlanacak, Arnavutluk’a, Makedonya’ya, Suriye’ye, Arabistan’a muhtariyet verilecek, sultanlık Avrupalıların himayesine alınarak Türkiye’de ‘beynelmilel bir idare’ tesis olunacaktı... Avrupa’nın programı bu idi!”⁵⁰

⁴⁹ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 237.

⁵⁰ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 248.

Avrupalıların bu yaklaşımları karşısında Kemal bey'in kimlik bilinci uyanmaya başlarken, tek oğlu Primo'nun ise çevresinde ve okulda gördüğü manzara karşısında birçok sorular zihnini meşgul etmeye başlar.

“Duvarlarda esatire ait resimler, eski Roma ve Yunan manzaraları vardı. Askıda Primo'nun mektebe giderken giydiği geniş hasır şapkası, ortadaki yuvarlak masanın üzerinde Progres ve Journal de Salonique gazetelerinin nüshaları duruyordu. Buradan kaçmak istedi ama hangi odaya gidecekti. Yukarı çıksa Mösyö Vitalis ile Madam Vitalis'in büyük kıtada resimleriyle karşılaşacaktı. Salona girdi. Bir pencere açtı, panjuru itti. İçeriye aydınlık doldu. Oh... İstemeyerek duvarlara göz gezdirdi. Garibaldi'nin, Victor Emmanuel'in resimleri müsterih ve muzaffer iki hakim gibi ona bakıyorlardı. Diğer mukabil satırlarda Vatikan'ın, Napoli'nin yağlı boya manzaraları asılmış duruyordu. Ve bu ev kendisinin idi... Düşünüyor, düşünüyor, düşündükçe iki gündür farkına vardığı mevcudiyetinin aşağılığını, sefaletini, adiliğini, mefkuresizliğini anlıyor; kaybettiği kavmiyeti, unuttuğu milliyeti, kıymetini takdir edemediği esasları için acı bir matem duyuyor:

-Ah ne kadar zavallı imişim! diyordu.⁵¹

Ömer Seyfettin yukarıdaki paragrafta, Kemal bey gibi Balkanlarda yaşayan sözde Türklerin, evlerinden kovulan kimlikleriyle beraber, Balkanlardaki toprakların ve diğer toprakların da yitirilmesinin en önemli sebebini ortaya koyar.

Avrupalıların 20. Yüzyılın başında, Asya ve Ortadoğu topraklarını sömürgeleştirmenin önünde bir engel olarak gördükleri Türkleri ortadan kaldırmak adına yaptıkları planlar ve Ömer Seyfettin'in Avrupa Medeniyetinin gerçek yüzünü göstermek adına hikayenin içerisine aldığı Avrupa tasviri Kemal beyin ağzından şöyle aktarılıyor.

“- Ah, insaniyete hizmet eden Avrupalılar!..

diye söyleniyordu. ... Fransa'yı hatırladı. Daima fazilete, insaniyete hizmet ettiğini haykıran bu millet yüz senedir Afrika'yı kana boyuyor, sahranın silahsız, saf, masum, munis, haluk ve asil evlatlarını mitralyözlerle öldürüyor, asude şehirleri,

---

⁵¹ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 246.

sakin yuvaları seri ateşli toplarla yıkıyor, hiçbir kabahati olmayan koca bir milleti esir yapıyor; vatanlarını, mallarını çalıyor; ırzlarını, hayatlarını, ruhlarını zaptediyordu. Cezayir, Tunus, Sahra-yı Kebir, Senegambi, Madagaskar ve ilah... Son fethettikleri yerle, zavallı Fas'la Avrupa'daki kendi vatanlarının yirmi mislinden ziyade bir araziye sahip olmuş bulunuyorlardı. Bu gaddar Avrupa'nın sathı ancak on milyon kilometre murabbaydı. Halbuki Afrika'daki Fransız müstemlekesi on milyon üç yüz bin kilometre!.. İnsaniyete Fransızlardan daha ziyade hizmet etmek fikrinde bulunan İngilizlerin yalnız Afrika'daki müstemlekesi on milyon kilometre murabbandan biraz eksikti. ... Zavallı Transval'in yalnız bir günahı vardı: Zenginliği, altın madenlerinin bol bulunması!.. Almanya, İspanya, hatta Portekiz ve Belçika'nın da cesim müstemlekeleri vardı. İşte Afrika taksim olunmuştu. Bu, o kadar aşıkardı ki... koca kıtada ancak Habeş ve Liberya gibi bir iki yerli ve müstakil hükümetceğiz kalmıştı. İtalya'ya da müstemlekesi dar gelmişti... Şimdi beklenilmeyen, ümit ve tahayyül olunmayan bir dakikada Trablus'a saldırıyor, elli senedir süren 'Afrika'yı Latinleştirmek' faciasının son perdesini açıyor... yahut kapıyordu! Bu nasıl insaniyet idi. Bu insaniyetin vahşilikten, barbarlıktan, yamyamlıktan ne farkı vardı!... Silahsız Afrika'yı tamamıyla zapteden bu yırtıcı, insafsız, müthiş Avrupalılar Asya'yı da paylaşıyorlar, bu tecavüzlerine soğukkanlılıkla, 'Şark Meselesi' diyorlardı. Milyonlarca adamı insan yerine saymıyorlar, onlara hayvanlardan daha aşağı muamele ediyorlardı. Kendi memleketlerinde yalancıkandan gülünç insaniyetler gösteren, şefkat pazarları, şefkat müesseseleri tesis hatta hayvanları himaye cemiyetleri teşkil eden bu dolandırıcı, alçak Avrupalılar; zavallı Çin ahalisinin sıhhat ve afiyetini, neslinin istikbalini muhafaza için afyonu menedince, birden kuduruyorlar, bütün alacalarını meydana çıkarıyor, 'Ticaretimize ziyan gelir!!!' diye bu talihsiz hükümeti sıkıştırıyor, korkutuyorlar, tekrar afyonu müsaade ettiriyorlardı... Ticaretlerini üç yüz milyon insanın sıhhat ve afiyetinden, istikbalinden daha kıymetli görüyorlar, üç yüz milyon Çinliye memleketlerindeki köpekler kadar ehemmiyet vermiyorlardı. İngiltere Hindistan'ın kanını emiyor, bütün hazinelerini Avrupa'ya taşıyor, iki yüz doksan beş milyon insanı hizmetçi hayvanlar, yani at ve eşek gibi her haktan mahrum, kendi hesabına çalıştırıyor; Rusya Türk yurdunu akla gelmez gaddarlıklarla çiğniyor; İngiltere ile, üç bin senedir yaşayan kadim bir milleti, viran olan İran'ı haritadan silmek, yeryüzünden kaldırmak için ittifak ediyorlardı. Türkiye'nin taksimi de muhakkaktı! Çünkü Asya yağmasına onu engel görüyorlardı. evvela onu zayıf bırakmak, mahvetmek lazımdı..."⁵²

---

⁵² Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 235-236.

Hikâyenin kahramanının ağzından, Avrupalıların gözünden ‘öteki’ne olan bakış yansıtılmakla beraber, Türkiye’nin de Avrupalılar açısından niçin ortadan kaldırılması gerektiği dile getiriliyor. Yazar hikâyenin devamında ise Osmanlının son zamanlarında kaybettiği toprakları ele alırken Osmanlı Devletini cellatına boynunu uzatmış bir mahkûma benzetiyor. Bu durum yazarın hissettiği umutsuzluğu, yenilmişlik hissini, aynı zamanda Avrupalıların ahlaki değerleri hiçe sayarak gerçekleştirdiği bir savaşa karşı isyanı da gözler önüne sermektedir.

Ömer Seyfettin’in bu hikayede üzerinde durduğu bir başka konu ise 1 Kasım 1839’da ilan edilen Tanzimat Fermanıdır. Ömer Seyfettin’e göre ‘Tahribat Fermanı’ olarak adlandırılan Tanzimat Fermanı, Osmanlı sosyal yapısı ve tarihi gerçekleri göz önünde tutulmadan düzenlenmesi Osmanlı sisteminin tahribatına sebep olmuştur.

“-Dinle beni yavrum, diye başladı, sana Türkiye’yi ve garp Türklerinin halini anlatayım. Bizim hükümetimizi tesis eden Ertuğrul ve Osman Oğulları Turan’dan, Horasan’dan, Altundağı’ndan kalkarak Anadolu’ya gitmişler, Anadolu’da ne kadar Türk varsa, Selçukî ve başkaları... hepsini kılıç kuvveti ile birleştirmişler. Sonra Avrupa’ya geçmişler. Orada Rum, Arnavut, Bulgar, Sırp gibi milletleri esir etmişler, Memleketlerini almışlar. Daha sonra çok kuvvetlenince Suriye ve Arabistan’ı alarak oralarda intizamsızlık felaketlerine nihayet vermişler. Fakat aldıkları yerlerin ahalisini Türkleştiremediklerinden bu büyüklük onların zayıf düşmelerine sebep olmuş. Hani bir bardak limonatanın içine fazla su koyup çoğalttıkça nasıl şekerinin kuvveti azalırsa ve tadı kaçarsa öyle... Eskiden bu milletleri ayrı ayrı, oldukça iyi idare etmişler. Sonra Tanzimat işi bozmuş. Ah bu Tanzimat... Bu, işte asıl felaketimizin başlangıcıdır.”⁵³

Kimlik bilincini yeniden kazanan Kemal bey ve oğlu Primo eski hayatlarından sıyrılarak Türk gibi yaşamak için hayatlarında önemli değişiklikler yaptılar. Öncelikle ‘Primo’ isminin yerini Türklüğün simge adı ‘Oğuz’ ismi alır. Evdeki yabancı kültüre dair ne varsa hepsinin yerini yerli olanlar alır.

---

⁵³ Ömer Seyfettin, Bütün Hikayeleri 6. kitap, Üç Harf Yay. İstanbul, 2013., s.115

“Bir gün babasına sordu:

-Biz Türk müyüz?

-Şüphesiz, yavrum...

-O halde evdeki uşak, aşçı, hizmetçi niye Rum?

Babası düşündü. Oğlunun bu milliyetperverliği hoşuna gitti. Öyle ya, insan Türk olduktan sonra hiç olmazsa kendi yurdunu olsun Türkleştiremez miydi?

-Doğru söylüyorsun, Oğuz,

dedi. Ve ertesi gün bir Türk uşak buldurdu. Aşçı ile hizmetçi de arıyordu. Zorluk çekmedi. Emine Hanım isminde bir dul bulundu. Güzel yemek yapmasını da biliyordu. Alaturka yemeklere hasret kalmıştı. Hele Oğuz ömründe yememişti. Bu kadın bir muhacirdi. Bir de oğlu vardı. Askerdi. Komşu bir zabitin evinde emir neferliği ediyordu. Bir hafta içinde artık evde Türkten başka millet yoktu. Artık Oğuz bol bol Türkçe konuşur, babasının getirdiği Türkolojiye dair kitapları iyice anlamadan okur, okuduklarını herkese anlatırdı.”

Ömer Seyfettin Balkan savaşlarının hızla yaklaştığına ve felakete doğru sürüklenildiğine hikâyede bir çok yerde değiniyor. Asıl sorun, kimliğini yitirmiş, batılı tarzı benimsemiş bilinçsiz Türkler kadar, ordudaki askerden, askere gidecek tebaya ve onların ailelerine birçok kesimin vatan millet bilincini yitirmiş olmasıdır.

“Ya ordumuz, babacığım, ya ordumuz” diye haykırdı.

Babası başını salladı:

Heyhat yavrum... Artık o bir efsane. Topla tüfikle savaş olmaz. Ruh ister, maneviyat ister. Artık orduda ortak bir ruh olmadığı, maneviyatın iflas ettiği anlaşıldı. Türk subayları kendi milliyetlerini inkâr ediyorlar... bir takım türk zabitleri Çingene gibi asıllarını inkar ve redderek türk düşmanları ile çalışıyorlar. Yani Rumların, Bulgarların, Sırların Arnavutların teşkil ettikleri kuvvete yardımcı oluyorlar... düşmaları kardeş sanıyorlar. Türkten başka olan düşman milletlerin türkü mahvetmeye çalıştığını onların kör gözleri göremiyor...

Primo daldı. Demek kendi milletlerinden, kendi sürülerinden ayrılan, yabancı ve düşman milletlerin kuvvetlerine karışan Türk zabitlerinde şu serçecikler kadar anlayış, kavrayış, asalet yoktu... ağlamak istiyordu.”⁵⁴

---

⁵⁴ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 367-368.

Ömer Seyfettin'in hikâyesinde Selanik'in düşmesinden sonra ortaya çıkan manzara; vatan bilincinin bu topraklar üzerinde yüzyıllardır Türklerin yönetimi altında yaşayan değişik din ve ırktan insanlarda oluşturulamamış olduğunu gösterir.

“Felaket saatleri ağır geçer. Yunan süvarilerinin gelmesi, kralın, prenslerin, prenseslerin Selanik'e dolması epey sürdü. Birden her şey değişmişti. Sokakları şapkalılar kapladı. Yahudilerin hepsi hemen Rumlaştı. Bütün dükkanlar maviyeye beyaza boyandı. Mavili beyazlı taklar yapıldı. Yunan kralı geldi. Herkes, kadınlar ve erkekler sokağa döküldü. Alkış, alkış, alkış... El şakırtısından 'Zito, zito Yorgos!' naralarından gök gürele işitilmeyecekti.”⁵⁵

Ömer Seyfettin bu hikâyede, düşmanın işgal haberleri ile sevinen yüzler aracılığıyla Balkanlarda millet olunamayışın tasvirini de şu cümlelerle yapar:

“Meyus bir çehreye rast gelmiyordu. Aksine şapkalıları daha şen, daha mesut görüyordu. Tüccar katipleri, mağaza memurları, kendi kendilerine hayali bir ehemmiyet veren tatlı su Frenkleri, hasılı bütün bu renksiz ve Türklüğe düşman güruh, seviniyordu. İyice dikkat etti. Hariçten biri gelse mutlaka bugün bir bayram var zannedecekti.”⁵⁶

Savaş ciddi bir göç dalgasını da beraberinde getirir. Ömer Seyfettin, hikâyesinde vatanlarından sürgün edilen Türklerin acıklı durumlarını anlatır: “Hakikaten her taraf dolmuştu. Bunlar ihtiyar, kız, kadın ve çocuktuk. Hepsi ağlıyorlar, tarif olunmaz bir sefalet içinde hıçkırıyorlardı. .... Zavallıların hepsi açtı. Gelene geçene 'Allah aşkınıza biraz ekmek...' diye yalvarıyorlardı.”⁵⁷

Ömer Seyfettin gördüğü manzara karşısında tepkisini şehirde toplanan askerlere gösterir. Askerlerin cepheye gitmemeleri, şehirde savaşın bitmesini beklemeleri, bir askerde olması gereken davranışların olmaması, yani ahlaki bir yozlaşmanın görülmesi, onları yazarın gözünde 'alçaklar' olarak nitelendirilmesine sebep olur.

---

⁵⁵ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 379.

⁵⁶ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 243.

⁵⁷ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 376.

“Beş yüz yıllık şan, şeref ve büyüklükle dolu tarih çamurlara atılmış, çiğnenmiş” gibi hisseden Primo, Selanik’i terketmeyerek babasının ve milletin intikamını almaya karar verir. Ölüm mutlak ve muhakkak ise Primo için ferdi olarak yaşayıp ölmenin hiçbir anlamı yoktu. Primo için gaye “büyük bir millete, şanlı bir kavme, âli bir vatana mensup olmak ve onun yolunda ölmek, ismini tarihlerin yazdığı”... biri olarak ölümsüzleşmek olmalıydı.⁵⁸

Kemal bey tutuklandıktan sonra Primo vatani için savaşmayan askere, zabite ve bilinçsiz halka kızarak, evdeki silahı ile birkaç Yunan askerini vurarak, Türk tarihine geçmek ve Türklerin yurt edindikleri toprakların kolaylıkla işgal edilemeyeceğini ıspatlamak için müsait bir vakti bekler.

Ömer Seyfettin bu hikâyesinde Batının Doğu, Osmanlı ve Türkler karşısındaki ikiyüzlü tavrını, asker zabıt ve vatandaşlarda yok olmuş olan vatan, millet anlayışını, toplumun yozlaşmasını, Trablugarp ve Balkan Savaşları esnasındaki Selanik üzerinden tasvir eder.

2.2.1.3. Beyaz Lale

Ömer Seyfettin’in “Vatani hikaye” diye başına not yazdığı ve “Bedbaht Rumeli Müslümanlarına” ithafı ile neşrettiği “Beyaz Lale” isimli hikayesinde Serez şehrinin Bulgarlar tarafından işgali esnasında Türklerin yaşadığı işkence, tecavüz ve soykırımlar anlatılmaktadır. Radko Balkaneski adlı Bulgar subayı Serezde yaşayan Türklere soykırım uygularken şehrin kadınlarına hiçbir ahlaki değer gözetmeksizin yaptığı işkenceler tüm çıplaklığı ile yansıtılmaktadır. Kiliseye çevrilen camiler, yağmalar, işkenceler, insanları yakmak için kurulan fırınlar ve Radko Balkaneski’nin Serezin en güzel kızı olan Lale’ye yapmış olduğu akıl almaz zulüm hikayenin varmak istediği amacı açıkca gözler önüne sermektedir.

---

⁵⁸ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 388-393.

Hikayenin esas üzerinde durduğu husus Bulgar binbaşı sadist ve cani Radko'nun şehrin en güzel kızı Lale üzerinden tüm bir Türklüğü aşağılama çabasıdır. Ömer Seyfettin hikayede öyle işkence sahneleri kaleme alır ki insani değil hayvani dahi denilemeyecek türdendir.

Ömer Seyfettin bu durumun sebebini zamanında Bulgarları Türkleştirmemekte arar. “Eğer Türkler buraları aldıkları vakit ihtiyaçlarının laflarını dinleyip hepimizi kesselerdi bugün bir Bulgaristan olacak mıydı? Biz böylece onları önümüze takıp kovalayabilecek miydik? Yanıldılar. Fırsat ellerindeyken kadınlarımızı, çocuklarımızı kesmediler... Kesilmeyen Bulgarlar çiftleşe çiftleşe çoğaldılar, kuvvetlendiler. Merhametli, yani zayıf hâkimlerinin altından kalktılar. İşte şimdi de tepesine bindiler”⁵⁹ Ömer Seyfettin bu hikayede bir Bulgar komutanın ağzından Osmanlı Türklerinin yapmış olduğu hatalar üzerinde durarak okuyucuya asıl milliyetçiliğin nasıl olması hususunda ders vermektedir. Bu durumu anlatırken o noktaya gelinmiştir ki; Türklerde eksik olan sadece milliyetçilik olmaktan çıkmış, Türklerin bu yüzden ‘edebiyatsız, sanatsız, medeniyetsiz, kuvvetsiz, an’anesiz olduğu da iddia edilmektedir.

“...Bakınız İspanya’ya, işte onlar vatanlarını kurtardıkları zaman içlerinde hiç yabancı bir unsur bırakmadıklarından bugün ne kadar rahat yaşıyorlar. Bir Arap tehlikesi onları asla tehdit etmiyor, etmeyecek. Çünkü İspanya’da numune için, müzeler için olsun bir tek Arap bırakmamışlardır. Sonra Türklere bakınız. Bu heriflerin aptallıkları o derecededir ki yalnız etnografyanın esaslarını kabul etmemekle kalmazlar, dünyada ‘kavmiyet, milliyet’ gibi bir şey olduğuna da inanmazlar. Kendilerinin milliyetçilerini bile inkâr ederler. Tarihleri, Cengiz gibi, Hülagu gibi en büyük imparatorlarına küfürlerle doludur. Bu milliyetsizlik yüzünden edebiyatsız, sanatsız, medeniyetsiz, kuvvetsiz, an’anesiz kalan Türkler, tabii en basit hakikatlere de akıl erdiremiyorlardı. Nasılsa ellerine geçirdikleri yerlerdeki kavimleri temizlemediler. Onları yutmadılar. Türk yapmadılar. Hatta ‘reaya’ diye en vasi hürriyetleri verdiler... Hristiyanlara verdikleri bu reaya kelimesinin manası ne demekmiş biliyor musunuz? ‘Hürmet edilecek adamlar’ demekmiş. Asırlarca evvel yaptıkları budalalıkların cezasını bugün görmeye başlayan bu sersem Türklerin hali,

---

⁵⁹ Ömer Seyfettin, Bütün Hikayeleri 4. kitap, Üç Harf Yay. İstanbul, 2013., s.17

işte bize bir derstir. Onların şimdiden sonra da bir şey anlamayacakları bu derslerden biz istifade edeceğiz. ‘Kavmiyet, milliyet’ diye bir şey olduğunu Türklerin sözde en büyük adamları olan Mithat Paşa bile bilmiyordu...”⁶⁰

Ömer Seyfettin milliyetçiliği de ‘öteki’ üzerinden okumaktadır. Nitekim yazarın tüm milliyetçilik algısı negatif milliyetçilik denilen öteki üzerinden kurulan bir milliyetçilik olarak karşımıza çıkmaktadır. “Yazar Balkaneski’ye “Türkler bizi kesselerdi, şimdi bizimle başları derde girmezdi” dedirtirken dönemin okurunun zihninde “Osmanlıcılık” zihniyetini mağlup etmekte, onun yerine milli bir bilinç oluşturma gayreti içine girmektedir. Bu noktada, Balkaneski’nin Dimço’ya çektiği nutuk “Türkler bizi kesselerdi”nin ötesine geçer ve Türkler’de milliyetçi düşüncenin var olmayışının nedenlerine ve bunların eleştirisine kadar gider.”⁶¹

Bu konuda Propagandadan Milli Kimlik inşasına adlı eserinde Erol Köroğlu, Ömer Seyfettin’in Balkan milletlerine, bilhassa Bulgarlara karşı olumsuz bir bakışa sahip olduğunu, Bulgarların Türkleri Balkanlardan sürmeyi, bu topraklarda Türk kültürü ve kimliğini yok etmeyi plânladıklarını vurguladığını, bunun sebebinin de yazarın Türkçülük fikrini benimsemesiyle birlikte Türklerin Balkan Savaşlarının etkilerini uzun süre üzerlerinden atamayışlarıyla da ilgili olduğunu ifade eder. Erol Köroğlu Ömer Seyfettin’in “‘öteki’ne göre biçimlenen, negatif bir ulusçuluk yaklaşımı sergilediği”ni söyler.⁶²

Aslında sadece bu hikaye üzerinden bile Ömer Seyfettin’in Türkçülük ve Milliyetçilik düşüncesinin hangi argümanlar üzerine inşaa edilmiş olduğu görülebilir. Milli bilinci uyandırma çabaları yazarı o noktaya getirmiştir ki;

---

⁶⁰ Ömer Seyfettin, Hikâyeler-2 (Hzl. Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, 3.Baskı, İstanbul-2014, s.16-17.

⁶¹ Seher, ÖZKÖK, “ ‘Beyaz Lale’: Negatif ‘Öteki’nin Söylemi ve Eylemi Üzerinden İnşa Edilen Millî Bilinç”, T. C. Gönen Belediyesi 1. Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu (9-11 Mart 2007) Bildiriler, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s. 125-130.

⁶² Erol, KÖROĞLU, Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Propagandadan Millî Kimlik İnşasına, İletişim Yayınları, İstanbul-2004, s.363

kadın bedeni, kutsallığı dahi bir tarafa bırakılarak, milliyetçilik propagandasının bir aracı olarak kullanılabilmiştir. Farklı tarz siyasi anlayışların birbiriyle çatıştığı bir ortamda Türkçülük düşüncesini ön plana çıkarmak ve diğer siyasi fikirlerin geçersizliğini ileri sürmek adına, propaganda aracı olarak kadının namusunu ve mahremiini kullanmak, gelinebilecek son noktayı göstermektedir. Hikâyede kaleme alınan sahneler şiddetin pornografisi olarak da adlandırılabilir. Bu propaganda anlayışı, ‘hedefe ulaşmak için her yol mübahdır’, yaklaşımının en net göstergesidir.

2.2.1.4. Mehdi

Ömer Seyfettin, “Mehdi” adlı hikâyesinde, Balkan savaşları sonrası kaybedilmiş topraklardaki yolculuk esnasında bir tren kompartımanında biraraya gelmiş beş Türk’ün, içerisinde buldukları durumdan kurtuluşun yolları ve bir kurtarıcının gelip gelmeyeceği konusu üzerine yaptıkları sohbet ve kompartımanda yaşadıkları üzerinde durulmaktadır.

Mehdi beklentisi ve söylentisinin arttığı sıkıntılı dönemlerin biri olan Balkan savaşları sonrasında, Bulgaristan’ın Serez istasyonunda geçen hikâyede, aksakallı bir hoca yol arkadaşı bir gence mehdinin gelip gelmeyeceği hususunda malumat verirken; İslam ülkelerinin “Mehdi çıkacak. Müslümanların başına geçecek. Gavurların hepsini öldürecek. Bütün dünyayı Müslüman yapacak.”⁶³ Mülâhazasına karşı; böyle bir kurtuluşun söz konusu olmadığı her kesin fert fert kendi içindeki kurtarıcıya güvenmesi ve dosdoğru hareket etmesi sonucu kurtuluşun mümkün olacağını anlatır.

“...Tren hareket ettiği vakit hepimiz bir defacık selamlaşmış ve sonra, o yalnız esir ve perişan Müslüman memleketlerinde duyulan yakıcı ve dondurucu ağır tevekkülün taştan sükunuyla susmuştuk. .... Düşmanın öz vatanımızdan zorla kopardığı altın sahraları görmemek için önümüze bakıyorduk... Kapalı camların ince buğularından minareleri yıkılmış, mescitlerinin üzerine haçlar asılmış tenha

⁶³ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 319.

köyleri görüyor gibi oluyorduk. Bu köyler uzaklarda, ta ufkun nihayetindeki mor sislerin içinde idi. Şimdi ezanın sustuğu bu öksüz yurtlara çanlarını ulutmak için Selanik'e vapur vapur gelen Kafkasya Rumları yerleşiyorlardı.”⁶⁴

“...Trenin kapısı birdenbire açıldı ve ihtiyar hoca susuverdi. Esmer bir kondüktör silindir şapkalı bir Rum'a:

-Buyurunuz...

diyordu. Bu herif bize tarif olunamayacak derecede derin bir nefret ve istikrahla bakarak Rumca:

-Fakat burada Türkler var! diye durdu. Suratını ekşiterek hepimizi ayrı ayrı süzdü. Kahraman kondüktör hemen yararlığını gösterdi:

-Haydi bre... Öbür başa toplanın. Burada pencerenin önünde mösyö rahat edezek...

Hoca ile karşısındaki genç yüzlerini yere eğerek bizim tarafımıza gelip sıkıştılar, giren şık ve küstah mösyö şapkasını çıkarıp, ayaklarını karşıki kanepenin üstüne uzattı. Adeta yattı. Sigarasını yaktı. Tek gözlüğünü takarak bize bakmağa başladı. Sözüünü tamamlayamayan ihtiyar hoca yaralı ve can çekişen düşkün bir arslan gibi yeniden uyuklamağa başlamıştı. Şimdi biz, yine, o yalnız esir ve perişan Müslüman memleketlerinde duyulan yakıcı ve dondurucu ağır tevekkülün taştan sükunuyla susuyorduk.

Yolcu mösyö, sigarasının küllerini üzerimize fırlatıyor, tükürüyor, sonra avazı çıktığı kadar Bizans İmparatoru ve Yunanistan Kralı XII'nci Konstantin için bestelenmiş Fransızca bir şarkıyı haykırıyordu.

Biz susuyorduk... Susuyorduk. Zannederim hepimiz, hatta İslamlıktan ümidini kesmiş olan açık fikirli şişman mutasarrıf mazulü bile, hepimiz, mukaddes kitabın her kavme vaat ettiği hadileri düşünüyor, Türklerin Mehdi'si ne vakit çıkacağını kendi kendimize soruyorduk. Yolcu mösyö Türklüğe ağza alınmaz küfürlerle kafiyelenmiş Rumca şarkılar da bağırmağa başlamıştı. Biz susuyorduk...⁶⁵

Hikaye yıllardır karşı karşıya kalınan savaşlar ve kayıplar sonucu özgüvenini gelecekle ilgili umutlarını yitiren, Balkan topraklarını hızlı ve ağır bedellerle kaybeden Türklerin, gökyüzünden bir kurtarıcı bekler hale gelmeleri üzerinden bir milletin tükenmişliğini de gözler önüne sermektedir.

⁶⁴ Ömer Seyfettin, Hikayeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 316.

⁶⁵ Ömer Seyfettin, Hikâyeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), s. 322-323.

2.2.1.5. Hürriyet Bayrakları

Ömer Seyfettin Hürriyet Bayrakları hikayesi ile Balkanlardaki toplumlardan yola çıkarak Osmanlılık fikrinin artık ne kadar geçersiz olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca, bu hikaye Türklere diğer milletlere karşı dikkatli olmaları için bir uyarı yazısı olarak da okunabilir. Osmanlıcıktan Türkçülüğe geçişin meşru zemini olarak sosyal bir olayın hicvedilmesi bu hikayede görülmektedir.

Meşrutiyetin ikinci defa ilanı tüm Osmanlıda Hürriyet Bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır. Yine bir On Temmuz günü bir Mülazım ve bir zabıt aralarında Osmanlılık fikrinin Bulgar diyarında geçerli olup olmadığı hususunda tartışmaya başlarlar. Mülazım Bulgarların Osmanlılık fikri üzere olduklarını ileri sürerken, zabıt ise Balkanlarda böyle bir fikrin geçerli olamayacağını savunmaktadır.

“Savaş öncesinin birbiriyle çatışan ideolojilerinden biri de ‘Osmanlılık’ı. Ömer Seyfettin, Osmanlı Devletinde yaşayan bütün unsurları kaynaşmış bir Osmanlı milleti olarak kabul eden bu görüşü, öykülerinde sıkça hiciv konusu yapmıştır. Bu öykülerden ilki ‘Hürriyet Bayrakları’dır. Yazarın Balkanlarda görev yaptığı yıllardaki gözlemlerinden çıkarılan bu öyküde bir köye doğru yürüyen iki zabitten biri, Osmanlı Devleti içinde yaşayan azınlıkların da kendilerini Osmanlı milletinden saydıklarını iddia eder ve iddiasına kanıt olarak da uzaktan görülen kırmızı bayrakları gösterir. Ona göre bunlar hürriyet bayraklarıdır ve Bulgar köylülerin Osmanlılık idealiyle birleştiklerini göstermektedir. Öykünün sonunda kırmızı bayrakların biber olduğu sürprizi, zabitin görüşlerinin kofluğunu ve gülünçlüğünü de ortaya çıkarır.”⁶⁶

Ömer Seyfettin Hürriyet Bayrakları hikâyesinde, Osmanlılık fikrinin artık geçerli olmadığını ancak aynı cinsten olanların cem olabileceği tezinden yola çıkarak tarihleri, gelenekleri, yönelimleri, kurumları, lisanları ve fikirleri farklılık arz eden milletleri bir araya toplamak suretiyle “millet” oluşturulamıyacağı

---

⁶⁶ Mustafa APAYDIN, Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hiciv ve Mizah Öğeleri, “Ömer Seyfettin’i Yeniden Okumak”, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2006. s.22.

üzerinde durur. 10 Temmuz'un bir millet fikri içerisinde algılanmadığını düşünen yazar bu haliyle böyle bir bayramın varlığından söz edilemeyeceğini düşünür. Bu bayramın yapmacık bir bayram olduğu, Ömer Seyfettin tarafından, hikâyede Osmanlı'ya bağlı oldukları sanılan Bulgarların Türklere karşı soğuk ve olumsuz tavırları ön plana çıkarılarak ispatlanmaya çalışılır.

“... yalancı inkılabımızın, bu kansız ve hakikatte ancak manasız alkış tufanlarından ibaret olan zavallı düzme Türk inkılabının ikinci senesi olduğunu hatırladım. Evet, bugün milli bir bayramdı!.. ‘Lakin, acaba hangi milletin bayramı?’ diye düşünerek kalktım. Pencereye yaklaştım. Dışarıda karmakarışık bir kalabalık dalgalanarak, kaynaşarak akıp gidiyordu. Karşıkı çürük tahta peykeli Ulah ve Bulgar dükkânları açıldı. Sahipleri bu diyara yeni gelmiş hâkim yabancılar gibi önlerinden geçen sırma cepkenli Türk delikanlılarına gülümseyerek bakıyorlardı.”⁶⁷

Ömer Seyfettin, hikâyenin son kısmında Bulgarın yaşadığı bir köye doğru giden yazarın ve mülazımın uzaktan gördükleri hürriyet bayraklarının aslında kurutmalık kırmızıbiber olduğunu anladıklarını ve Bulgarlı bir köylü ile durdukları konuşmada ise Osmanlılık ideolojisinin çığ bir imgelemeden öte bir şey olmadığını vurgulanmıştır.

2.2.1.6. Bomba

Ömer Seyfettin bu hikâyede Boris ve Magda adlarındaki bir çiftin Bulgar komitacılar tarafından rahatsız edilmeleri üzerine bütün mallarını satarak savaşın olmadığı bir yere göç etme kararı almaları ve onların son gece başlarına gelen acı olayları işler.

“Boris ihtilal komitesinin evinin kapısına tehdit içeren mektubu bırakması üzerine, can güvenliği hususunda endişelenir; özlemini çektiği yönetim sisteminin hayalî olduğunu düşünür. Sosyalist fikirleri benimseyen, “insaniyet” fikrine inanan Boris için Balkanlar milliyetçiliğinin yeni başladığı bir coğrafya

---

⁶⁷ Ömer Seyfettin, Hikâyeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 305.

olarak insaniyet fikrine bağılı insanların yaşaması için uygun değildir.”⁶⁸
Komitacıların insanlık dışı uygulamaları dolayısıyla Boris, öz yurdu Makedonya’yı cehennem gibi görür.

Boris ve ailesinin sahip oldukları malları satarak Makedonya’dan kaçacakları günün gecesinde, bu kaçışın haberini alan komitacılar, köye gelip Boris’i yanlarına davet ederler. Boris’i katlederek, kestikleri başını da bir beze sararlar. Sonra evine gidip içki içtikleri, birçok eziyetler ettikleri Boris’in karısı Magda’ya, Boris’in başını içine koydukları kılıfa bomba görünümü vererek güvenli bir yere kaldırması için tembihte bulunurlar. Magda elini bez yumağa değdirdiğinde ıslaklık farkeder ve elinin kanlandığını hisseder. Sarılmış bezi açtığında ise katlanılmaz bir acı içinde acı ve katlanılmaz yazgının karşısında donakalır:

“Yavaşca siyah bezi çözdü. İkinci bir bez daha vardı. Bu bez kandan kıpkırmızı idi. O bezi de çözdü. Kumral saçlar meydana çıktı. Baktı, baktı, dikkatle baktı... Ve birden öyle müthiş, öyle keskin, öyle feci, öyle korkunç bir nara attı ki ocağın başındaki Baba İstotyan sıçradı ve gelinine koştu. ...Dikkat etti... O tuttuğu şey, oğlunun güzel ve kumral Boris’in vücudundan koparılmış kesik ve kanlı kafası idi...”⁶⁹

Diğer Balkanlar temalı hikâyelerle birlikte düşünülüğünde, Ömer Seyfettin bu hikayesinde Balkanlarda sadece Türklere değil aynı zamanda kendileri gibi düşünmeyen kutsal amaçlarına hizmet etmeyen soydaşlarına da zulüm yapan çetelerin de var olduğunu anlatmaya çalışır. Aslında Bomba adlı hikaye bir yönüyle çetelerin gözü dönmüşlüğü üzerinden bölgedeki kaosun, otorite boşluğunun ve slavların dahi güvenlik hususunda garanti altında olmadıkları üzerinde durur.

---

⁶⁸Hülya, Argunşah, (2003), Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde İnsan, Bilge Yayınları, Ankara. S.138

⁶⁹ Ömer Seyfettin, Hikâyeler-1 (hızl. Hülya Argunşah), s. 230.

2.2.1.7. Tuhaf Bir Zulüm

Ömer Seyfettin ‘Tuhaf Bir Zulüm’ adlı hikayesinde Balkan topraklarında yıllarca idarecilik yapmış olan Gospodin Kepazef isimli Bulgar karakterin yönettiği topraklardaki demografik yapıyı nasıl değiştirdiği üzerinde durur. Bir diplomat olan Kepazef’in Türklerin çoğunulukta olduğu yerlerde belli bir süre içerisinde Türkleri nasıl göç ettirdiğini bulgar tebanın nasıl çoğaldığını anlatan hikayede üzerinde asıl durulan konu; Türklerin dini ve kültürel hassasiyetlerinin Kepazef tarafından çok iyi bilinmesi ve bu hassasiyetlerin bir ‘Taassup’ olarak görülüp Türklerin bu bilgi ile yerlerinden yurtlarından göç etmek zorunda bırakılmasıdır.

Kepazef yönettiği topraklardaki demografik dengeyi değiştirmek için Türk yerleşimlerine sürekli Bulgar nüfus getirmiş, bunun yanı sıra getirilen bu nüfusa devlet bütçesinden sadece beslemek satmamak kaydıyla, domuz sürüleri hibe etmiştir. Kepazef’e göre Türkler çok tutucudur. Domuzlardan nefret ederler onun gezindiği yerlerdeki ner ürünü yer ne de suyunu içerlerdi ve ayrıca bu hayvanları da görmeye tahammül etemezlerdi. Böylece, bu tuhaf zulmün neticesinde Türkler yerlerini yurtlarını satarak göç etmeye başladılar.

Ömer Seyfettin, bu hikayede Türklerin tarihi serüvenini karakteristik yapısını hikayenin kendisi kadar önemli tahlillerle okurun gözleri önüne sermeye çalışır. Konu sadece Türklerin yerlerinden edilmesi değil, onların taassuplarını bilinerek üzerlerinde her türlü politikanın hayata geçirilebileceğinin savunulmasıdır.

“Tuhaf Bir Zulüm” hikayesi, nasyonalist olan bir Türk’ün, sosyalistliği benimsemiş Kaştanof isminde bir Bulgar arkadaşıyla eski bir Bulgar diplomatı olan Gaspodin Kapazefi ziyaretleri esnasında onun Türkler hakkındaki görüşlerini gözler önüne serer.

“... ”

-Bu da kim? dedi, yeni yamaklardan mı?

-Hayır, gospodin. Bulgar değil...

-Ya ne?

-Türk mü?

-Evet...

... Kaştanof'u şaka söylüyor sandı. Güldü. ... Fakat Kaştanof temin edince inandı...

-Yoksa sen de mi nasyonalistsin? diye yüzüme baktı.

-Hayır! Dedim.

Kaştanof atıldı.

-O nasyonalist Gospodin!

-Haydi bire ulan! Eğleniyor musun? Türkten ne sosyalist olur, ne nasyonalist... diye bir kakhaha attı. İnsan ne tuhaftır. Bir Türk bu sözü söylese belki hiç aldırılmazdım. Fakat bir Bulgar'ın böyle azıcık hakarete benzeyen bir kakhahayla bu hakikati bağırışı beni müteessir etti. Galiba kızardım.

-Fakat Gospodin, niçin olmasın, dedim, işte ben bir nasyonalistim.

-Bir Türk değil misin?

-Evet.

-Öyle ise bir şey olamazsın be oğlum.

-Niçin olamayayım?

-Çünkü Türksün be oğlum.

-Acayip!

Diye dudaklarımı büktüm. Canımın sıkıldığını Koştanof da gördü. 'Ama gospodin, bunlar Genç Türkler!' diye tamire kalkmak istedi. Fakat ihtiyar diplomat kafasını sallıyor, 'Türkün genci de ihtiyarı da birdir! Ben onları bilirim. Benim kadar dünyada kimse Türkleri bilmez!' diyordu. Koştanof manalı manalı itirazlar etti. Gospodin nihayet:

-Türklerde hiçbir şey, hiçbir fikir, hiçbir ideal yoktur. Yalnız bir şey vardır., dedi. İkimiz de birden sorduk:

-Ne?

- Taassup!

- Evet taassup! Ben Türklerin bu taassuplarından Bulgaristan'da çok istifade ettim. »⁷⁰

Balkanlardaki Türkler üzerine yapılan bu sosyolojik tahlil bir başka yönüyle Ömer Seyfettin'in Balkanlarda yaşayan Türklerde 'kendince' sorunlu bir

---

⁷⁰ Ömer Seyfettin, Hikayeler-3, (Hzl. Hülya Argunşah), Dergah Yay. 3. Baskı. İstanbul-2013, s.75-76.

alan olarak gördüğü kültürel ve dini hassasiyetin dönemin aydın zümresindeki yansımaları da gösteriyor.

Türklerin iyi niyetlilik, yardımseverlik ve diğergamlık gibi hasletleri hikayenin bir yerinde ön plana çıkarılmakta, ancak Türklerin bu yönlerinin bir tür saflık olduğu ve ülkenin kurtuluşuna bir katkısı olmadığı algısı da verilmek isteniyor. Çünkü yazar Türklerin iyi hasletlerinden bahsettiği paragrafın hemen sonrasında ‘taassup’ üzerinden nelerin kaybedildiği, iyi niyetin bir işe yaramadığı algısını pekiştirmektedir.

“Küçükken aralarında büyüdüm. Komşularımız hep Türk’tü. Bunların kimseye gazeleri yoktu. Hatta kendilerine o kadar kötülük yapan Ruslara bile fenalık etmezler, yaralılarına su, ekmek, ilaç verirlerdi.

... “Bütün hayatları karanlık bir taassuptan ibaretti. Mesela domuzla fena halde gazeldiler! Domuz! Bu ne? Allah’ın zavallı bir hayvanı be! İnsana hiçbir zararı dokunmaz, kendi halinde bir mahlukcağız... Fakat Türk bu zavallı hayvana öyle gazeldir ki... görünce tüyleri ürperir, şeytanı görmüş gibi kızar.”⁷¹

Ömer Seyfettin bu hikâyesinde Taassup konusunu o kadar uç bir noktaya taşımıştır ki; Türklerin yurtlarını bile terk edecek kadar taassuplarına bağlı olduklarını ileri sürmektedir.

-Ben hiç Bulgar bulunmayan bir yere gideceğim. Birkaç senede orasını bütün Bulgarlık yapacağım!, dedim.

-Fakat Avrupa, fakat Avrupa!, diye başını salladı. Hala beni katliamcı sanıyordu.

-Kimsenin burnu kanamayacak!, dedim.

-O halde ne yapacaksın?

-Tuhaf bir zulüm... dedim.

-Nasıl?

Dedi. Söylemedim. Deliorman’a kaymakam oldum. O vakit orada ilaç için olsun bir tek tane Bulgar yoktu. Hemen bir aile Makedonya muhaciri getirttim. Kasabaya yerleştirdim. Gizli tahsisattan dört lira verdim. On, on beş domuz tedarik ettirdim. Makedonyalıya:

---

⁷¹ Ömer Seyfettin, Hikayeler-3, (Hzl. Hülya Argunşah), s.77-78

-Domuzlarını aç tut. Hiçbir şey verme. Sokaklarda, bahçelerde, tarlalarda kendilerine yiyecek bulsunlar!, dedim. Domuzlar kasabaya yayıldı. Türklerin halini bir görmeliydin... Hepsi fena halde kızdılar. Bütün ihtiyarları ertesi gün huzuruma geldi.

-Bulgarın domuzları sokaklarda geziyor, çeşmelerin yalıklarını kirletiyorlar. Tulları eşiyorlar. Biz buna tahammül edemeyiz., dediler. Ben onlara uzun bir hürriyet nutku irat ettim. Allah'ın yarattıkları mahlûkların hiç kabahatleri olmadığını, keçi, inek, öküz, tavuk gibi domuzların da hür yaşamak hakları olduğunu söyledim.

-Biz sizin koyunlarınıza kızıyor muyuz? dedim.

dedim. Cevap veremediler. Fakat artık domuzların içtiği çeşmeden su alamıyorlar, domuzların gezindiği çayırıklarda soyunup yağlanıp güreşemiyorlardı. Altı yedi ay içinde küçük sürü üredi. Hemen bütün kasabayı kapladı. Türkler baktılar ki mahlûklardan kurtuluş yok, birer birer hicrete başladılar. Evvela en zenginler tası tarağı topladı. Mallarını, tarlalarını yok pahasına satıyorlardı. Ben hükümet namına boyuna alıyordum. İstanbul'a kapağı atan, bir iki hafta sonra hemen akrabalarını gelip alıyordu. Köylüler de, kasabalıların arkasından ayrılmıyorlardı. Ben ha bire Makedonya muhaciri getiriyordum.

Uzatmayayım. Bulduğum yerde iki senede bir Türk nüfusu kalmadı. Evet Türk... Hepsi ateş önünden kaçarmış gibi yüzlerce senelik yerlerinden yurtlarından uzaklaştılar. İçinde hiç Bulgar bulunmayan Türk kasabalarına hükümet benim bulduğum usulü tatbik etti. Yani bir aile Makedonya muhaciri, küçük bir sürü domuz!...⁷²

Yazar birçok hikâyesinde bir zaaf olarak ele aldığı ve birçok sorunun da sebebi olarak gördüğü Türklerdeki 'Taassup' anlayışına o dönemin fikir cereyanları açısından yaklaşmaktadır. Nitekim bu hikâyenin yazıldığı 1918 yılı Osmanlılık, Panislamizm ve Türkçülük akımlarının yoğun olarak tartışıldığı bir dönemdir. Ömer seyfettin'in birçok hikâyesinde bu hikâyede olduğu gibi Türkçülüğü ön plana çıkarmak için Türkçülükten bahsetmeden bazen Osmanlılık düşüncesini bazen de İslamcılık düşüncesini geri plana itmeye yönelik kurgular görmek mümkündür.

Mustafa Apaydın Ömer Seyfettin'in "Tuhaf bir Zulüm" hikâyesinde konunun bu şekilde ele alınmasını şöyle yorumlamaktadır:

"...Ömer Seyfettin, Balkanlardaki Türk varlığının silinmesini Türklük bilincinin gelişmemesine ve ümmetçi zihniyetin sebep olduğu koyu taassuba

---

⁷² Ömer Seyfettin, Hikayeler-3, (Hzl. Hülya Argunşah), s.78-79

bağlamıştır. Ömer Seyfettin, daha önce fazla yer vermediği taassup teması ile hayatının son üç yılında yazdığı öykülerde daha çok uğraşacaktır. Bunda, Osmanlıcılık ile Panislamizmin gelişmesinin de Türkçülüğe zarar vereceğine inanmasının payı vardır.”⁷³

Ancak Kepazef’in, , Türklerin ne “sosyalist” ne de “nasyonalist” ve hatta “bir şey olamayacağını” ifade etmesi, Türkleri küçümsediğini göstermesinin yanı sıra, Türklerin en belirgin özelliklerinin “taassup” olduğunu iddia ederek, insanların inançlarına bağlı yaşamalarına eleştirel bir bakış açısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

⁷³ Mustafa Apaydın, Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hiciv ve Mizah Öğeleri, “Ömer Seyfettin’i Yeniden Okumak”, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2006. s.28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALKAN SAVAŞLARI VE ÖMER SEYFETTİN'İN HATIRATI

3.1. BALKAN SAVAŞLARI

Balkan savaşları, Osmanlı Devleti'nin son dönemindeki son kırılma noktasıdır. Çünkü siyasî, sosyal ve stratejik açıdan Balkanların ehemmiyeti öyle bir noktadadır ki; sahip olduğu kozmopolit yapının içerisinde bulunan karışıklık, hengâme ve çatışma potansiyeli bölgeyi dünyanın dikkatinin yoğunlaştığı bir yer haline getirmiştir. Tarihî serüveni ile Balkanlar, Osmanlı ve Türkiye için bir coğrafi mekân olmanın çok ötesinde adeta ortak bir kaderin adıdır.

Bir geçiş noktası olarak Balkanlar, Asya ve Avrupanın en stratejik coğrafi alanlarından biridir. Bu yönüyle tarih boyunca farklı devletlere, kültürlere ve etnik farklılıklara ev sahipliği yapmış bir mekândır Balkanlar. Osmanlıların İstanbul'un fethinden çok önce vatan haline getirdikleri bu topraklar Osmanlı ile Avrupa arasında tampon bir bölge olması nedeniyle, bu topraklara hâkim olanın diğerine karşı stratejik bir üstünlük elde edeceği bir gerçektir. Bu nedenle Avrupalı devletler Balkanları Osmanlıyı güçsüzleştirmek ve bir kaos içerisinde boğuşturmak adına zapt edilmesi şart olan Osmanlı mülkü olarak görmüşlerdir. Bu nedenle, birçok devletin bu dönemdeki temel dış politikası 'hasta adam' olarak adlandırılan Osmanlı Devletinin topraklarından en fazla payı almak olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Osmanlı yönetiminde yüzyıllarca huzur içerisinde yaşamış olan farklı etnik, kültürel ve dini yapıya sahip Balkanlar, bu farklılıkları ön plana çıkarılarak dönemin güçlü devletleri tarafından bölünme yönünde kışkırtılmıştır. Bu farklılıkları körükleyerek milliyetçilik ve din üzerinden Balkanları ayrıştırma çabaları sergileyen büyük devletlerin desteği ile ayrılıkçı ve çeteci topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Balkan Savaşları olarak bilinen ve bağımsızlık amaçlayan bölgedeki ülkeler ile Osmanlı Devleti birbirine vurduran savaş, Türk Tarihinin en acıklı dönemlerinden birine denk gelir. Yüz yıllardır Balkan topraklarında varolan ‘Osmanlı barışı’ büyük devletlerin desteklediği, daha çok etnik yanı ile ortaya çıkan çeteler ile beraber bozulmaya başlamıştır. Balkan savaşları ile ortaya çıkan tablo göçlerle, askeri seferlerle, kaos ve kargaşa ile, etnik temizlik sahneleri ve kaybedilen trajik muharebelerle doludur. Balkan Savaşları Türkiye ve Türk milleti için bir vatanın kaybedilmesi olarak algılanan, doğrudan hüznü çağrıştıran derin anlamlara sahiptir. Osmanlı toprakları üzerinde esas vatan Balkanlar olarak yorumlanabilir. Nitekim Anadolu toprakları Selçuklu Devletinin yansıması ise Osmanlı Devletinin yansıması da Balkanlar’dır.

Osmanlı idaresinin Balkanlarda inşa etmiş olduğu huzur ortamı Osmanlıdan sonra kalıcı olarak yeniden tesis edilememiş durumdadır. “Balkan Savaşları sonrası ortaya çıkan etnik ve dinî ayrışmaya dayalı “Balkanlaşma” süreci, 21. yüzyılın başlangıcında bu sefer de “Balkanlaştırma” düşüncesi belirmiş, sonu gelmez acıların, kaos ve hengamenin yeni adresi olmuştur. Ayrıca dünyanın neresinde olursa olsun etnik ve dinî çatışmalar ve karmaşıklıklar bu anlam içinde tanımlanır olmuştur.”⁷⁴

3.1.1. Balkan Savaşlarına Götüren Sebepler

Osmanlı devleti Tanzimat Fermanıyla beraber Avrupa’nın büyük devletleri ile ilişkilerine yeni bir yön vermiş ve 1856 yılında Paris konferansında büyük güçler Rusya’ya karşı Osmanlıyı desteklemişlerdir. Ancak, 1870 yılından itibaren özellikle Prusya’nın Fransa’yı 1871 yılında yenilgiye uğratmasıyla ve Almanya’nın birliğini tamamlamış güçlü bir devlet olarak sahneye çıkmasıyla

---

⁷⁴ http://tasav.org/usr_img/yayinlar/raporlar/dpa_rapor_1_balkanlar_100.yil_tasav_son.pdf, 20.10.2015

beraber Paris Konferansının kararları Rusya tarafından ihlal edilmeye başlanmıştır. Çünkü Avrupanın güç dengesi bozulmuş ve sahneye yeni aktörler girmiştir. Bunun sonucu olarak dünya sömürge sisteminin yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünen devletler saldırgan bir dış politika izlemeye başlamışlardır. O döneme kadar dünya siyasetinde en önemli oyun kurucu devlet konumundaki İngiltere dahi yeni inşaa edilen bu uluslararası durum karşısında kendini yeniden konumlandırma zorunda kalmıştır. Rusya'nın 1877-78 (93 Harbi) Osmanlı devletine karşı açmış olduğu savaşta uğranılan büyük bozgun ve bundan sonrasındaki birçok konuda Avrupa'nın hasta adamı olarak adlandırılan Osmanlı devleti yalnızlaştırma politikası ile karşı karşıya kalmaya başlamıştır.

Ayrıca, "Balkanlar Batı'nın dinî, ekonomik ve siyasî ihtiraslarının karışımı olarak ortaya attıkları "Doğu Sorunu"nun halkalarından sadece bir tanesidir. Bu ihtiraslardan çoğu zaman dinî olanı öne çıkmaktaydı. Buna göre, her ne suretle olursa olsun, Müslüman Türklerin hâkimiyetinde olan bu topraklar ve bölgede yaşayan Hıristiyanlar kurtarılmalıydı. Bu arada zaten emperyalist gayeleri de kendiliğinden gerçekleşmiş olacaktı."⁷⁵

Çünkü Osmanlı devleti toprakları yeni sömürgecilik düzeninde güçlü devletlerin güçleri nispetinde paylaşacakları bir pastadan başka bir şey değildi.

"Artık Osmanlı dış politikasında esas nokta, eldeki toprakları mümkün olduğunca kaybetmemektir. II. Abdülhamid'in tahta çıkmasından kısa bir süre sonra başlayan Osmanlı-Rus savaşı Osmanlı Devleti'nin Anayasal düzene geçişini ertelemişti. 93 harbinin devam ettiği sıralarda kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldıran padişah, yönetimi kendi elinde toplayarak mevcut sorunları önlemeye çalışmıştır. ... İngiltere Osmanlı devletinin Rusya karşısında aldığı yenilgiyle artık, Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma politikasını değiştirmiş yeni duruma göre hareket etmeye başlamıştı."⁷⁶

---

⁷⁵ Ahmet. Halaçoğlu, Yrd. Doç. Dr., Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913), Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2.Baskı, Ankara 1995, s.10

⁷⁶ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, Haz: Tahsin Yıldırım, 2.Baskı, DBY Yayınları 2013, İstanbul, s.42

Fahir Armaoğluna göre Ayastefanos Antlaşması* (3 Mart 1878) Balkan savaşlarına götüren önemli bir noktadır. Bu antalaşma ile Bulgaristan'ın Makedonya'yı da içine alarak büyümesi ancak Berlin Antlaşmasının getirmiş olduğu Şartları kabullenememesi, Sırbistan'ın bağımsızlığını alması ve topraklarını büyütme çabasına devam etmesi, Yunanistan'ın Osmanlı'dan toprak alma gayretleri, Avusturya-Macaristan imparatorluğunun Bosna Hersek'i ilhakı ve Balkanlardaki yayılcı tavrı, Rusya'nın Balkanlardaki kışkırtıcı ve yayılcı çabaları ve bu iki ülkenin birbirlerine karşı Slav halkaları üzerinden g dengeleri kurma stratejileri, Rusya'nın bölgedeki Slav devletlerini birleştirmek suretiyle Osmanlı'nın geride kalan topraklarının paylaşılması konusunda bir araya getirmesi Balkan savaşlarına giden yolu açmıştır.⁷⁷

Ancak, Berlin Konferansının ardından ortaya çıkan durum Balkan devletleri açısından bir hayal kırıklığı olarak kabul edilmiştir. Çünkü Rusya'nın Balkanlarda oluşturmaya çalıştığı nüfuz alanını sınırlamak adına, 'Büyük Gler', Büyük bağımsız bir Bulgar Prenslığı yerine Osmanlı vesayeti altında otonom bir Bulgar Prenslığı ve Osmanlı hâkimiyetinde yarı otonom bir Doğu Rumeli, meydana getirdiler. Bosna-Hersek ve Yenipazar sancaklarının hukuki olarak Osmanlı toprağı olarak kalması aynı zamanda bu toprakların Karadağ ve Sırp milli hedefleri olarak kalmasına da sebep oldu. "Bulgarlar Berlin antlaşması karşısında

---

*Ayastefanos Antlaşması: İstanbul Yeşilköy'de (eski adı Ayastefanos) 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan neredeyse Osmanlı devletinin balkanlardan tasfiyesini gerektirecek kadar ağır Şartlar içeren bir antlaşmadır. Antlaşma ile Balkanlarda ki statüko Rusya'nın lehine değişecek ve Rusya'nın Ege ve Akdeniz gibi sıcak denizlere inmesi, İngiltere'nin sömürgelerine giden yolları tehlikeye atacaktı. Bu antlaşma ile Osmanlı devletinin elinde kalan Balkan topraklarının kaderi direkt Rusya'ya bağlı olacaktı. Antlaşma ile -Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız devlet olacak. -Büyük bir Bulgaristan Prenslığı kurulacak, söz konusu prensliğin sınırları güneyde ege, kuzeyde tunaya, batıda Arnavutluk'a kadar uzanacak. -Bosna-Hersek zerk devlet konumuna getirilecek. -Kars, Ardahan, Artvin, Doğubayazıt, Eleşkirt Rusya'ya bırakılacak. -Teselya bölgesi Yunanistan'a verilecek. -Girit ve Ermenistan'da halkın refahını yükseltecek yenilikler yapılacaktır. -Osmanlı devleti Rusya'ya otuz bin ruble savaş tazminatı ödeyecek. Bu durum karşısında rahatsız olan İngiltere'de tepkiler doğmaya başladı. Osmanlı devleti bu rahatsızlıktan faydalanmak adına İngiltereye Kıbrıs adasını vererek İngilterenin yardımını aldı. İngiltere antlaşmanın geçersizliğini ileri sürerek Berlin'de bir konferans toplanmasını ve yeni antlaşmanın burada imzalanmasını istedi. Böylece Ayastefanos Antlaşması Berlin antlaşmasıyla geçersiz kılınmış oldu. Rusya'nın balkanlardaki ağırlığı azaltılarak Osmanlı'nın bir süre daha balkanlarda varlığının sürdürebilmesi sağlandı. (Oral Sander, Siyasi Tarih, İmge Yay.Nisan-2000, Ankara)

⁷⁷ Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih (1879-1960), Ankara 1975, s332.

duydıkları derin hayal kırıklığında yalnız değillerdi. Yunanlılar, Karadağlılar ve Sırlar Berlin Antlaşmasını milli emelleri karşısında bir engel olarak gördüler. 1878'den sonra bütün Balkan Devletleri Berlin kararlarını yıkmak ve ulusal birliklerini gerçekleştirmek için çabalamaya başladılar.”⁷⁸

Balkan savaşlarına giden sürecin en önemli sebebi 93 harbinde karşı karşıya kalınan bozgunudur. Devletin tüm otoritesini bölgede kaybetmeye başlamasıdır. Osmanlı devletinin yeni dış politikası; Avrupanın büyük devletlerinin güç dengelerini, rekabet sahalarını izlemek ve Balkan ulusları arasındaki derin düşmanlıkların arasındaki mesafeyi korumak olarak açıklanabilirdi.

Yeni dönemde, dünyanın hızla içerisine sürüklendiği rekabet savaşları başlamış olup, bu süreçte büyük devletler, kendilerine yeni sömürge sahaları yaratmak ve eskiden güçlü olan aktörlerin sahalarını yeniden paylaşmanın planları üzerinde çalışmaktaydılar.

Bu durumu çok iyi gözlemleyen Sultan II.Abdülhamid, Balkan milletlerinin arasındaki ihtilafları körükleyerek Osmanlıya karşı bir ittifak kurmalarının önüne geçmeye çalışırken, aynı zamanda büyük devletlerle farklı sahalarda denge siyaseti izlemekteydi. Bu durum padişahın iktidarda olduğu süre zarfında devam etmiştir.

3.1.2. Balkan İttifakının Oluşması

Meşrutiyetin ilanından sonra Balkanlardaki siyaset hızla ısınmaya başlar. 5 Ekim 1908'de Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakı özellikle Sırlar ve Karadağlılar olmak üzere Balkan devletlerini rahatsız eder. Bu durumu fırsat bilen Bulgarların 6 Ekim 1908'de Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan ettikleri gün Yunanistan da Girit'in Yunanistan'la birleştiğini duyurur.

---

⁷⁸ Richard. C., Hall. Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası, (Çev:M. Tanju Akad) Homer Kitapevi. 2003, s. 4

Meşrutiyetin ilanı ve ardından 31 Mart vakasıyla yönetimi tamamen eline alan İttihat ve Terakki Cemiyeti Balkanlardaki temel sorunun Osmanlı idaresinden kaynaklandığı kanaatindeydi. “Hatta başlangıçta, Bulgar, Yunan, ve Sırpların Osmanlı’ya karşı hareketlerinin temel sebebini sadece Osmanlı idaresinin kötü olmasına bağlayan cemiyetin bazı üyeleri, Osmanlı idaresi düzene girerse onlarında sükuna ereceklerini düşünüyorlardı.”⁷⁹

Oysa Berlin antlaşmasından beri milli hedefler takip eden Balkan ülkelerinin tek sorunları Osmanlı devleti ile değildi. Sultan Abdühamid hatıratında bu konuyu şöyle analıyor:

“Avrupadaki kudretimizin, balkan devletlerinin birbirleriyle anlaşmalarını üzerine kurulduğu doğrudur. Sırplarla bulgarlar birbirlerini sevmezler; bulgarlar Romenlerden nefret ederler; Romenler, Bulgarlar ve Yunanlılar kendi aralarında birbirlerine ölesiye düşmandırlar. Bulgarlara göre Makedonya’da kendi milletleri hakimdir. Yunanlılar ise makedonya’daki Yunanlıların zorla Bulgarlaştırıldıklarını iddia ederler. Kiliseler arasında 1870 senesinde meydana çıkan itilaf, Bulgarlarla Yunanlıları tamamen ayırmıştır. Bu şartlar altında Ruslar Balkan devletleri birliği’nin kurulabileceğini nasıl düşünebilirler.”⁸⁰

Ancak bu dönem içinde Rusya’nın Balkanlardaki devletler arasında varolan sorunları çözmesi ve bir konsorsiyum geliştirmesi Balkanların Osmanlı’ya karşı oluşturacağı dayanışmanın oluşmasına yol açmıştır. Münhasıran Osmanlı’nın bu ittifakın oluşmasında katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle İttihat ve Terakki düşüncesinin destek vermesi ile “3 Temmuz 1910- Kiliseler Kanunu” çıkarılmış ve bu kanun Balkan devletçiklerinin problemlerini büyük oranda çözümlenmiştir⁸¹

---

⁷⁹ Emir Şekip Aslan, Bir Arap Aydının Gözüyle Osmanlı Tarihi ve 1. Dünya Savaşı, Çatı Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.376

⁸⁰ Sultan Abdülhamid, Siyasi Hatıratım, Dergah Yay. 7.Baskı, İstanbul, 2010, s.163

⁸¹ Halaçoğlu, a.g.e., s.12. (Kiliseler Kanunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Hale Şıvgın, “Kiliseler ve Mektepler Kanunu”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 148, Şubat 2004, ss. 133-146.)

Sömürgeciliğe yeni başlayan İtalya'nın 28 Eylül 1911 Trablusgarb'a asker çıkarması, 13 Mart 1912 Rus çarının aracılığıyla Bulgaristan ve Sırbistan arasında "Dostluk ve İttifak Antlaşması" imzalanması ve bu dönemde Arnavut isyanının da çıkması ve Osmanlı Devleti'nin bazı imtiyazlar vermek zorunda kalması Osmanlı ile Balkan devletleri arasında bir savaşın hızla yaklaştığını haber veriyordu. Ancak Babıali bu devletler arasında bir ittifak olabileceğine inanmamadığından gelen savaşı görmesi de zor olmuştur. "Nitekim Sofya elçiliğinden Hariciye Nazırlığına getirilen Asım Bey, 15 Temmuz 1912'de Meclis-i Mebusan'da yaptığı bir konuşmada, Balkanlardan imanı kadar emin olduğunu burada Osmanlı devleti'ne karşı bir ittifakın kurulamayacağını söylemiştir. Bu düşünceler içerisinde olan hükümet, Sırbistanın Avrupadan satın aldığı silahların Selanik limanından Belgrat'a sevk edilmesine bile izin vermiştir."⁸²

Balkan savaşları öncesi ciddi diplomatik basiretsizlikler ve istihbari körlüklerin ortaya çıktığı görülmektedir. "Sırlara Selanik limanından silah sevkiyatına izin verilmesi ve Balkan savaşları başlamadan hemen önce 30 Eylül 1912'de Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki 120 tabur talimli askerin terhis edilmesi ilginçtir. Sebep ne olursa olsun ciddi bir istihbarat zaafı olduğu açıktır."⁸³

Balkan harbinde Taşlıca Mutasarrıflığı, 35. Tugay Komutanlığı, Mürettep Kosova Kolordusu ve Mürettep İşkodra Kolordusu Kurmay Başkanlıkları ile Genelkurmay 5. Şube müdürlüğü, Batı Ordusu ve Vardar Ordusu Komutanlığı yapan Mareşal Fevzi Çakmak Paşa 1925 yılında harp akademilerinde Balkan harbi konulu konferansında

"Trablusgarp savaşının sonuçsuz bir şekilde devam etmesi, seferber birliklerini maddi ve manevi yoruyordu. Askerler arasındaki sızlanmayı ortadan kaldırmak için 1912 Haziran ayı ortalarında iktidara gelen Gazi Ahmet Muhtar Paşa Hükümeti redif ve ihtiyat birliklerinin tamamen terhisiyle yetinmeyerek, barış zamanında Ordunun önemli bir kısmını oluşturan 1908 girişli yeni nizamiye askerlerini bile terhis etti... Seferberlikten önce Trakya ve Makedonya'daki

⁸² Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, s.49

⁸³ Tuncay Yılmaz, İmparatorluğun Gözyaşları-Balkan Savaşı'nı Neden Kaybettik?, Kültür dergisi (Rumeli Özel Sayısı), Mart, 2009

askeri kuvvetimiz düşmanlarımızın iki katıydı. Seferberlikte doğal olarak üstünlüğümüzü koruyacaktık. Oysa düşmanlara aldanılarak, yaklaşık 70 bin asker terhis edildi. Böylece barışta düşmanlarımıza karşı mevcut olan üstünlüğümüzü kaybettik. Bulgaristan ise bu sırada manevra bahanesiyle Ordusunu takviye ediyordu...⁸⁴ şeklinde Balkan harbi öncesindeki durumu gözler önüne sermektedir.

Balkan harbi öncesinde iç siyasetteki karmaşık durum savaşın nasıl sonuçlanacağı hususunda da ciddi sinyaller vermektedir. Nitekim İttihat ve Terakki Cemiyetinin iktidardan uzaklaştırılması, ordunun içerisinde bulunduğu siyaset anlayışı, komuta kademesinin birbirinden ve emir komuta zincirinden tamamen kopuk oluşu nedeniyle ortaya çıkan anarşi hali, yeni kurulan hükümetin kararsız tavırları ve karşısında ciddi bir İttihat ve Terakki muhalefetinin bulunması içerideki siyasi sorunlar olarak görünmektedir.

Organize ettiği öğrenci gösterileri ile hükümeti savaşa zorlamak isteyen İttihat ve Terakki cemiyeti Gazi Ahmed Muhtar Paşa hükümetine karşı kamuoyu oluşturmaya çalışmaktaydı. 7 Ekim 1912 tarihinde Darülfünun öğrencileri Bab-ı Ali önünde ‘Balkan Harbi Mitingi’ olarak bilinen büyük bir gösteri düzenlemişlerdi. Bu gösteride öğrenciler Sadrazam Ahmed Muhtar Paşa ile görüşmek isterler, ancak sadrazamın temsilcileri ile görüşebileceği bilgisi gelince Tanin Gazetesi yazarı ve aynı zamanda Ömer Seyfettin’in sınıf arkadaşı olan Aka Gündüz topluluğu galeyana getirmek için “Muhakkak çıkacak, isteriz çıkmaz ise girer çıkartırız.”⁸⁵ şeklindeki sözleri ile sadrazamın dışarı çıkmasını sağlamıştır. “...İttihat ve Terakki ifratçıları başlarına topladıkları birçok ayak takımı ile Bab-ı Ali’nin önüne gelip gürültüler patırtılar yaptılar, ihtiyar sadrazamı kapının önüne çıkararak: ‘Harp isteriz! Harp edeceğiz! Sofya’ya gideceğiz’ diye bağırarak yaygaralar yaptılar.”⁸⁶

---

⁸⁴ Fevzi Çakmak, Batı Rumeliyi Nasıl Kaybettik?, Garbi Rumeli’nin Suret-i Ziyai ve Balkan Harbi’nde Garp Cephesi, Hazırlayan: Ahmet Tetik, İşbankası Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2012, s.XI

⁸⁵ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, s.64

⁸⁶ Süleyman Tevfik, II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Elli Yıllık Hatıralarım, Haz: Tahsin Yıldırım, Şaban Özdemir, DBY yay., İstanbul, 2011, s.382

Ancak, ordunun içerisinde bulunduğu durumu bilenler ve Balkan devletlerinin arkasındaki Avrupalı devletlerin planlarını görebilenler; çıkacak bir savaşı kazanmak için ordunun müsait olmadığını ve savaş kazanılsa dahi Avrupalı devletlerin mevcut statükoyu bozdurmayacağı hususunda hemfikirdiler. Avrupa devletleri Osmanlı kuvvetlerinin bu savaşı kazanabileceklerini düşündüğünden, Fransa Başbakanı Bongars ““Taraflar arasında savaş meydana gelmesi halinde, büyük devletler galip tarafın mağlup taraftan hiçbir şey almasına müsaade etmeyecektir””⁸⁷ diye bir açıklama yaparak taraflara savaşa girmemelerini öneriyordu.

Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağlılar 1912 yılında bir araya gelerek aralarındaki sorunları bir tarafa bırakarak Osmanlı hâkimiyetindeki Rumeli topraklarını paylaşma konusunda bir ittifak meydana getirdiler. Osmanlının içerisinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumu ve dünyadaki siyasi konjontürü de göz önüne alarak, Balkan ittifakı 17 Eylül 1912 tarihinde Bulgar Başvekili Gesoff aracılığıyla bir nota ile Osmanlı devletini Balkanlarda çok kapsamlı ve yapılması imkânsız bir ıslahat yapmaya davet ettiler. “Babıali bu notayı malumat kabilinden sayarak cevap verme ihtiyacı dahi duymamış ve Balkan ülkelerindeki büyükelçilerini İstanbul’a geri çağırmıştır.”⁸⁸

“19. yüzyılın tüm umutlarını çökerten cihan harbi, Balkanlar’daki gelişmelerin fitillediği bir dünya savaşıdır. Keza 20. yüzyıl sona ererken dünya barışının çıbanbaşlarından biri yine Balkanlar olmuştur.”⁸⁹ Balkan savaşları Osmanlı Devletinin cihan harbidir. Nitekim Osmanlı devleti için birinci dünya savaşı Balkan savaşları ile başlar Kurtuluş savaşıyla sona erer. Balkan savaşları bir yönüyle (Toprak’ın ifadesi ile) cihan harbinin provası iken, bir başka yönüyle de dünya sisteminin tüm fay hatlarını yerinden oynatacak, tüm barışlara son verecek, sonu gelmez savaşların hâkim olacağı bir yüzyılın, yeni bir dünyanın habercisi öncü sarsıntısıdır.

---

⁸⁷ Emir Şekip Aslan, a.g.e., s.375

⁸⁸ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, s.63

⁸⁹ Zafer Toprak, Cihan Harbinin Provası Balkan Harbi, Toplumsal Tarih, S. 104, Ağustos- 2002.

3.2. BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI

Osmanlı Devleti 1 Ekim 1912’de genel seferberlik ilân etti. Karadağ da 8 Ekim 1912’de savaş ilân etti. Rumeli ve Girit üzerindeki isteklerini belirten ve seferberliğin kaldırılmasını isteyen Balkan devletleri 13 Ekim 1912’de Osmanlı Devleti’ne bir nota verdiler. Osmanlı Devleti 18 Ekim 1912’de Balkan devletlerine karşı savaşacağını ilan etti. Böylece Doğu ve Batı Trakya ile Makedonya ve Arnavutluk’da savaş başladı. 28 Ekim de Lüleburgaz’daki savaşta yenilgiye uğrayan Osmanlı kuvvetleri Çatalca’ya çekildi. Bulgarların Kırklareli’yi ele geçirmesi ile ordu Karaağaç-Lüleburgaz hattına çekilmek zorunda kaldı. Bulgarlar Edirne’ye doğru saldırıya geçtiler, ancak başarılı olamadılar. Edirne, işgale karşı, Mehmet Şükrü Paşa komutasında dillere destan bir savunma ile direnmeye çalıştı. Batı Trakya, elden çıktı. Kosova’da Sırlar galip geldi. Priştine, Lab ve Kosova Sırların eline geçti. Bunun arkasından Üsküp, Selânik ve Yanya Yunanlılara teslim oldu.⁹⁰

Osmanlı Devleti 3 Aralık 1912’de Balkan devletleriyle, Yunanistan hariç olmak üzere, anlaşma imzaladı. Balkan devletleri Edirne, Doğu Trakya ve bütün Balkanları isteyince anlaşma sağlanamadı. Osmanlı ordusu, Çatalca’da Bulgarları geri püskürttü. Ancak, Edirne’de Mehmet Şükrü Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri Bulgar ve Sırp ordularının saldırılarına 5 ay 5 gün savunma yaptılar. Bununla beraber Şükrü Paşa’nın hiçbir yardım umudunun kalmama nedeniyle Edirne şehri ve Selimiye Camii gibi tarihi değerlerin zarar görmesini önlemek için 26 Mart 1913’te Bulgarlara teslim olmayı uygun bulmuştur.

Balkanlarda Osmanlı kuvvetlerinin yenilmesi üzerine 30 Mayıs 1913’te Balkan devletleri ile Londra Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre Ege adaları Yunanlılara, Midye-Enez sınır kabul edilerek, Edirne de Bulgarlara, Selânik, Güney Makedonya, Sırbistan’a, Silistre’de Romanya’ya verildi.

---

⁹⁰ Richard. C., Hall. Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı’nın Provası, (Çev: M. Tanju Akad) Homer Kitapevi. 2003

“9 Ekim’de İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Avam Kamarası’nda “Çatışmalar nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, büyük güçler statükoda herhangi bir değişikliğe izin vermeyecektir.”⁹¹, açıklaması ve “17 Eylül’de Fransa Başvekili Bongars’ın “Taraflar arasında savaş meydana gelmesi halinde, büyük devletler galip tarafın mağlup taraftan hiçbir şey almasına müsaade etmeyecektir.”⁹² açıklamaları Osmanlı’nın yenilmesi ile çabucak unutuldu.

Balkan harbinde meydana gelen ağır mağlubiyetin bir “namus lekesi”⁹³ olarak tanımlayan M. Kemal’in bakış açısının doğruluğunu Fevzi Çakmak Paşa, İpek muharebeleri Kolordu komutanı Mahmut Hayret Paşa’nın 23 Ekim 1912 tarihli telgrafiyle ortaya koymaktadır.

“Bugün taarruza devam edilememiştir. Dün, başarıyla taarruzu sürdüren Prizren Tümeninin 4 tabur askeri, bugün Alay komutanları ile birlikte bütün mevkilerini bırakıp, akşamdan beri kısmen İpek’e gelmeye başlamışlar, kısmen de Prizren’e firar etmişlerdir... Askerlerin yarısı belki daha fazlası avcı hattını terkederek Kumanova’ya savuşmuş, mevzide kalanlar ise avcı hattı şeklini bile korumamışlar. Düşmanın taarruz etmemesine, aksine düşman birliklerinin az çok geri çekilmiş olmasına rağmen askerlerin böyle muharebe hattını bırakarak kumanova’ya geri dönmelerine bir anlam vermek gerçekten zordur. Muharebe hattının bu şekilde boşalması, topçunun korunmasını imkânsız bir duruma soktuğu için, topçunun mevzide bırakılması tehlikeli görülerek Kumanova’ya geri gönderilmiştir...”⁹⁴

Fevzi Çakmak paşa komuta edenlerin yetersizliği üzerinde dururken, ordunun bozguna uğramasının en önemli sebebini şöyle ifade ediyor; “Birliklerin olağan üstü dağılıklığı, özellikle redif ve ikmal askerlerinin tamamen memleketlerine savuşmaları, Üsküp’te subayların bile savunma yapmayı reddetmeleri çok korkunç bir durumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 5.Kolordu komutanı Kara Sait Paşa, Mustafa Paşa kuvvetlerinin emir komutasını

---

⁹¹ Feroz Ahmad, “Balkan Savaşları ve Osmanlı Yenilgisi”, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul., 2010, s.71

⁹² Emir Şekip Aslan, a.g.e., s.375

⁹³ Fevzi Çakmak, a.g.e., s.IX (M. Kemal’in 6 Kasım 1914 tarihinde yarbay İsmail Hakkı’ya gönderdiği ‘Gizli ve Özel’ yazıdan)

⁹⁴ Fevzi Çakmak, a.g.e., s.XII

üstlenmeyi reddettiğini Vardar Ordusu karargahına bildirerek,... sahra topraklarının hepsini Filorina'nın batısında bozuk köprülerin yakınında bırakmıştı...”⁹⁵

3.2.1. Ömer Seyfettin'in Hatıratından Balkan Harbi Günleri

Osmanlı devletinin yaşadığı en büyük trajedilerden olan Birinci Balkan Harbi'ne katılan ünlü edebiyatçı Ömer Seyfettin'in günlüklerinin gün yüzüne çıkması ile çekilen eziyetler, kimsenin bilmediği yaşanan acılar, tüm çıplaklığıyla bir edebiyatçının gözünden, cephe içerisinden ve birinci elden kaleme alınmıştır.

Harbin başlangıcında Ömer Seyfettin böyle bir savaşın olacağına ihtimal vermiyor. Nitekim; 27 Eylül 1328-Selanik (10 Ekim 1912), tarihli günlüğünde savaş hakkındaki düşüncelerini “Ben hala ümit etmiyorum. Niçin harp olacak. Balkan hükümetlerinin istediklerini verdikten sonra harbe ne hacet? Buna aklım ermiyor.”⁹⁶ şeklinde ifade ediyor.

Ayrıca ordunun içerisinde bulunduğu durumu aynı günlü yazısında şöyle resmediyor. “... Çadırlarımız intizamsız fasılalarla kurulmuş. Yüzbaşım Faik ...terbiye ve hareketi askeri olmaktan ziyade mihaniki*. Hemen bütün bölüğü o idare ediyor. Neferleri tanımıyor. Demek muharebe olursa son derece münasebetsiz şartlar dâhilinde ateşe gireceğim.”⁹⁷

Yazar 18 Ekim 1912 (5 Teşrinievvel) tarihli günlüğünde ordunun durumunu daha vahim bir şekilde tasvir ediyor. “Yemek, içmek meselesi güçleşti. Dün yemek ve çorba tuzsuzdu. Zabitler candan ve gönülden çalışmıyorlar. Yahut ben öyle görüyorum. Bunun en büyük sebebi amirlerin iktidarsızlıkları... Amirler, hatta karargâh için verdikleri emri bile icra olunmadan değiştiriyorlar (....) Sabah,

---

⁹⁵ Fevzi Çakmak, a.g.e., s.XIII

⁹⁶ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.123

* Düşünmeden, ölçülerek değil de yalnızca alışkanlığın verdiği kolaylıkla veya yalnız kasların hareketiyle yapılan (iş, hareket vb.)

⁹⁷ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.124

güneş daha doğmadı. “Çadır yık” borusu vuruldu. İleriye gideceğiz. Galiba Bulgarlar taarruz ettiler (...) Askerin hepsi acemi. Hatta silah doldurmasını bilmiyorlar. İhtiyatların çoğu da Pomak. Bir kelime Türkçe bilmiyorlar. Onbaşlıların, çavuşların içinde bir vücut, parlak ve açık bir göz göremiyorum. İşte bu kadar müsaadesiz şartlar içinde savaşa gidiyorum. Netice muzafferiyet olursa hayret etmekten memnun olamayacağım. Ama bütün bu hareketler bana bir oyun gibi geliyor. Hala kendimi bir manevraya gidiyor sanıyorum. Harekâtımız o kadar hissiz ve maneviyatsız ki, ancak bir manevra böyle olabilir.”⁹⁸

Ömer Seyfettin 19 Ekim 1912 (6 Teşrinievvel- Kiliseli) tarihli günlükte zabitlerin halinde bir takım tuhafıklar olduğundan, sarhoş dahi olabileceklerinden ve çok ciddi bir intizamsızlığın mevcudiyetinden söz ediyor. Bu zamana kadar henüz muharebeye girmeyen yazar muharebeye girilmesi halinde olabileceklerin vahametinden de çekinmektedir. “...Ne intizamsızlık yarabbi! Zabitlerin bile tavırları başka idi. Ve belki sarhoştular...”⁹⁹

Yazar muharebeye girdikten sonraki günlüklerinde ordunun en üst subayından en alttaki erine kadar herkesin nasıl bir ruh halinde olduğu ve yaşanan sıkıntıların en önemli sebebinin komuta kademesindeki yönetim zafiyetinden kaynaklandığı üzerinde duruyor. Yazarın üzerinde durduğu bir başka konu da Balkanlarda başlayan göç sorunudur.

23 Ekim 1912 (10 Teşrinievvel)

“Gece harekât emri verildi. Yine nereye gideceğimizi bilmiyoruz. Garibi şu ki; erkânı harpler de bu muammayı bilmiyorlar. Yolda bizi görünce şaşkırdılar. Bugün muharebeye girdik. Daha düşmanı görmeden dört kişi yaralandı, üçü öldü. Topçu mevziinden düşmanın kaçtığını gördük. Ve dürbünle takım çavuşlarımıza gösterdik. O kadar sevindiler ki... Sevinçlerinden avazları çıktığı kadar bağkırdılar. Biz boyuna top atıyoruz; fakat onlar niçin atmıyorlar? (...) Ne felaket ya rabbi!

---

⁹⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.125-126

⁹⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.127

Ric'atin, inhişamın en çirkinini gördüm. Bugün burada Köprülünün önündeyiz. İkinci fırka kaçtı. Yalnız biz, nizamiye fırkası kaldı. Birden ricat emri verildi. Hep kendimizi galip sanıyorduk. Meğer müthiş surette mağlup imişiz. Toplar filan hep kaçtı. En nihayet bizim tabur kalmıştı. Biz de çekildik. Bütün gece tam on iki saat yürüyerek sabaha yakın Kiliseli'ye geldik. Yolda uzun bir muhacir kafilesine tesadüf ettik. Of ne felaket! Kadın çoluk çocuk tam beş bin ev imiş.¹⁰⁰

Ömer Seyfettin hatıralarında Balkan harbinin nasıl bir yokluk ve sefalet içerisinde geçtiğini ve askerinin ruhsal ve fiziksel halinin savaşın düşmanla değil mevcut şartlarla olduğunu ortaya koymaktadır.

14 Teşrinievvel (27 Ekim 1912) Köprülü:

“Kaç gündür, kaç gecedir burada çekmediğimiz sefalet kalmadı. Üzerimize yağmurlar yağdı. Çamurlar içinde yuvarlandık. Askerin hepsi hasta. Kazanlar yolda bırakıldı. Hepimiz açız. Rezalet, felaket son dereceyi buldu. Dağlara yavaş yavaş kar düşmeye başladı. Dayanılmaz derecede soğuk. Rüzgâr durmadan esiyor. İşte şimdi hareket emri verildi. Nereye? Kimse bilmiyor. Niçin? Kimse bilmiyor. Gözlerini kaybetmiş bir kör sürü gibi bocalanıp gidiyoruz. Ortada ne kumandan var, ne kumanda.

Ortada mekhariler yok. Mekhariciler yok. Cepaneler siperlerin içinde yerde kaldı. Herkes şaşırılmış. Hal ve mevki o kadar tahammül olunmaz derecede ki...

Şimdi otuzsekizinci Alay'dan Şevket Efendi isminde bir yüzbaşının intihar ettiğini haber aldık. Hemen herkes intihar etmek istiyor.

Yazık namusa bir kıymet ve ehemmiyet verenlere.”¹⁰¹

Askerin savaştan ziyade kendi derdine düşmesi, savaş için gerekli insan kaynağının yollarda heba edildiğini gösteriyor.

16 Teşrinievvel (29 Ekim 1912):

¹⁰⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., s. 130

¹⁰¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.130-131

“Pirlepe yolunda, İzidor’dayız. (...) Hepimiz aç ve hastayız. Hiçbir şey düşünmüyor, dilimdeki peksimet yaralarının sızılarını dinleyerek ilerliyorum. Demek ki Türklerin yaşama hakkı yokmuş.”¹⁰²

Yazarın, öğrencilik yıllarının geçtiği bu toprakların, çok değil kısa süre önce sokaklarında gezdiği bu şehirlerin, askerler tarafından kaçarak terk edildiğini görmesi yazar adına inanılması ve kabul edilmesi güç bir durumdur. Yazar bu durumu ancak Avrupalı devletlerin değiştirebileceğini, onların da bunu yapmayacaklarını düşünmektedir. Bu nedenle Ömer Seyfettin’de Rumeli’nin bir daha geri dönmek üzere elden çıktığı kanaati oluşmuştur.

17 Teşrinievvel (30 Ekim 1912):

“Rumeli eski şeklini alamaz. Artık Rumeli bir daha yapılmamak üzere Türk ilinden kopmuştur. Avrupa’nın orduları gelip Sırp ve Bulgarları buralardan çıkaramaz ya!... Sekiz sene evvel, mektepten yeni çıktığım vakit gezdiğim bu yerleri bir gün böyle kaçarak terk edeceğimizi hiç aklıma getirir miydim?”¹⁰³

Harp sırasında askerlerin maruz kaldığı şartların sadece doğadan değil, aynı zamanda kumanda kademesinin uygulamalarından da kaynaklandığını Ömer Seyfettin şöyle ifade ediyor:

8 Kasım 1912 (26 Teşrinievvel):

“Dün dehşetli bir muharebe oldu. Biz fena halde mağlup ve münhezim olduk. Bizim tabur ric’ati temin ediyordu. Çok telefata verdik.

Gece Manastır’a döküldük. Fakat garb ordusu kumandanı bizi şehrin içine sokmadı. Şehrin dışarısında serseriyane dolaşıyoruz. Kuşbaşı kar yağıyor. Ayakları donan neferler haykırıyorlar. Yaralılar arabaların üstünde, yerlerde, karların ve çamurların içinde kıvrılarak, inleyerek can veriyorlar. Bu hal sefaletin

---

¹⁰² Ömer Seyfettin, a.g.e., s.131

¹⁰³ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.132

şüphesiz son derecesidir. Fakat Garp Ordusu kumandanı bizi zayi etmeye, bire kadar mahv veya esir olmamıza karar vermiş.”¹⁰⁴

Bölüklerin içerisinde olduğu hazin durumun askerlerin muzaffer olma yönündeki tüm inançlarını ortadan kaldırdığını ve en küçük bir taarruz halinde tüm istihkâmların dağılacağını söyleyen Ömer Seyfettin buna rağmen yine de zafer umanlarında var olduğunu söyleyerek aşağıdaki satırlarda kendisi ile çelişmektedir. Ancak, yazar askerin maneviyatının yok olduğu hususunda birçok tarihli günlük yazılarında söz etmektedir.

9 Kasım 1912 (27 Teşrinievvel):

“Bölüklerin hiçbirinde asker yok. Perişanlık o kadar müthiş ve tamir olunamaz derecede ki, tarif edilemez.

Kuvve-i maneviye denilen şey külliye iflas etti.

Zannediyorum ki, köyün üzerinde bir şarapnel patlarsa bütün alaylar çil yavrusu gibi dağılacak... Arkadaşlarımız içinde hala muzafferiyet umanlar var. Biz de yalancı bir ümit ile meyus görünmek istemiyoruz.

Böülklere yirmi ikişer tane yeni nefer verdiler. Tüfek atmasını bilmediklerini, ömürlerinde talim görmediklerini söylüyorlar.”¹⁰⁵

14 Kasım 1912 (1 Teşrinisani):

“Dün Hüseyin Hilmi Paşa'nın mütareke ve müzakere için Avrupa'ya gittiğini işittim. İhtimal yalan. İhtimal sahi. Muharebede galip gelse de (heyhat hala galebe ümit ediyoruz!) Rumeli'nin şekli değişecek, mutlaka muhtariyet verilecek. Artık bu maneviyatı bozulmuş askerle harp etmeye ne mana var.”¹⁰⁶

17 Kasım 1912 (4 Teşrinisani):

---

¹⁰⁴ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.135

¹⁰⁵ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.135-136

¹⁰⁶ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.137

“Sabahleyin şafak sökmezden evvel siperleri terk ederek geriye gelmemiz için emir verildi. Zavallı maneviyatsız kalan askerler bir muzafferiyet olsa bu kadar sevinmezlerdi.”¹⁰⁷

21 Kasım 1912 (8 Teşrinisani):

“Kolordular bütün garp ordusu perişan oldu. Neferler zabitler birer mekkâreye binmişler, intizamsız bir acele ile Görice’ye doğru kaçıyorlar.

Muzafferiyetten dönülmüş gibi herkes mes’ut ve şen. Havanın fenalığına rağmen herkes gülüyor, konuşuyor, hatta türkü söylüyorlar.”¹⁰⁸

Aslında Ömer Seyfettin’in günlüklerinde dikkat çeken, tezde de üzerinde durulan hikâyelerde çokça karşımıza çıkan bir konu da Balkanlardaki sosyal yapıdır. Balkanların eski çağlardan beri var olan kozmopolit yapısı Balkan savaşları ile beraber bozulmaya başlamış olduğu günlük ve hikâyelerde çok net ortaya konmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken bir başka ayrıntı ise; Osmanlı askerinin o perişan haldeyken bile, kendilerine ateş edilmesine rağmen, köylere ve köylülere her hangi bir şiddet uygulamıyor olmasıdır. Aynı dönemde Yunan askerinin Anadolu’dan çekilirken belirlemiş olduğu geri çekilme stratejisi ile karşılaştırıldığında Osmanlı askerinin Balkan topraklarını hala vatan olarak gördüğü gerçeği ortaya çıkmaktadır.

25 Kasım 1912 (12 Teşrinisani):

(Saat on)

“Önünden geçtiğimiz Toksa köyleri bize silah atıyorlar. Her köy askeri yanaştırmıyor, silah atıyor.

(Gece)

---

¹⁰⁷ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.139

¹⁰⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.142

Bir köye geldik. İçeriye asker sokmuyorlar, ateş ediyorlar. Suyun başında yükleri indirdik. Taşların üzerinde ateş yaktık. Yağmur dindi, fakat soğuk o kadar çok ki...”¹⁰⁹

Savaşın doğası gereği askerlerin morallerinin yüksek tutulması, heyecanlarının yitirilmemesi önemli bir husustur. Bunun için, askerlerin kendi cephelerinde bu heyecan ve morali ayakta tutacak bir durum yoksa, farklı cephelerdeki zaferlerden bahsedilerek askerler zihnen zinde tutulmaya çalışılır. Ancak bu noktada ortaya çıkan önemli bir konu ise gelen haberlerin sıhhatidir. Ömer Seyfettin’in hatıratındaki birçok günde, gelen bu tür haberler için “bugünkü efsaneler” diye bir paragraf ayırdığı görülür. Gelen haberlerin artık yazar için bir inandırıcılığı da kalmamıştır. Nitekim bütün bu efsanelere inanma isteği, asker subay herkesin üzerinde ağır basmaktadır. Ancak bir gün elinize geçecek bir gazete parçası efsaneler üzerine kurmuş olduğunuz dünyayı yerle bir ederken, ileriye dönük bütün hayallerinizi de bu yıkıntıların altında kalmasına neden olur. Nitekim yazar 12 Aralık tarihli günlük notunda bu durumu ortaya koymaktadır.

12 Aralık 1912 (29 Teşrinisani):

“Bugün fırkamıza hareket emri verildi... Diyorlar ki, Ayaşaranda’ya gideceğiz. Sonra yine diyorlar ki, Yanya’ya gideceğiz. Hangisine inanmalı? Dört, beş gündür Şark Ordusunun muzafferiyetine dair işitmediğimiz efsane kalmadı. Nihayet dün bir gazete buldum.

İyi muzafferiyetler...

Meyus olmamak için bütün tafsilatı okudum. Yunan kralının Selanik’e nasıl girdiğini, İstanbul’un ümitsizliğini, Çatalca hattının düşmek üzere olduğunu, Bulgarlardan bizim mütareke istediğimizi, onların kabul etmediklerini, Sultan Mehmed’in hükümetle beraber Bursaya gideceğini yazıyordu.

Ve istanbul’dan gönderilen bir mektup: “Sanayi-i nefiseden, sonra ticaretten, ziraatten mahrum olan Türkiye’nin siyasetini idare için bir ordusu

---

¹⁰⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.144

vardı. Bu efsane de şimdi uçu gitti. Onda artık ne kaldı?” diyordu. Heyhat, artık ne kaldı? Fakat ümit ölmez.”¹¹⁰

3.2.2. Bâb-ı Âli Baskını

Osmanlı tarihinin önemli günlerinden biri de Bab-ı Âli baskınıdır. Yönetimden memnun olmayan İttihat ve Terakki erkânı Bâb-ı Âli'ye baskın yaparak yönetime el koymayı amaçlamışlardı. Böyle bir baskının düzenlenmesi Birinci Balkan Savaşı'nda yönetimde başta bulunan Kâmil Paşa'nın savaşta beceriksiziği ile ilişkilendirilmiştir. Bab-ı Âli baskınının meydana gelmesinin ardındaki esas sebep İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasındaki siyasi çekişmelerin gün yüzüne çıkmasıdır. Nitekim Doğu Trakya Şark Ordusu Komutanı Abdullah Paşa hatıratında I. Balkan Savaşının kaybedilmesinin ardındaki en önemli sebeplerden birinin de ordu içerisindeki 'ittihatçı – itilafçı' çekişmesi olduğunu ifade etmektedir.¹¹¹

Fethi Okyar Balkan harbinin kaybedilmesinin sebeplerinden bahsederken ordunun politikaya gömülmesinin hezimetteki en önemli sebep olarak üzerinde durur. Fethi Okyar “Hatırladıkça elem duymamak mümkün değildir. Savaş içerisinde öyle olaylar cereyan etti ki tüyler ürpertir. Bazı zabitlerin kalpaklarındaki şekil ittihaçlılığını, bazılarının ise itilafçılığını belirtiyordu. Kimler sokmuştu bu korkunç uçurumu ordunun içine... Kalbinde vatan muhabbeti ihtiraslarının üzerine çıkabilmiş hangi kişinin havsalası böylesine ihaneti alabilirdi?”¹¹² şeklinde durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu şartlar altında İttihat ve Teraakki Cemiyetinin mevcut hükümetin Edirne'yi Bulgarlara bırakacağı söylentilerini çıkartarak halkı galeyana getirmesi ile başlayan darbe hazırlıkları, 23 Ocak 1913 günü Enver Paşa ve beraberindeki

---

¹¹⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.150-151

¹¹¹ Abdullah Paşa'nın Balkan Harbi Hâtıratı, Haz. Tahsin Yıldırım-İbrahim Öztürkçü, DBY Yay. İstanbul, 2012, s.22

¹¹² Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, Haz: Tahsin Yıldırım, 2.Baskı, DBY Yayınları 2013, İstanbul, s.92

subayların öncülüğünü yaptığı bir takım eliyle kanlı bir şekilde sonuçlanmıştır.¹¹³

Şevket Sürayya Aydemir Bab-ı Âli Baskını ile Balkan Savaşları arasındaki ilişkiyi şöyle vurgulamaktadır:

“Bu sırada savaşan devletlerin murahhasları, yapılacak barışın esaslarını tespit ettikleri anda İstanbul'da bir hükümet darbesi meydana geldi. Balkanlar'da alınan yenilgiler ve mütâreke de aleyhimize verilen kararlar, bilhassa ordunun genç subayları arasında, Kâmil Paşa Hükümeti'ne karşı bir hoşnutsuzluk doğurmuştu. Bu hava içerisinde İttihat ve Terakki mensupları 23 Ocak 1913'te "Bâb-ı Âli Baskını" adı verilen hükümet darbesiyle tekrar iktidarı ele geçirdiler. Başkumandan Nâzım Paşa öldürüldü ve Sadrazam Kâmil Paşa istifaya zorlanarak, yerine Mahmud Şevket Paşa sadarete getirildi.”¹¹⁴

Görüşmelere yeniden başlandı. İngiltere tarafından iktidara getirilmesi planlan Kâmil Paşa'nın bu yöndeki arzusu İttihatçılarca 28 Mayıs'tan itibaren fiilî ev hapsinde tutulmak suretiyle engellendi. 30 Mayıs Londra Antlaşması'na kadar Enez-Midyne hattının batısındaki bütün topraklar gibi, Edirne de Bulgarlara bırakıldı. Mahmud Şevket Paşa'nın 11 Haziran 1913 öldürülmesi üzerine, İttihat ve Terakki Cemiyeti adayı Prens Said Halim Paşa, Sadâret Kaymakamlığı'na tayin edilir.

Edirne'nin geri alınması hususunda ciddi girişimler başlatılır. Bu konuda Cemal Paşa Edirne ile sınırlı olmayan Batı Trakya'yı da içine alan geniş bir planın uygulanması gerektiğini düşünür. “Öncelikle, sadece Edirne'nin geri alınması yeterli değildi. Meriç Nehri, Türk kalmalı ve Edirne'nin Adalar Denizi'ne tabii bir çıkış noktası olan Dedeâğaç bizim olmalı idi. Edirne'nin müdafaasını sağlayabilmek içinse Dimetoka-Sofulu havalisinin bizim tarafımızda kalması gerekirdi. Özellikle Gümölcine, İskeçe ve çevresinin %85'i Müslüman halk ile iskân edildiği dikkate alınacak olursa, buralarının da mümkün mertebe geri alınmasını temine çalışmak önemli görevlerdendi.”¹¹⁵

---

¹¹³ Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, a.g.e., s.75-78

¹¹⁴ Ş. Sürayya Aydemir, Enver Paşa, II, İstanbul 1986, s. 376

¹¹⁵ Cemal Paşa, Hatırât (1913-1922),(Hazırlayan: Ahmet Zeki İzgöer), DBY Yayınları, İstanbul., 2012, s.93

İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, “Türkler Bulgarların uğradıkları felâketten istifade ederek Londra Antlaşması’nı yok saymaya ve Edirne’yi geri almaya kalkışarlarsa sonradan uğrayacakları ceza çok şiddetli olacaktır”¹¹⁶ diye Osmanlıya nota verdi. Ancak, Ruslar Bulgarların Edirne’yi alıp istanbula ilerlemesini desteklemeyerek Edirne’nin Osmanlılara geri iadesi konusunda politika geliştirmişlerdir. “Bütün bunlara rağmen, Bulgarların İstanbul kapılarına kadar gelmiş olmaları, Rusya’nın Bulgaristan’a karşı aleyhte bir politika takip etmesine yol açmış, Bulgarların İstanbul’a girmesi halinde, donanmasını İstanbul’a göndereceğini, Meriç’in doğusunda kalan toprakların Bulgaristan’ca ilhakını tanımayacağını bildirmişti. Ayrıca Ege Denizi’ndeki adaların Yunanistan tarafından işgali, Rusya açısından, Çanakkale Boğazı’nı da tehlikeye sokuyordu.”¹¹⁷

3.3. II. BALKAN SAVAŞI

Birinci Balkan Savaşı’nın sonucundan memnun olmayan Balkan devletleri arasında ayrılıklar ortaya çıkmaya başladı. Bunun üzerine 28 Haziran 1913’te Bulgaristan, Sırp ve Yunanlılara saldırdı. Romanya, Bulgaristan’a 11 Temmuz’da savaş ilan etti. Osmanlı devleti bu durumu fırsat bilerek kısa sürede kaybedilen toprakları geri aldı. Hükümeti ele geçiren İttihat ve Terakki, Edirne’nin geri alınması için 23 Temmuz’da Enver Bey’in komutasındaki ordu ile Edirne’ye girdi. Avrupanın önde gelen devletlerinin baskılarına rağmen, Bâb-ı Âli Edirne’yi geri vermedi. 19 Eylül’de Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında bir antlaşma imzalandı. Edirne ve Dimetoka’yı da kapsayan alan ve Doğu Trakya Osmanlı Devletine bırakıldı. Böylece Edirne’nin hiçbir şekilde terk edilmeyeceği anlaşıldı. Rusya Osmanlı Devletinden Osmanlı Ermenileri için bir takım haklar istedi. Ancak diplomatik sebepler nedeniyle yerine getirilmedi. Osmanlı hükümeti Şubat 1914’te Doğu Anadolu’yu altı bölgeye ayıran bir öneriyi kabullendi. Ancak,

---

¹¹⁶ Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları, Haz: İsmail Arar, Hürriyet Vakfı Yay., İstanbul, 1986, s. 163.

¹¹⁷ Fahir Armaoğlu, Siyasî Tarih (1879-1960), Ankara 1975, s. 332.

Ruslar Kürt aşiretleri ermeniler üzerine kışkırtınca hükümet asker göndererek bu sıkıntıyı fazla büyümeden bastırarak kapattı.¹¹⁸

“İttihadçılar, Balkan Savaşı süresinde üçlü İtilaf Devletleri olan İngiltere, Fransa ve Rusya’ya yanaştılar, ancak kabul görmediler. 28 Temmuz’da Berlin, Bâbîâli’ye, “Bâbîâli ordusunu sadece savaş durumunda Alman askeri yönetimine bırakır”, talebinde bulundu. Rusya’ya karşı Osmanlılar, savaş anında Almanya’nın yanında yer almayı kabul ederlerse, Rusya’ya karşı Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma garantisıyla, ittifak anlaşması teklif ettiler. Nihayet gizli ittifak, 2 Ağustos 1914’te imzalandı. İttihadçılar, bu ittifakı Avrupa’ya karşı korunma adına önemsemi, ancak İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını paylaşmak emelindeydi. İttihad ve Terakki Cemiyeti, Balkanları bilerek terk ettikleri suçlamasına muhatap oldu. İttihad ve Terakki Cemiyeti, Osmanlılık ideolojisinden uzaklaşarak, Türkçülük hareketine yöneldi.”¹¹⁹

3.4. BALKAN SAVAŞLARI VE GÖÇ

Balkanlar Osmanlı için anadoludan çok uzun yıllar önce yurt haline gelmiş topraklardır. Bu toprakalar Osmanlı devleti için feth edilmiş toprakların elden çıkmasının ötesinde bir vakadır. Birçok yönüyle Balkanlar Osmanlı devletinin tüm kurumsal yapılarıyla bir devlet kimliğinin inşaa edildiği topraklardır. Aslında Osmanlı devleti bazı kaynaklarda bir Balkan devleti olarak da yorumlanmaktadır. Bu yönüyle İlber Ortaylı’nın “Balkan Savaşları bizim tarihçiliğimizde imparatorluğun yıkılışı olarak adlandırılır. Bence bu vaka bir imparatorluğun yıkılışı olmaktan ötedir. Rumelideki anavatanı kaybettik.”¹²⁰ şeklindeki yorumu daha iyi anlaşılmaktadır.

Balkanlardan göç manzaraları Ömer Seyfettin’in birçok hikâyesinde gözler önüne serilir. Ömer Seyfettin’in en zorlu günlerde Balkanlarda uzun süre görev

---

¹¹⁸ Abdullah Paşa’nın Balkan Harbi Hâtıratı, Haz. Tahsin Yıldırım-İbrahim Öztürkçü, DBY Yay. İstanbul, 2012

¹¹⁹ Hüseyin Tuncer, Balkan Savaşları ve Edebiyata Yansıyan Boyutları, <http://turkyurdu.com.tr/1230/balkan-savaslari-ve-edebiyata-yansiyan-boyutlari.html> (15.02.2016)

¹²⁰ İlber Ortaylı, Asker siyasete bulaştı ve Rumeli’deki anavatanı kaybettik, Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012), s.30-36,

yaptığı ve hikâyelerindeki çoğu manzaranın gerçek hayattan alındığı hususunda önemli bilgiler bulunmaktadır. Primo Türk Çocuğu, Beyaz Lale, Tuhaf Bir Zulüm hikâyelerinde Türklerin hatta yabancıların dahi Balkanlardan nasıl göç ettikleri ayrıntılı bir şekilde kaleme alınır.

Savaşın bitmesinin ardından imzalanan İstanbul Antlaşması'na ek bir protokolle Bulgarlarla bir anlaşma yapılır. Bu protokole göre, Osmanlı topraklarındaki Bulgarlar ile Bulgaristan'daki Türkler arasında mübâdele yapılması hususunda anlaşma yapılarak tarafların isteği ile uygulamaya girer. “Genel anlamda mübadele yoluyla Türkiye'ye gelen -Yunanistan da dâhil- göçmen sayısının yaklaşık 500.000 kadar olduğu, bunların büyük kısmının Edirne, Balıkesir, Bursa, Tekirdağ, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Samsun, Kocaeli, Niğde ve Manisa'ya; diğer küçük sayıda olanlarının ise muhtelif illere yerleştirildiği belirtilmektedir. Türkiye'den Balkanlara göç edenlerin sayısının ise, 1.500.000 civarında olduğu ileri sürülmektedir.”¹²¹

Balkan Savaşı sırasında Bulgarlar, Yunanlılar, Sırlar ve Karadağlıların, Makedonya ve Rumeli'nin Müslüman-Türk halkını yok etme veya kovma isteği nedeniyle yaptıkları zulümler, Rumeli'deki Türk ahalinin göç ederek, İstanbul ve Anadolu'ya gelmesiyle neticelenmiştir. Balkanlardaki zulüm sadece Türklere karşı değil, aynı zamanda diğer unsurlara da uygulanmaktadır. Nitekim Bomba adlı hikâyesinde Ömer Seyfettin bu durumu şöyle kaleme almıştır:

“Balkan devletleri ananevi devletler değildir. Çok uzun Osmanlı hâkimiyeti sırasında temel unsurları dinleri, dilleri, adetleri ve savaşçılıkları kaybolmadı. Balkan devletleri savaşçı milletlere dayanır. Dağlı vasıflarını, komitacı vasıflarını korurlar. Fakat bu orduların eksik bir tarafı vardır, disiplin yoktur. Ve askerliğin gerektirdiği ahlak yoktur. Fakir ordulardır zaten. O yüzden maalesef sivil halk çok çekişmiştir. Büyük yağma olayları, büyük ırza geçme olayları vardır, sivil

---

¹²¹ <http://turkyurdu.com.tr/1230/balkan-savaslari-ve-edebiyata-yansiyen-boyutlari.html>

Müslüman ve Türkler perişan olmuştur. Balkanlar bu tarihte Yahudilerin ve Türklerin birlikte kaçıp boşalttıkları bir ülke haline gelmiştir.”¹²²

Fransız yazar Pierre Loti de Balkan savaşları izlenimlerini gazetesine yansıtırken Türklerin karşı karşıya kaldığı eziyetleri de şöyle anlatır. “Bulgarların Türk Harp esirlerine ne korkunç işkenceler yaptığını bana Fransızlar anlattı. Aç, susuz bırakılan Türk esirleri dipçik darbeleriyle meçhul istikamete götürülüyor; aralarında yere üşen olursa o anda süngülenip öldürülüyordu. Doktorlar, göğüsleri süngüyle parçalanmış Rum kızları gördüklerini, Bulgarların sürüler halinde 8-10 yaşlarındaki küçüklerin ırzına geçtikten sonra öldürüp bıraktıklarını anlattılar. Bu yazdıkları tenkit edilip aksine Türklerin etrafı yakıp yıktığı iddia edilince Loti “bir defa Bulgarlara ait evler bütün Trakya’da çok seyrek olarak dağılmıştır. Tamamen Müslümanların arasında bulunan bu evlerin de hepsi ayakta. Onlara ellerini bile sürmemişlerdir.”¹²³ şeklinde iddialara cevap vermiştir.

Ancak Balkan savaşlarının en kanlı geçtiği dönemde batılı büyük devletler kendi vatandaşlarını korumak için uluslararası bir filo ile İstanbul önlerinden askerlerini karaya çıkarmayı istiyorlardı.

Oysa “Balkanlar’daki Türk ve Müslüman nüfusun büyük bir kıyım ve sürgüne tabi tutulduğu o günlerde, İstanbul’da tek bir Hıristiyan’ın burnu bile kanamamıştır. Türkler balkanlarda yaşanan vahşetten, komşuları Hristiyanları sorumlu tutmayacak kadar izan ve vicdan sahibiydiler. ... Amerikan askeri ateşesi Taylor böyle bir durum için; Birleşmiş Milletler ordusu Yonkers’de son bir savunmaya hazırlansa idi Newyork’taki koşullar buradakinden çok farklı olurdu, diye yazmıştır.”¹²⁴

Dönemin önde gelen simalarından Enver Paşa, Balkan Harbi sırasındaki bu göç olayını şu şekilde anlatmaktadır: "...Başiboş sürünen bozguna uğramışlar

---

¹²² İlber Ortaylı, a.g.m.

¹²³ Tutsak Şehrin Askerleri, Edirne Savunması, Şükrü Paşa Ve Esaret Günleri, Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012), s.56,

¹²⁴ Kemal Tayfur, Bozgun Böyle Başladı, Osmanlı Balkanlardan Çekiliyor, Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012),s.44

ordusuna, Rumeli'nin bağlarından kopup gelen, daha perişan yüzbinlerce muhacirin, yüzbinlerce göçmenin sürüne sürüne, eriye eriye akan kabilelerini eklemeliyiz. Evet Rumeli göçüyordu. Rumeli boşalıyordu. Rumeli Türkleri akıp geliyorlardı. Rumeli'yi asırlarca evvel alan, Rumeli'de asırlardır yaşayan son Türkler, XX. yüzyılın başlarında alevlenen bu yangının alevleri içinde sonu bilinmez geleceklere doğru akıyorlardı. " ¹²⁵

Müttefik askerlerinin komitacıların ve çetelerin zulümlerinin Balkan göçlerinin en önemli sebebi olduğu bilinirken bu durumun birçok farklı nedenleri olduğu ileri sürülmektedir. Bunların başında da dini ve ekonomik nedenler ön plana çıkmaktadır.

Balkanlarda meydana gelen baskı ve zulümlerin tek nedeni etnik farklılıklar, milliyetçilik düşüncesi değildir. Balkan asker ve komitacılarının akıl almaz zulümlerinin arkasında dini ve ekonomik sebepler önemli yer tutmaktadır.

“Bu dönemde yapılan göçlerin diğer iki nedeni de dinî ve ekonomiktir. Bulgarlar, Türklere karşı uyguladıkları zulümlerde yerli Bulgarların yardım ve rehberliğinden büyük ölçüde faydalanmışlardır. Hattâ kendilerine yardım etmeyenleri de fecî surette öldürmüşlerdir. Nitekim Çorlu civarında Osmanlı tebaasından olan Bulgarlarla meskûn çeşitli köy ve çiftlik ahalisinin, kendilerine yoldaşlık etmedikleri bahanesiyle, Bulgar askerlerince yakılmışlardır. Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar ve Sırp larca da Türklere çeşitli baskılar yapıldığına, dolayısıyla oralarda yaşayan Türklerin de göç ettiğine şahit olunmaktadır. ¹²⁶

Nitekim Ömer seyfettin'in Balkanlarla ilgili kaleme aldığı birçok hikâyede, oradaki insani dramı sadece müslmanların değil, komitacılar yardımcı olmayanların da yaşadığına değinilmektedir.

İttihad ve Terakki'den Bahriye Nazırı Cemal Paşa anılarında, Balkan Harbi sonunda Sırp, Yunan ve Bulgarlar tarafından çoğu kadın ve çocuk olmak üzere

---

¹²⁵ Ş. Süreyya Aydemir, Enver Paşa, II. Cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul 1986, s. 322-323

¹²⁶ Yrd. Doç. Dr. Ahmet Halaçoğlu, Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=351244> (15.02.2016)

katledilenlerin sayısının 500.000 civarı olduğunu belirtmektedir.¹²⁷ Balkan savaşının neticesinde Anadolu topraklarında ciddi demografik değişimler oldu. Bu değişim Osmanlı idaresinin dönemin buhranlı şartları içerisinde işlerini daha da güçleştirmektedir. Ortaya çıkan göç dalgaları özellikle İstanbul’da ve Ege bölgesinde ciddi değişimleri de beraberinde getirmiştir.

“Balkan savaşlarından karşımıza büyük bir perişanlık çıkar. İstanbul ve İzmir muhacirlerle doldu, nüfus arttı. Fakat gelen insanlar Balkan köylüsüydü, Balkan şehirlisiydi zanaat biliyordu, hatta ileri çiftçilik biliyordu.... Türkiye alışıkta 150 yıldır muhacir kabul etmeye. Fakat her zaman bu gibi göçlerle gelenlerle orada bulunanlar arasında bir gerilim doğar. Burada da doğmuştur.... Balkanların sarsıntısını birinci cihan harbi takip edecektir. 10 senelik bir savaş süreci hiç az bir şey değildir. ... artık Anadolu toprakları değişmiştir, bütün mesele budur. İzmir gibi yerlerde oran yüzde 60’a 40 müslümanların aleyhine iken lehine değişmiştir. En önemli souç demografik yapıda görülüyor, İzmir ve Ege’nin birçok yeri Balkanlaşıyor, İstanbul’un içinde Balkanlı bir nüfus ortaya çıkıyor.”¹²⁸

3.5. BALKAN SAVAŞLARINDAN MİLLİ BENLİK İNŞAASINA

II. Meşrûtiyetle beraber aydınlarımız millî kimlik meselesine daha çok eğilmeye başlamışlardır. Osmanlı devletinin etnik yapısını teşekkül eden farklı grupların, bazı batılı devletlerin güdümü altında desteklenmeleri ve bir takım ayrılıkçı hareketlerin içerisine girmeleri ve devlet yönetiminde ağırlıklarını koymak istemeleri millî kimlik meselesinin gündeme gelmesinde etkili olmuştur. Osmanlı Devlet düşüncesinin temel esası devletin devamlılığının sağlanmasıdır. Bu yaklaşım Tanzimat’tan beri süregelen bir amaçtır. Nitekim Osmanlıcılık-İslâmcılık gibi ortaya çıkan fikirler Osmanlı aydınlarının bu yöndeki iradelerinin yansımasıdır.

Balkan savaşlarının beraberinde getirdiği siyasal düşüncedeki değişim Balkan savaşlarının üzerinde durulması gereken en önemli sonucudur. Nitekim Ernest Gellner’in milliyet kavramı üzerine yaptığı çalışmalarında milliyetçilik

¹²⁷ Cemal Paşa, Hatırat, yay. Haz. Metin Martı, İstanbul 1996, s.79.

¹²⁸ İlber Ortaylı, a.g.m.

düşüncesinin milliyeti ortaya çıkardığı fikri üzerinde durması¹²⁹, ünlü sosyolog Eric Hobsbawm da devletlerin oluşumunda milletlerden ziyade milliyetçiliğin etkili olduğu görüşünü savunması,¹³⁰ Balkan savaşları sonrası ortaya çıkan milliyetçilik fikrinin Osmanlı devletinin geleceğini de şekillendirdiği görülmektedir. Bu yönde kaleme alınan edebi yapıtlar Balkan harbi sonrasında hızla artmıştır.

Ancak, Trablusgarp ve Balkan harbi gibi Osmanlı devletinin siyasi ve sosyal yapısını alt üst eden gelişmeler beraberinde, daha önce gündemde olan Osmanlılık-İslamcılık düşüncelerinin yerini Milliyetçilik fikrinin ağırlığının artmasına sebep olmuştur. Türk aydını yaşanan travmadan çıkmak adına yeni bir yol arama gayreti içerisinde negatif* bir yaklaşımla da olsa milliyetçilik fikrine yönelmiştir. Balkan yenilgisinden sonra, özellikle azınlıkların Osmanlı Devletine karşı tutumları, bu arayışları hızlandırır. “Ömer Seyfettin’in bu dönemde yazdığı öykülerin, Balkan Savaşı’ndaki acı yenilginin ve bunun sonucunda yaşadığı bir senelik esirlik döneminin etkisiyle “öteki”ne göre biçimlenen, negatif bir ulusçuluk yaklaşımı sergilediği görülür. “Beyaz Lale” ya da “Bomba” gibi öykülerinde Bulgar’ın, Yunan’ın kötü ve insafsız milliyetçiliklerini teşhir ederek Türk milliyetçiliğini uyandırma çabası vardır. ... O yıllarda, Türk milliyetçiliğinin daha zayıf bir konuma sahip olduğunu ve 1917’ye nazaran daha az kişi tarafından kabul gördüğünü düşünürsek, Ömer Seyfettin’in bu dönem öykülerindeki şabloncu ve propagandist yaklaşım daha anlaşılır hale gelir.”¹³¹

Balkan Savaşları da milliyetçilik algısının oluşturulması noktasında ciddi bir vaka olarak ortaya çıkar. Ömer Seyfettin’in kişisel tecrübesinden de yola çıkarak

---

¹²⁹ Ernest Gellner, Uluslar ve Ulusçuluk, (Çeviren: Büşra E.Behar- Güner G. Özdoğan), İnsan Yayınları, İstanbul 1992, s. 28.

¹³⁰ Eric Hobsbawm J., Milletler ve Milliyetçilik, (Çeviren: Osman Akınbay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.

*Negatif Milliyetçilik: Milliyetçilik düşüncesinin karşıdakinin rol model olarak alınması üzerine inşa edilmesi.

¹³¹ Erol Köroğlu, a.g.e. s. 366-367

kaleme aldığı hikâyelerinde milliyetçilik üzerine yaptığı kurmacaları ile milli benliği oluşturmaya yönelik sürekli bir arayış içerisinde. Ömer Seyfettin 1917'nin başlarından başlayıp 1919 sonlarına kadar devam eden dönemde her hafta birden fazla dergide yayınlanan öyküleriyle milli benlik inşası noktasında çok verimli bir dönem geçirmiştir.

“Osmanlı İmparatorluğundaki teb'anın, şuuraltı kıymetleriyle yarına yönelik ülkelerindeki farklılaşmalarını su yüzüne çıkarmasıyla birlikte, pamuk ipliği ile bağlı unsurlar çözüldüler. Bir imparatorluğun çözülüşünün, yıkılışının, yok oluşunun günâhını sadece şuurlanan diğer milletlere bağlamak doğru değildir. Kendi olamayan, kimliğinin idrakine ulaşmayan, hattâ inkâr eden Osmanlı aydını ile gerek Rumeli'de gerek Bağdad'ı içinde taşıyan Anadolu'da yaşayan halk arasındaki endişe ve ümit farklılığı da, çözülmenin bizimle alakalı yönüdür. İmparatorluğun yağmasında en mühim kuvvetlerden biri de idealleri ile bütünleşmeyi yaralayan kendi aydınımızdır. Millî kimliğini bulamayan; dünya hadiselerinin görünmeyen gerçeğini aramayan ya “şarklı” veya “garbli” yobaz yarım aydın tipi...”¹³²

Balkan Savaşı'ndan sonra Türkçülük fikrinin siyasî bir hüviyet kazandığı ve siyasî bir ideolojiye dönüştüğü görülür. Bütün bu gelişmelerle beraber, çeşitli yayın organlarında millî kimlik fikri daha sesli bir şekilde işlenmeye başlanır. Bu dönemde Ömer Seyfettin'i aktif bir şekilde bu hareketin içinde görürüz. Bütün eserlerini Milliyetçilik fikri temelinden hareketle kaleme alır. Yazılarında diğer düşünceleri yererken makale, hikâye ve şiirlerinde “milliyetçilik-milliyet-millet, kültür, medeniyet” gibi kavramlar üzerinde durarak kendini bir savaşın neferi gibi görür ve ona göre hareket eder. Ömer Seyfettin Askeri görevi nedeniyle Balkanlarda bulunduğu 1909-1911 yılları arası Balkan milletlerinde meydana gelen millî uyanışa yakinen şahit olmuştur.

Ömer Seyfettin'in 'Millet' kavramı üzerinden “millî kimlik” konusuna eğilmesi o'nun dil ile ilgili çalışmalarında kendini gösterir.¹³³ O'na göre Millet olabilmenin iki şartı vardır: Birincisi ortak dili konuşmak ve ikincisi ortak dine

---

¹³² Sadık Tural, Zamanın Elinden Tutmak, Ecdâd Yayınları, Ankara 1991, s.273-274.

¹³³ Tural, a.g.e., s.274.

inanmaktadır.¹³⁴ Özellikle millet olabilmenin temel şartı olan dil konusunu Yeni Lisan dergisi o dönemde dikkatli bir şekilde yeniden gündeme getirmiştir. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde ve birçok yerdeki yazılarında, millet ve devlet olmanın kültürel bir hareket ile olabileceği üzerinde durmaktadır. Ömer Seyfettin'deki milliyetçilik anlayışı Osmanlı siyasi yapısındaki ümmetçilik anlayışına karşı geliştirilmiş o günün siyasi ve sosyal olaylarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ve bugün görülüyor ki; Ömer Seyfettin 'Ümmetten Millete' doğru inşaa edilmek istenilen yeni Türkiye anlayışını resmetmektedir.

Ömer Seyfettin'in 'Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir?' adlı makalesinde iki büyük tehlikenin Türk milletini parçalayacağından söz eder. İki büyük tehlikeden birincisini 'Rus Pençesi' olarak tanımlar ve makleyi yazdığı 1918 yılı itibariyle bu gücün kırıldığına inanır. Yazar bahsettiği tehlikenin ikincisini ise 'milli gaflet' olarak adlandırır. Bu konuda herkesin üzerine sorumluluklar düştüğüne inanan yazar makalesinde şöyle demektedir: "Birinci kuvvet artık kırıldı. Fakat ikinci kuvvet hâlâ duruyor. Bu kuvvete karşı uğraşmak bugün bütün milliyetini idrak etmiş Türkler için bir farzdır. Türk âlimleri, Türk edipleri, Türk şairleri, Türk sanatkârları bu gaflet kuvvetine karşı birleşmeli, onu öldürmeli..."¹³⁵

Prof. Dr. İlber Ortaylı XIII. Türk Tarih Kongresindeki Osmanlı İmparatorluğunda Milliyetçilik üzerine vermiş olduğu bildiride Balkanlardaki milliyetçiliği şöyle anlatmaktadır;

"Fransa büyük devrimi, Napoleon istilâsı Balkanlarda ulusçuluğu yaratıcı hadiseler olarak gösterilir: Oysa Balkanlar ulusçuluk ve etnik münaferet için biçilmiş bir kıtadır. Balkan halklarının kabilevî yapısı vardır/ etnik bağlar canlıdır/ Batı'dan kopuktur ve aynı zamanda Batı'nın içindedir. Imperium olgusuna kuzeybatı Avrupa'dan daha önce girmiş ve (Roma-Bizans) bu imparatorluğun içinde etnik oluşumun uzun süren sancılarını yaşamış ve bu

---

¹³⁴ Ömer Seyfettin, "Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir?", Bütün Eserleri Türklük Üzerine Yazılar, (Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara 1993, s.107-112.

¹³⁵ Ömer Seyfettin, "Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir?", a.g.e., s.107-112.

nedenle de etnik oluşumun sert çizgilerine, yani tarihin bilincine sahip olmuşlardır. Balkanlarda tarih menkıbe ile iç içedir: Menkıbenin renkleri ve motifleri tarih yazımıyla birebir örtüşür; ve tarih yazıcılık menkıbeyi izler; menkıbe tarih yazımını besler ve ikisinin de doğduğu ortam birbirine benzer; daha da önemlisi modern tarihin insanları, kendilerini menkıbevî devirlerin nesnesi olan toplumla aynileştirir ve büyük ölçüde de menkıbevî devri modern devrin insanı için zihinlerde tashih edilir. Bu sırada modern devrin toplumu da bütüncül (entegrist) bir yorumla bir takım nitelikler edinmeye zorlanır. Dünya tarihinde saptırılmış tarih yazıcılığın Balkanlar kadar yıkıcı etkilerinin görüldüğü bir dünya parçası yoktur, denilebilir.”¹³⁶

Ömer Seyfettin hikâyelerinde, Türkiye’de uluslararasılık düşüncesini yayanların, bu düşüncenin kendi ülkelerinde yayılmasına engel olan ve Türkiye’yi paylaşmayı hedefleyen Avrupalı Büyük Güçler olduğu uzun uzun üzerinde durmaktadır. Milletlerin benliklerini kaybetmemesi için savaş halinde olmaları gerektiğini “Milletleri savaş değil barış mahveder; barışçı milletler kalkınamazlar; bir milletin milliyetini inkâr etmesi intihar demektir. Bu doğrultuda sömürgeci Avrupalılar karşısında en büyük silah “vatan aşkı milliyet fikri” olacaktır.¹³⁷ şeklinde ifade eder.

SONUÇ

20. yüzyıl, kadim ve klasik olanın yerini modern ve geçici olana bıraktığı, eski ile yeninin savaştığı, zenginliklerin yeniden paylaşılması için yeni aktörlerin sahneye çıktığı bir yüzyıl olmuştur. Savaş olgusunun en yoğun şekilde yaşandığı 20. Yüzyıl, kullanılan savaş teknikleri, propagandalar, yaşanan göçler ve soykırımlar ile daha önceki yüzyıllarla karşılaştırılamayacak kadar dramatik sonuçları barındırmaktadır.

---

¹³⁶ İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda Milliyetçilik (En Kalıcı Miras), XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt 2,TTK-2002

¹³⁷ Erol Köroğlu, a.g.e. s. 359

20. yüzyıl başlarında hâlâ çok geniş sınırlara sahip olan Osmanlı Devleti, Avrupa'nın merkezine yakın oluşu ve dünya ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu nedeniyle Batılı ülkeler için önem arz etmeye devam etmiştir. Diğer yandan “Doğu Sorunu” Osmanlı için daha da zor bir hâl almaya başlamıştır.

19. yüzyılın ilk yarısından itibaren sistematik olarak yürürlüğe konulan proje kapsamında, öncelikle Osmanlı'nın Balkanlardaki hâkimiyetine son verilmesi, ardından da bölgedeki Osmanlı varlığının tedricen ortadan kaldırılması öngörülmüştür. Doğu Sorunu, Ruslar da dâhil olmak üzere Avrupalılar için Osmanlı topraklarını kendi vesayetleri altına almak amacıyla kullandıkları gerekçelerden biri olmuştur.

Balkan savaşlarının gelişim süreci milliyetçilik akımlarının bir sonucu gibi görünse de olayların arkasındaki büyük güçlerin demografik yapıları bu durumu doğrulamamaktadır. Çok uluslu kozmopolit yapılara sahip emperyal devletler Balkanlardaki ulusçuluk akımlarını destekleyerek Osmanlı'yı Balkanlarda güçsüzleştirerek, dikkatini ve gücünü bu bölgeye yoğunlaştırmasını sağlamışlardır.

Balkan savaşlarına doğru giden süreçte Osmanlı devletinin içerisinde bulunduğu fikir akımları, uygulanan politikalar İslamcılıktan Osmanlıcılığa, Osmanlıcılıktan Milliyetçiliğe, doğru savrulurken, Balkanlarda yaşanan dram ve trajediler milliyetçilik söylemini ön plana çıkarmıştır. Çünkü Balkan devletleri kısa zamanda ulus devlet oluşturma çabası ile kendisinden olmayan milletleri ötekileştirerek yok etme ve göçe zorlama politikaları uygulamışlardır. Bu durum kısa zamanda çok taraflı olarak milliyetçilik düşüncesinin yayılmasına yol açmıştır. Ancak, Balkanlarda yeni oluşturulan küçük ulus devletler, büyük devletler tarafından rol model olarak dünyaya pazarlanmıştır ve bu ulus devletlerin kurulduğu hiçbir yerde istikrar ve huzur gelmemiştir.

Ömer Seyfettin gibi savaşı bizzat yaşamış bir edebiyatçının kaleme aldığı hikâyeler ve anılar Balkanların sosyolojik ve siyasi durumunu ve Balkan

savaşlarına giden süreci daha iyi anlamamızı sağlamıştır. Savaş olgusunun tüm yönlerini bütün çıplaklığıyla ortaya koyan yazar, Ortadoğu ve Afrika’da süren sömürgecilik yarışlarının Balkanlar üzerinden büyük güçlerin nasıl bir dünya siyaseti izlediklerini yansıtmıştır. Osmanlı toprakları üzerinden yeni dünya düzeninde pay kapmak isteyen devletler, savaş olgusunun ‘en güçlüler en iyi yemeği ve en iyi barınağı almak isterler’ gerçeğine göre hareket ederek Balkanlarda koparttıkları fırtınadan yola çıkarak tüm Osmanlı topraklarının paylaşılmasının hesaplarını yapmışlardır. Nitekim Balkan savaşlarına “birinci dünya savaşının provası” denilmesinin en önemli sebebi de budur.

Ömer Seyfettin kısa ömrünü Osmanlı devletinin “en uzun yüzyılında” yaşamıştır. Osmanlı Devletinin yaşamış olduğu birçok siyasal ve sosyal olayın merkezinde bulunmuş olan yazar, sahip olduğu edebi yetenek sayesinde bu olayları bir toplumu dönüştürmek kaygısıyla hikâyeler halinde kaleme almıştır. Hikâyelerinde farklı konulara değinen Ömer Seyfettin, özellikle toplumda eksikliğini hissettiği konuları yaşadığı olaylardan yola çıkarak okuyucuya mesaj verme kaygısı içerisinde hikâyeleştirerek aktarmıştır.

Balkanlarla ilgili hikâyelerinde Balkanlarda yaşayan toplumların o günkü ekonomik, sosyal ve politik durumlarını resmeden Ömer Seyfettin, bir taraftan kendine yabancılaşmış bir Türk’ten yola çıkarak milliyetçilik duygusundan yoksun bir türk toplumunu anlatırken, diğer taraftan yazarın yolları bütün umudunu yitirmiş kurtarıcı (Mehdi) bekleyen bir toplumla kesişmektedir.

Balkanlar çok farklı etnik yapıya ev sahipliği yapmasına rağmen Müslüman türklerin maruz kaldığı eziyetler Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde çok çarpıcı şiddet sahneleriyle anlatılmaktadır. Zulmün ve şiddetin Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde bu kadar ayrıntılı bir şekilde, her yönüyle çırıl çıplak sahnelenmesi okuyucuda karşı taraftan tikslenme duygusu oluşturmak kaygısı taşıdığını göstermektedir.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde ve hatıratında Osmanlı toplumunun bir uykuda olduğu üzerinde durmaktadır. Bu toplumu uyandırma misyonu edinen

Ömer Seyfettin hikâyelerinde şiddete yer verdiği kadar bilinçsiz şuursuz bir toplumu da kaleme alır. Hikâyelerinde Halkın da Türk Askerlerinin de millet şuurunun olmadığını, askerlikten kaçan vatandaşlar üzerinden ya da savaş meydanını bırakıp kaçan asker ve zabitler üzerinden anlatmaya çalışır.

Savaş edebiyatı denildiği zaman daha çok kahramanlıkların kaleme alındığı bir edebiyat dünyasında konu Balkanlar olduğunda daha çok, Nesime Ceyhan'ın ifadesiyle 'ağlayan hikâyeler' ön plana çıkmaktadır. Balkan savaşları ile tarihinin en zorlu dönemini yaşamaya başlayan Osmanlı devleti birçok noktadan istemeyerek de olsa dönüşüme maruz kalmıştır. Çünkü, milliyetçilik fikri politikasına yönelen Osmanlı devletinin, kendi bünyesine uygun olmayan bir gömleği giymeye zorlandığı, bu durumun ilerleyen zaman içerisinde yanlış milliyetçilik politikaları ile kendi tebasında karşı taraflar inşaa ettiği görülmektedir.

Balkan Savaşları Ordu'nun siyasetle işgal etmesinin nelere mal olacağını çok iyi göstermiştir. Ordudaki düzensizlik ve disiplinsizlikle beraber siyasetin herşeyin önüne geçmesi savaşamayan, felç olmuş bir yapıyı beraberinde getirmiştir. Bu durumun sonucu olarak ordumuz Alman subayları tarafından yenilenmeye tabi tutulmasına karar verilmiştir. Aslında Osmanlı ordusu bir yönüyle Alman hegemonyasına girmiştir. Bu nedenle I. Dünya Savaşında Almanlarla beraber savaşa girmemiz kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bir dönemin savaşları edebiyatın konusu olurken o dönemin hikâyeleri de tarihin kaynağı haline gelir. Dönemin edebiyatçılarının tarihe tanıklık olarak bıraktıkları hikâyeler, romanlar, şiirler aynı dönemde batıdaki meslektaşlarının ortaya koydukları eserler ile karşılaştırılmayacak kadar azdır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi aralıksız, neredeyse on yıl savaşların içerisinde olan bir toplumun bir acısı henüz sarılmadan bir başka savaşa girilmesi olarak görülebilir. Trablusgarp Savaşı'ndan Balkan Savaşlarına, Balkan Savaşlarından Birinci Dünya Savaşı'na, Birinci Dünya Savaşından İstiklal Harbine sürekli bir savaş halinde olunması, her bir savaşın üzerine yapılan edebi çalışmaların, yeni

acılar ve trajediler içeren bir başka savaşla beraber üzerinin örtülmesine sebep olduğu görülmektedir.

Ömer Seyfettin'in Balkanlar ve Balkan Savaşları üzerine yazdığı eserler günümüzden o günü görmek adına tarihe birer not olarak düşülmüş eserlerdir. Ulus devletin fikir adamlarından Ziya Gökalp'in en değer verdiği yazarlardan biri olan Ömer Seyfettin milliyetçilik, türkçülük üzerine yazdığı hikâyelerin Balkanlarla ilgili olanları, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk yıllarında, komşularla iyi ilişkilerin gözetilmesi adına, çok fazla ön plana çıkarılmamıştır. Lakin Birinci Dünya Savaşı yılları başladığında milli bir bilinç oluşturmak için Ömer Seyfettin'in hikâyeleri dönemin birçok mecmualarında yayınlanmıştır.

Ömer Seyfettin'in eserlerinde ön plana çıkan milliyetçilik düşüncesi hikâyelerindeki şiddet sahneleri, yazarın monolog ve diyologlarındaki mesajları ile okuyucu üzerinde milli bir benlik inşa etme çabalarını göstermektedir. Savaşın edebiyatını yapanların bir kısmı toplumun dertlerine uzak kalmama kaygısı içerisinde bunu yaparken; bir kısmı ise kendini kalemiyle cephe gerisinde savaş veren asker gibi görür. Ömer Seyfettin ikinci gurubun içerisinde yer alır.

Savaş edebiyatının en büyük handikapı hamaset edebiyatına sürüklenmesi olarak görülür. Çünkü savaşı bilmeyen cephedeki sıkıntıyı yaşamamış, o coğrafyayı hiç görmemiş, belki de askerliğe bile gitmemiş bir kişi cephe gerisindekilere birşeyler aktarmayı onların milli duygularını coşturmak için edebiyatı kullanıyorsa aslında edebiyat adına tehlikeli sulara yüzüyor demektir. Bu yönüyle Balkan harbi edebiyatının büyük oranda kuru bir hamasetin ağır bastığı, edebi niteliğin hayli geride kaldığı söylenebilir. Ancak Ömer Seyfettin, hayat hikâyesiyle ve kaleme aldığı eserlerle dönemin edebi değerini yükseltmektedir.

Sonuç olarak, Modern siyaset felsefesi içerisinde ortaya çıkan milliyetçilik akımı aslında sonu gelmez bir çatışma sürecini beraberinde getirmiştir.

Milliyetçilik ile beraber toplumlar ve devletler güçsüzleştirilmiş ve sürekli bu yumuşak noktadan müdahalelerle bütün gücünü birbirine karşı savunmaya harcayan ulus devletler inşa edilmiştir. Böylece birbiriyle sürekli çatışma içerisinde olan küçük ve güçsüz devletler kaynaklarını silahlanmaya harcayarak hiçbir zaman güçlenememişler; emperyal devletler de kurdukları ulus devletlerin ileride güçlenip kendi sistemlerine tehdit olmalarının önüne geçmişlerdir. 20. Yüzyıl siyasetinin en etkili propaganda aracı olan Edebiyat ise dönüştüren gücü ile milliyetçilik fikrini toplumlara aktarmış, kadim geleneksel güçlü devletler yerini fikren ve madden parçalanmış ve güçsüzleşmiş devletlere bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Halaçoğlu, Yrd. Doç. Dr., Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913), Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2.Baskı, Ankara 1995
- Ahmet Kabaklı; Türk Edebiyatı, c. 3. Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 2006,
- Andrew Heywood, Küresel Siyaset, Adres Yay. 1. Baskı, Ankara, 2013
- Arıboğan, D. Ülke, Kableden Küreselleşmeye:Uluslararası ilişkilerdüşüncesi.: Sarmal Yay. İstanbul, 2000
- Behice Tezçakar, Dervişlerin Fethettiği Topraklar, Osmanlının Balkanlar'daki Başarısının Sırrı, Atlas Tarih Özel Sayı-16, 2012
- Cemal Paşa, Hatırât (1913-1922),(Hazırlayan: Ahmet Zeki İzgöer), DBY Yayınları, İstanbul. 2012
- Carl Von Clausewitz, Savaş üzerine (On War), Çev. Selma Koçak, Doruk Yay., 3. Baskı İstanbul, 2015,
- Emir Şekip Aslan, Bir Arap Aydınının Gözüyle Osmanlı Tarihi ve 1. Dünya Savaşı, Çatı Yayıncılık, İstanbul, 2010
- Emre Sarıkuş, Tutsak şehrin askerleri, Edirne savunması ve Esaret, Şükrü Paşa ve esaret günleri Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012)
- Ernest Gellner, Uluslar ve Ulusçuluk, (Çeviren: Büşra E.Behar- Güner G. Özdoğan), İnsan Yayınları, İstanbul 1992
- Eric Hobsbown J., Milletler ve Milliyetçilik, (Çeviren: Osman Akınbay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993
- Erol, KÖROĞLU, Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) Propagandadan Millî Kimlik İnşasına, İletişim Yayınları, İstanbul-2004
- Eyüp AZLAL, Savaşta edebiyat edebiyatta savaş, Sayı 69. Ay Vakti / Düşünce-Kültür ve Edebiyat Dergisi, İstanbul-2006
- Fevzi Çakmak, Batı Rumeliyi Nasıl Kaybettik?, Garbi Rumeli'nin Suret-i Ziyai ve Balkan
- Feroz Ahmad, "Balkan Savaşları ve Osmanlı Yenilgisi", Bir Kimlik Peşinde Türkiye, İstanbul. 2010

- Harbi’nde Garp Cephesi, Hazırlayan: Ahmet Tetik, İşbankası Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2012
- Fahir Armaoğlu, Siyasî Tarih (1879-1960), SBF Yayınları, Ankara 1975
- Faruk Kadri Timurtaş, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara 2005
- Metin Gürcan, Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi” Bilge Strateji, Cilt: 3 Sayı: 5, s. 127, Güz 2011
- Halûk Harun DUMAN, Balkanlara Veda, Duyap Yayınları, İstanbul 2005, s. 306,
- Hâluk Y. ŞEHSUVAROĞLU, “Harp Edebiyatı”, Yücel, C. 6, S. 31, (Eylül1937),
- Hülya, ARGUNŞAH, Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde İnsan, Bilge Yayınları, Ankara, 2003
- Harp Edebiyatı, Donanma, S. 164-165, (2 Mayıs 1334/ 1918), s. 1837.)
- “Harp Edebiyatı”, Dergâh, S. 23, (20 Mart 1338/7 Nisan 1922),
- ”Harp Edebiyatı”, Hadisat, S. 72, (7 Mart 1335 / 1919).
- “Harp Edebiyatı” Hadisat, S. 152, (2 Ramazan 1337 / 1 Haziran 1919)
- “Harp Edebiyatı”, Yeni Mecmua, S. 5, (9 Ağustos 1917).
- ”Bizim Harp Edebiyatımız” Tasvir-i Efkâr, (16 İkinci Kânun / Ocak 1941).
- İlber Ortaylı, Asker Siyasete Bulaştı Ve Rumeli’deki Anavatanı Kaybettik, Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012)
- İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda Milliyetçilik (En Kalıcı Miras), XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt 2,TTK-2002
- İnci ENGİNÜN, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 4. Bs., Dergâh Yayınları,İstanbul 2001,s. 516-529
- İbrahim TORUN, “Ömer Seyfettin’in Askerlik ile İlgili Görüşleri ve Öykülerindeki Asker Tipleri”, Türk Dili, İstanbul, S. 634, Ekim 2004,

- Kemal H, KARPAT. “Sosyal Ortam ve Edebiyat: Ömer Seyfettin’in Edebi Eserlerinde Jön Türk Döneminin (1908-1918) Yansıması”, Osmanlı’dan Günümüze Edebiyat ve Toplum, Timaş Yayınları, İstanbul-2009,
- Kemal Tayfur, Bozgun Böyle Başladı, Osmanlı Balkanlardan Çekiliyor, Atlas Tarih, Özel Sayı (16-2012)
- Kenneth N. Waltz, Man, the State and War (İnsan, Devlet ve Savaş), Çev. Enver Bozkurt / S. Kanat / S. Yalçiner, Asil Yayın Dağıtım, İstanbul, 2009
- Mustafa Apaydın, Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Hiciv ve Mizah Ögeleri, “Ömer Seyfettin’i Yeniden Okumak”, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2006.
- Müjgan Cunbur, Ömer Seyfettin’in Hayatı ve eserleri, doğumunun yüzüncü yılında ömer Seyfettin, AKDTYYK Yayını, ankara 1992,
- M. Fatih Andı, Ömer Seyfettin, Şule Yay. İstanbul, 1999,
- M. Fethi Gözler, Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin, Çağdaş Yay. İstanbul, 1976
- Dr. Nesime Ceyhan, Osmanlı Dağılırken Ağlayan Hikâyeler 1. Balkan Savaşı Hikâyeleri, Selis Kitaplar, 3. Baskı, İstanbul, 2009
- Olcay Önertoy, “Ömer Seyfettin’de Milliyetçilik Düşüncesi”, Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1992
- Orhan Fuad KÖPRÜLÜ (Haz.) Köprülüden Seçmeler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2.Baskı, Ankara 1990
- Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları, Haz: İsmail Arar, Hürriyet Vakfı Yay., İstanbul, 1986,
- Ömer Seyfettin, “Büyük Türklüğü Parçalayan Kimlerdir?”, Bütün Eserleri Türklük Üzerine Yazılar, (Hazırlayan: Muzaffer Uyguner), Bilgi Yayınevi, Ankara 1993
- Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları, Haz: Tahsin Yıldırım, 2.Baskı, DBY Yayınları 2013, İstanbul
- Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri, 6. kitap, Üç Harf Yay, İstanbul, 2013
- Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri 4. kitap, Üç Harf Yay. İstanbul, 2013

- Ömer Seyfettin, Hikâyeler-1 (hzl. Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, 4.Baskı, İstanbul-2015
- Ömer Seyfettin, Hikâyeler-2 (Hzl. Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, 3.Baskı, İstanbul-2014,
- Ömer Seyfettin, Hikâyeler-3, (Hzl. Hülya Argunşah), Dergâh Yay. 3. Baskı. İstanbul-2013, s.75-76.
- Richard. C., Hall. Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası, (Çev: M. Tanju Akad) homer kitapevi. 2003
- Salih Koralp GÜREŞİR Halûk Harun DUMAN, Yeni Türk Edebiyatı'nın Kaynakları: Savaş ve Edebiyat (1828-1911), (Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009)
- Sadık Tural, Zamanın Elinden Tutmak, Ecdâd Yayınları, Ankara 1991
- Seher ÖZKÖK, “ ‘Beyaz Lale’: Negatif ‘Öteki’nin Söylemi ve Eylemi Üzerinden İnşa Edilen Millî Bilinç”, T. C. Gönen Belediyesi 1. Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu (9-11 Mart 2007) Bildiriler, Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s. 125-130.
- Sultan II. Abdülhamid, Siyasi Hatıratım, Dergah Yay. 7.Baskı, İstanbul, 2010,
- Süleyman Tevfik, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım, Haz: Tahsin Yıldırım, Şaban Özdemir, DBY yay. İstanbul, 2011
- Ş. Süreyya Aydemir, Enver Paşa, II. Cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul 1986
- Tahir Alangu, Ömer Seyfeddin Ülkücü bir Yazarın Romanı, Yapı Kredi Yay. 2010,
- Tuncay Yılmaz, İmparatorluğun Gözyaşları-Balkan Savaşı'nı Neden Kaybettik?, Kültür dergisi (Rumeli Özel Sayısı), Mart, 2009
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara-2011
- Yusuf Ziya Öksüz, Türkçenin Sadeleşme Tarihi – Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995
- Zafer Toprak, Cihan Harbinin Provası Balkan Harbi, Toplumsal Tarih, S. 104, Ağustos- 2002.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Prof. Dr. Büyükakıncı Erhan, Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde “Tarih”in Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış, (<http://www.erhanbuyukakinci.com/uluslararasi-iliskilerdeki-savas-incelemelerinde-tarihin-metodolojik-arac-olarak-kullanimina-bir-bakis/>) (8 Mart2014)
- [https://tr.wikipedia.org/wiki/Realizm_\(uluslararasi_iliskiler\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Realizm_(uluslararasi_iliskiler))
- <http://www.otuken.com.tr/index.php?p=Writers&view=213> (28.01.2016)
- Seferberlik Ve Savaş Hali Kanunu, Kanun Tertip:5, Kanun No: 2941 Resmi Gazete Tarihi: 08.11.1983, Sayısı: 18215, (Mevzuat.gov.tr)
- Ömer Çakır. Çanakkale Muharebelerinin Türk Şiirindeki Yeri ve Önemi” Üzerine Bir Tasnif Denemesi, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-34/canakkale-muharebelerinin-turk-siirindeki-yeri-ve-onemi-uzerine-bir-tasnif-denemesi>, (29.01.2016)
- Edirne Müdafii Mehmet Şükrü Paşa (1857–1916), <http://www.yakintarih.com/turktarihi/osmanli/sukru/sukru.htm>, (13.02.2016)
- Hüseyin Tuncer, Balkan Savaşları ve Edebiyata Yansıyan Boyutları, <http://turkyurdu.com.tr/1230/balkan-savaslari-ve-edebiyata-yansiyan-boyutlari.html> (15.02.2016)
- Ahmet Halaçoğlu, Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913), Ankara
- Yrd. Doç. Dr. Ahmet Halaçoğlu, Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=351244> (15.02.2016)